

Karadeniz'in Lif Bitkileri Çalıştayı

Keten-Kenevir-Isırgan

5-6 Mayıs 2017 SAMSUN

EDİTÖRLER

PROF. DR. ALİ KEMAL AYAN
DOÇ. DR. Ş. FUNDA ARSLANOĞLU

DOÇ. DR. SELİM AYTAÇ
ZİR. YÜK. MÜH. HASAN ALP ŞAHİN

*Karadeniz'in
Lif Bitkileri
Çalıştayı*

Keten-Kenevir-Isırgan

5-6 Mayıs 2017 – SAMSUN
OMÜ Atatürk Kongre ve Kùltür Merkez

ÇALIŞTAY DÜZENLEME EKİBİ

Prof. Dr. Ali Kemal AYAN
Prof. Dr. Vedat CEYHAN
Doç. Dr. Ş. Funda ARSLANOĞLU
Doç. Dr. Selim AYTAÇ
Dr. Kibar AK
Uzman Dursun DEMİR
Zir. Yük. Müh. Şahin GİZLENİCİ
Zir. Yük. Müh. Özgür TONGEL
Zir. Yük. Müh. Hasan Alp ŞAHİN
Zir. Müh. Mustafa ACAR
Zir. Müh. Mevlüt ÖZEN

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Ali Kemal AYAN
Doç. Dr. Ş. Funda ARSLANOĞLU
Doç. Dr. Selim AYTAÇ
Zir. Yük. Müh. Hasan Alp ŞAHİN

KAPAK TASARIM VE FOTOĞRAF

Gülcan UÇAR

DÜZENLEMEDE KATKISI OLAN KURUM/KURULUŞLAR

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
Samsun Valiliği
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı

ÖNSÖZ

Son yıllarda tüketici bilincinin artmasıyla doğal ürünlere olan talep artma eğilimindedir. Bebek ve çocuklara yönelik tekstil ve giyim sektörü başta olmak üzere doğal lifler ve bu liflerden elde edilen ürünlerin cazibesi artmaktadır. Dünyada ve ülkemizde doğal liflerin elde edildiği bitkilerin en fazla üretileni pamuktur. Ancak, yapılan çalışmalara göre dünyada kullanılan tarımsal ilaçların % 20 si pamuk tarımında kullanılmaktadır. Bu nedenle organik pamuk üretimi son yıllarda önem kazanmıştır. Pamuk iklim istekleri nedeniyle Ege, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgemizde yetiştirilmektedir. Fakat, ülke olarak ihtiyaç duyduğumuz pamuğu üretememekte, bu açığı pamuk ithalatı ile gidermekteyiz.

Karadeniz bölgesi son 10 yıla kadar sapından lif elde edilen bitkilerin üretimi bakımından önemini korumuştur. Sentetik ürün baskısı, yetersiz ve uygun olmayan yatırımlar nedeniyle son yıllarda bu bitkilerin tarımı ve sanayisi yok olmuştur. Halbuki, Rize'den Kocaeli'ne kadar uzayan Karadeniz sahil ve geçit kuşakları sapından lif elde edilen bitkilerin verim ve kalitesi için çok uygun bir iklime sahiptir. Keten ve Kenevir bu bölgelerde yüzlerce yıldır tarımı yapılmış ve henüz yok olmamış bir kültüre sahiptir. Ayrıca Özellikle Avrupa'da yıllarca lif amaçlı üretilen ısırgan bitkisi de bölgenin ekolojisine çok uygun bir ürün olarak öne çıkmaktadır. Özellikle, Karadeniz Bölgesi'nde, sapından lif elde edilen keten -kenevir ve ısırgan için hem uygun olan iklim faktörleri hem de işleme ve kullanma yönündeki yerleşik kültür bakımından öne çıkmaktadır.

Keten, Kenevir ve ısırganın Karadeniz Bölgesi'ndeki illerde yoğunlaşması bu konunun bu bölgede konuşulup tartışılmasını zorunlu hale getirmiştir. Sahip oldukları bazı üstün lif özellikleri, organik tarımsal üretime uygunlukları, sap ve atıklarının endüstriyel kullanım olanaklarının çokluğu ve ürünün tekstil sektöründe kullanılması nedeniyle istihdama kapı açması, bu bitkilerin önemlerini artırmaktadır.

Ülkemizde en yoğun göç hareketinin yaşandığı Karadeniz Bölgesi'nde keten, kenevir ve ısırgan tarımının yaygınlaştırılması, üretilen liflerin yerelde işlenmesi için tesislerin kurulması, istihdamı

sağlayacak ve göçü kısmen önleyecek, bölge tarımına ve sosyo ekonomik yapısına hareketlilik kazandıracaktır.

Keten, Kenevir ve Isırgan bitkileri ile herhangi bir şekilde ilgilenen kişi, kurum, kuruluş ve sektörü bir araya getirerek dört farklı ülkeden (ABD, İtalya, Japonya, Bangladeş) toplam 130 kişiyi aynı amaç doğrultusunda buluşturduk. Bu çalışmayı birlikte gerçekleştirdiğimiz Samsun Valiliğine, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Karadeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsüne, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansına teşekkür ederiz.

Düzenleme Kurulu

KARADENİZ'İN LİF BİTKİLERİ ÇALIŞTAYI

Keten – Kenevir – Isırgan

5-6 Mayıs 2017

SAMSUN

Sayın Valim, Sayın Rektörüm, Sayın Dekanım, Kamu kurum ve kuruluşlarının ve özel sektörün güzide temsilcileri, çok kıymetli Hanımefendiler ve Beyefendiler Karadeniz'in Lif Bitkileri Çalıştayı'na hepiniz hoş geldiniz.

Öncelikle sizleri Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk, silah arkadaşları, tüm şehitlerimiz ve tarıma emeği geçen büyüklerimizin huzurunda saygı duruşuna, ardından İstiklal Marşı'nı okumaya davet ediyorum.

Çalıştayı'nın açılış konuşmasını yapmak üzere Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Sayın Ali Kemal Ayanı davet ediyorum.

Sayın Valim, Sayın Rektörüm, Sayın misafirler, Karadeniz Bölgesi'nin sapından lif elde edilen bitkileri yani ısırgan, keten ve kenevir bitkileri çalıştaya hepimiz hoş geldiniz. Yaptığımız arazi çalışmalarımızda gördük ki 100 yıllardan beri üretimi yapılan keten ve kenevir gibi bitkilerimizin üretimi çok hızlı bir şekilde azalmakta hatta yok olma noktasına gelmektedir. Vezirköprü'nün Aşağı Narlı Köyü'nde rastladığımız son çiftçi Selami abi sadece 10 dönüm arazi ile bu işin son noktasıydı. Yine yaptığımız çalışmalarda Gümüşhacıköy'de, Kastamonu'da konu ile ilgili elyaf işleme fabrikalarını kapandığını gördük. Yine gözlem ve tespitlerimiz gösterdi ki sektör sentetik elyaflardan ve polyesterden yorgun düşmüş daha ekolojik tekstil ürün konseptleri arayışına girmiştir. Hem yurt dışındaki konuklarımız hem yurt içinde ki tekstil sektörün ekolojik lif ve tekstil arayışı bizi yeniden heyecanlandırmıştır. İşte biz bugün burada 4 ayrı ülkeden 18 konuşmacı toplam 150 katılımcı ile bu heyecanı yaşıyoruz. Bu çalıştaydaki temel amacımız Vezirköprü'deki çiftçilerimizin, Gümüşhacıköy'deki Gümüşsan Kooperatifinin Değerli Üyelerini, Rize'deki Rize Bezinin dokumacılarını, Vezirköprü Dokumacılarını, yine Tarım Bakanlığının Temsilci ve araştırmacılarını, yine ülkemizin değerli tekstil sektörünü yurt dışından gelen sektör temsilcilerini bir araya getirmeyi planladık. Temel amacımız üretim, işleme ve tekstilde ekolojik bir ekonomi oluşturabilir miyiz? Karadeniz'de çok yoğun olan göç sorununa bir çözüm olabilir mi? Bir istihdam kaynağı oluşabilir mi? Bu konuda çok ümitliyiz.

Bu ümit temennisiyle hepimize çalıştaya tekrar hoş geldiniz der, en derin saygılarımla selamlarım.

Prof. Dr. Ali Kemal AYAN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Sayın Valim, Sayın Rektörüm, değerli akademisyenler, Çiftçiler iş adamları önce Kalkınma Ajansı adına ve şahsım adına hepinizi saygıyla selamlıyorum. Türkiye'de önemli 4 aktör var. Kamu Kurumları, Özel Sektör, Sivil Toplum Kuruluşları ve Üniversite. Bunların iş birliğinin geliştirilmesi bize 5449 sayılı kanunla verilen bir görev. Ben bu toplantının çok hayırlara vesile olacağını düşünüyorum. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı vazife olarak bu tip olaylara bölgedeki sürdürülebilir gelişmeye katkı sağlamakla destek vermekle görevlendirilmiş. Teknik ve finansman desteği veriyoruz biz. Bizi Facebook ve Twitter'da sürekli "Oka Destek Veriyor!" sloganını kullanıyoruz. Bugünkü vazifemiz buluşmayanları buluşturmaya, kavuşmayanları kavuşturmaya destek veriyoruz. Geçtiğimiz 15 yıl içerisinde hocamla beraber bu operasyonun yürütülmesi için her şeyimizle beraber çalıştık. İş adamları çiftçiler özel sektör ve üniversite burada buluşması gerekenler buluşmuş durumda. Bugün ve yarın çalışacaksınız bu aktörlerin birbirleriyle yakın çalışması bir hayırlara vesile olacağına inanıyoruz. Özel sektör ve üniversitenin işbirliğini çok önemsiyoruz. Sayın Rektörümüzün bu konuda çok yoğun çalışmaları var. Önümüzdeki dönemde bu tip çalışmalarda oralara yol açacak imkan açılacak niteliği taşıyor. Ben başarılar diliyorum sektör biraz sonra kendi sorunlarıyla ortaya koyduğunda görülecek ki Türkiye tarımda 7. Büyük ülke ama 7. büyük ülke gibi değiliz biz şu anda. Fiyatlara baktığımızda gıda fiyatlarına kullandığımız malzemelerin katma değer düzeylerine ürettiğimiz ürünlerin düzeylerine baktığımızda çeşitlerine baktığımızda Dünyanın 7. Büyük ülkesi gibi davranmıyoruz. Bunun için iş alanlarına girmemiz gerekiyor. İşte bu lif bitkilerinde alanlar var. İş alanları var. Ondan sonra gıda işleme de çok girilmesi gereken alanlar var. Bizim mavi ekonomiye yeşil ekonomi dediğimiz gıda endüstrisinde su ürünleri endüstrisinde de yapılması gereken çok işler var. Biz ham malzemeleri satıyoruz mermeri blok satıyoruz vesaire bildiğiniz konular umarım hayırlara vesile olur. Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Allah gönlünüze göre versin.

Mevlüt ÖZDEMİR

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

Çok saygıdeğer, valim değerli rektörüm, Değerli dekanım, Değerli Oka Genel Sekreterim ve çok değerli öğretim görevlisi arkadaşlarımız, Değerli hocalarım ben bu toplantının Sayın genel sekreterimiz in ifade ettiği gibi hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum ve Giresun'dan sizlere selamlarımı arz ediyorum. Biraz gecikmeli gelmiştim bağışlayın Kemal hocam konuşmaların 2 dakika ile sınırlı olduğunu ifade etti ama sağolsun genel sekreterin böyle bir uygulamadan bahsetmediği için biraz rahatladım. Değerli katılımcılar bu toplantının 2 ordu Üniversitesi'nde de hocalarımız burada onlara da hoş geldiniz diyorum bu toplantıda lif bitkileri keten kenevir gibi ısırgan gibi o konuda sizlerden çok detaylı bilgi alacağımıza inanıyorum. Ben bu konuya çok fazla girmek istemiyorum. Sadece genel bir açılımı olması açısından genel bir değerlendirmeyi sizlerle paylaşmak istiyorum. Bunları Siz mutlaka bizden çok daha iyi bir noktada biliyorsunuz, inanıyorum. Ama bir söz vardır güzel bir şeyi 180 defa da tekrar etsen yine güzeldir. Onun için bildiklerimizi tekrar ediyorsam lütfen bağışlayın değerli katılımcılar. Tıbbi ve itri bitkilerde uğraş büyüü bir yolculuktur. Evvela uğraştığımız konunun büyüü bir yolculuk olduğunu farkında olduğumuzu ifade etmek istiyorum. Çünkü insanın dünyada yürümeye başladığından beri iki temel hedefi olmuştur, onlardan bir tanesi ölümsüzlük. Her dünyaya gelen çok daha iyi yaşamak için mücadele eder. Hiç kimse öleceğini düşünmez, ölmekte istemez, ölümsüzlük ile ilgili hep gayret gösterir ve ölümünde önüne geçen genç ve güzel kalmak ölüm ise yaşlanmak ve çirkinlik hep en kötü kavramlar olarak anılmıştır. İnsanlar yaşlanmayı ölümü hiçbir zaman için kendi duyguların da ve kendi iç dünyasında kabul etmek istemezler kadim tarihlerde insanlar ölümsüzlüğü ebedi gençlik ve güzelliği düşlemişler ve onun sırrının peşinden hep konuşmuşlardır. Bu iki istek bugün tıp ilmi ve kozmetik alanının gelişmesine büyük imkan sağlamıştır kadınlarımız ortaçağ simyacıları ile birlikte çalışmışlardır. Fakat simyacıların ilgilendiren konu konunun bilimsel ve felsefi yönü olmuş kadınları ilgilendiren ise çoğunda pratik olmuştur. Sonuçta özellikle kadınlar güzel duran genç ve güzel kalmak uğruna birçok çiçek denemiş ve tecrübelerini nesilden nesile aktarılmıştır. Bugün kozmetik ürün çeşitliliğinin geldiği nokta inanılmazdır işlem hacmi çok ciddi milyar dolarlar da seyretmektedir. Değişen dünya düzeninde kendi yaşamının görseelliğini öne çıkaran

bakış açısı ve son teknolojilerle desteklenen kozmetik sektörü modern bir çağın büyüğü haline gelmiştir. Bilindiği üzere siyasi sosyal kültürel iş alanlarına bu şahıs teşkil edecek tek sistem tek imkan ekonomik faaliyetler güçlü ve ekonomik marka değerine sahip olmayan tüm soyut ilişki alanlarına su üzerine yazılmış gibi yok olmaya mahkumdur. Genelde ülkemizde özelde Doğu Karadeniz bölgesi tarımsal ekonomik ilişkilerinin sağlam bir zemin üzerinde tutabilecek güçlü bir ekonomik potansiyeli sahiptir. Ülkemiz ve Doğu Karadeniz bölgesi küçümsenmeyecek derecede doğal zenginliklere ve de insan kaynaklarına sahiptir. Ülkemiz yani, Türkiye 80 milyonluk nüfusu genç nüfusu gençlerin büyüyen ekonomisi ve Avrasya ana kıtası ortasındaki geostratejik konumu ile öne çıkmaktadır Avrupa Karadeniz Kafkaslar Asya ve Ortadoğu ülkeleri arasındaki tarihi siyasi ve kültürel bağlarıyla uluslararası alanda yükselen aktivitesi ile küresel platformda önemi gittikçe artan bir faktör haline gelmektedir. Bu münasebetle Tıp tarihine yeniden göz atmamız gerekmektedir. Sağlık Tıp tarihi ve deneysel Tıp tarihine göz atarak Lokman Hekim din felsefesini ve uygulamalarını tekrar canlandırmamız gerekmektedir. Lokman hekimlik felsefesini ve uygulamalarını geleneksel tıp ve koruyucu sağlık olarak tekrar gündeme taşımamız gerekmektedir. Çünkü tarihi derinliğimiz küresel varlığımız ile Euro stratejik konumumuz ve doğal zenginliğimiz ve bitki çeşitliliğimiz birbirine adeta düğümlenmiştir. Bu varlığımızı ekonomiyi tahliye ederek taçlandırmamız gerekmektedir. Günümüzde ülkelerin önemini tarihinde biyolojik zenginlik derecesinde bir ölçek haline gelmiştir. Diğer taraftan yerküremizde bütün canlılar için hayati önem taşıyan bu çeşitlilik maalesef kaybolmaya yüz tutmaktadır. Değerli katılımcılar ülkemizi neredeyse Avrupa kıtasının tamamına eşdeğer olan bu varlığımızı ne yazık ki tehdit altındadır Anadolu'ya kıta diyebilir miyiz evet küçük Asya diyebiliriz, çünkü doğal varlıkları bir kıtayı özgü çeşitlik ve zenginliktir. Anadolu'da Bütün canlılar için jeolojik değişimi çağlarında geçiş olup ve buzul çağlarında sığınak olmuş bir bölgedir bu değişimler sonucu türleri genetik çeşitlenmesi ne yol açan farklı yaşam alanları ortaya çıkmaktadır Ayrıca 3 bitki coğrafya bölgesi 3 Ana iklim bulunduğu yer olan Anadolu'muzun bu yüzden oluşan çeşitli alt iklim bölgeleri ve özel habitatları da bu zenginliğe yol açmıştır bu münasebetle ülkemiz yani Türkiye 3 bitki coğrafya bölgesi bulunduğu

tek ülkedir dünyada Yine Türkiye okyanus, karasal, Akdeniz iklim kuşaklarının etkisi altında olması münasebetiyle bu farklılığı zenginliği dönüştüren bir ülkedir. Ortalama yüksekliği 1100 metre olması ile birlikte Türkiye'nin en yüksek Dağı'nda Ağrı Dağı'nda 5165 metre Sibiryaya benzeri iklimi yaşanırken hemen tabanında Iğdır bölgesinde Akdeniz iklimi yaşamak ve pamuk üretimi yapılması mümkündür. Türkiye'de Dağlar arasındaki yüksek düzlükler hasıl olmasına rağmen.

Çeşitli ve Nadir Mera çağır vejetasyonu bulundurmaktadır. Dünyanın çeşitli bölgelerinde otlaklar Anadolu bozkırlarından alınan tohumlarla zenginleştirilmiştir. Anadolu'nun dağlarından Doğan çok sayıda büyük nehir 5 farklı denize akmaktadır. Nehirleri besleyen yüzlerce derenin aktığı vadiler Biyolojik çeşitliliğin adeta kaynağıdır Tuz Gölü çevresinde tuzlu ortama ve susuzluğa dayanıklı Kırktan fazla endemik Türe rastlamaktayız. Dünya toprakları besin bitkileri yetiştirildiği alanlar daralmakta tuza dayanıklı bitkilerin önemi her geçen gün daha da artmaktadır Dünyada sadece Akşehir'de ve Eber gölleri çevresinde yetişen her çiçeğin de 34 verimli yumurtalık bulunur plan Batı Dilleri ailesinin 19 türü arasında bu özelliği ile bilinen iki türden biridir değerli katılımcılar Sadece bu genetik özellik gelişen teknolojiye bağlı olarak değerlendirilirse aynı aileden olan fasulye gibi mercimek gibi nohut gibi bitkileri ciddi manada ürün artışına imkan sağlayacağı bilinmektedir. Dünyanın en büyük soda gölü olan Van Gölü ve çevresi zengin bir biyoçeşitlilik oluşturan türleri barındırır bölgede 2010 yılı kayıtlarına göre 2400 bitki çeşidi 213 kuş türü ve 225 leylek türü, belirlenmiştir. Ve inci kefalı Van Gölü'nün sodalı ortamına uyum sağlamış dünyada tek endemik balık türüdür. Değerli katılımcılar ben keten ve kenevir ile ısırgan otu ile ne alakası var diyeceksiniz ama ben sadece ülkemizdeki şu fotoğrafı sizinle paylaşmak istiyorum yani fotoğrafı görelim. Biz neyiz ve neredeyiz zenginliklerimizi tekrar birlikte değerlendirmek adına böyle bir gezintiye çıktım ve sözlerimi çok fazla uzatmadan toparlamaya çalışıyorum ve yine bir Karadeniz Bölgesi doğrusu yaşlı ılıman yağmur ormanları ile kaplıdır bölgede fındığın yanında Tropikal iklim ürünü olan narenciye gibi çay gibi kivi gibi ürünleri bölgemizde yoğun bir şekilde ekimi yapıldığını bilmekteyiz ve çay sektöründe dünyada 5. Sırada olduğumuzu da ifade etmek istiyorum. Fındık sektöründe de

bir numarayı malum Güneydoğu Anadolu bitkileri bakımından özellikle tahıl ve baklagillerde dünyanın en önemli bilgi gen merkezidir. Güney Anadolu Türkiye tarımsal üretim ve Avrupa'dan öndedir ve Türkiye dünyada ise 7. sıradadır ayva gibi Haşhaş gibi incir gibi fındık gibi kayısı gibi Kiraz gibi ve vişne üretiminde dünyada bir numara olan Türkiye'dir. Sadece İstanbul ilinde yaklaşık 2000 bitki türü bulunmaktadır. İngiltere'de ise bütün İngiltere'de bu rakam 1850 civarındadır. Hollanda'da ise 1600 civarındadır İstanbul'un kıymetini de bu şekilde ifade etmek istiyorum değerli katılımcılar kıymetli valim Türkiye'de ormanların yaklaşık % 93 zengin biyoçeşitlilik barındıran doğal yaşlı ormanlar birliktedir Avusturya Almanya İngiltere de bu oran yüzde birdir. Türkiye % 93 bahsettiğim ülkeler yüzde bir seviyesidir. Tüm Avrupa Kıtası'nda 12000-13000 civarında bitki türüne rastlamamıza rağmen ülkemizde tüm Avrupa kıtasındaki tamamında ki bitki türüne sahiptir. Takriben 10000 türü kendi bünyesinde barındırmaktadır. 3 binden fazla endemik bitki türü Avrupa kıtasındaki Avrupa kıtası kadardır. Türkiye'de her geçen gün yeni türler keşfedilmektedir. Buna karşın ülkemizde 308 bin bitki türü de maalesef tehlike altındadır. Doğal gazları bir kıta kadar çeşitlilik özellikler taşıdığı için işte biz bunu küçük Asya Türkiye aynı zamanda küçük Asya ismi olan Anadolu'nun inanılmaz biyolojik ve zenginliği asırlar boyu tahribine rağmen hala ilginç bir şekilde hayatını devam ettirmektedir. Bugün 2009 kayıtlarına göre Evet işareti aldım istersek kamuoyuna soralım kes diyorlar keselim mi biraz daha devam edeyim mi?

-Genel müdürüm daha sonra sizi çağıracağız.

Kesiyorum tamam tutamam diyorum bugün 2009 kayıtlarına göre dünyada 60 milyar dolar seviyesinde tıbbi aromatik bitkiler işlem hacmi vardır. Bugün size bu rakamlar 100 milyar dolar seviyesinde olduğu söylenmektedir. 110 ülkenin sıralandığı dünya tıbbi ihracat listesinde maalesef Türkiye 18. Sırada yer almaktadır. Bu kadar zengin bu kadar çeşitli bol olan ülkemizin 18 sırada ya olmazsa kabul etmemiz mümkün değildir. Yine Türkiye bitki türü sayısı bakımından dünyada 8. Sıradadır tıbbi tür sayısı bakımından da Malum dünyadan 12. Sırada Yerimizi almaktayız değerli katılımcılar genel olarak böyle bir fotoğrafa sahibiz. Bunun için tıbbi ve aromatik bitkiler bakımından

sahip olduğumuz zengin gen kaynaklarının mutlak suretle korunması için gerekli tedbirlerin acilen alınması gerekliliğini bir kez daha ifade etmek istiyorum. Biz tonları gen bankalarına saklanması istenilen tür ve çeşitlerine ait ağaç bahçelerinin kurulmasını ülkemizin genel tür ve çeşitlerinin artırılması, tıbbi ve aromatik bitkiler rehberinin oluşturulması ve ülke genelinde rehberlerin dağıtılmasını bir zaruret olduğuna inanıyorum DOKAP İdaresi olarak yapmış olduğumuz bunca faaliyetler bütün sektörlerin ve dokunmadığınız sektörün kalmamasına rağmen tarım sektöründe ve doğa ile ilgili de DOKAP bu konuya da gerekli katkıyı gerekli çalışmaları sunmuştur. İşbirliği halinde Bölgemizdeki envanter tıbbi aromatik bitki envanterini çıkarma çalışmalarına hızlı bir şekilde devam etmektedir. 9 ilimizde gen kaynağı oluşturma işlemlerimiz tamamlanmıştır. Samsun ilimizde de üniversitedeki Profesör Doktor Kudret hocamla çalışmalarımızı sürdürmekteyiz ve Fas için Bafra'daki meslek yüksek okulunun bahçesinde 17 türümüzün gen kaynağını oluşturduk. Ordu Üniversitesinde de üniversitemizde sayın Gülcan hocam buradadır ve Ordu Üniversitesi'nin bahçesinde gen havuzu oluşturduk 9 ilimizde idari olarak gen kaynakları oluşturduğumuz ifade ediyor. Ben sunumumu kesmeden sadece genel bir türlü vaktin kısa olması münasebetiyle sözlerimi Tamam diyor beni sabırla dinlediğiniz için her birinize ayrı ayrı teşekkür ediyor saygılarımı arz ediyorum.

Ekrem YÜCE

Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanı

Sayın valim, sayın rektörüm, kıymetli protokol, çok kıymetli katılımcılar fakültem adına organizasyonu düzenleyen ekibe çok teşekkür ediyorum. Sizlere de katıldığınız için çok teşekkür ediyorum ve inşallah bu toplantının ülkemiz tarımına hayırlara vesile olmasını katkıda bulunmasını temenni ediyorum. Çünkü her yerde söylüyorum. Türkiye'nin geleceği tarımdır, tarıma dayalı sanayidir. Türkiye'nin geleceği tarım geleceğidir. Ben başarı dilekleriyle hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Prof. Dr. Yusuf DEMİR
Ziraat Fakültesi Dekanı

Sayın valim, çok değerli katılımcılar hepinizi üniversitem adına öncelikle sevgi ve saygı ile selamlıyorum. Hoş geldiniz diyorum. Karadeniz'in lif bitkileri çalıştığıın üniversitemiz de yapılmasından ve katılımınızdan dolayı memnuniyetimi ifade ediyorum, çalıştayın başarılı geçeceğine inanıyorum güzel sonuçları ulaşacağını diliyorum ulaşmasını diliyorum. Hepinizi Saygıyla sevgiyle selamlıyorum, sağolun.

Prof. Dr. Sait BİLGİÇ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rektörü

Çok değerli rektörüm, DOKAP değerli Genel Başkanı genel sekreterimiz, değerli dekanımız, değerli akademisyenlerimiz, yurt dışından gelen çok değerli misafirlerimiz, basın mensupları arkadaşlarımıza, kıymetli beyefendiler, hanımefendiler, ziraat ile uğraşanlar Hoş geldiniz sefalar getirdiniz. Şimdi böyle bir koşuşturma içerisinde açılış konuşmaları olunca hem biz telaş ediyoruz hem de söyleyeceğimizi unutuyoruz.

Diyanet İşleri Başkanım ilahiyat Fakültesinden bir başka konuşması var, bizim mektebim okulları Samsun'da açılıyor onların açılışında söz verdim. Buradan oraya gireceğim böyle bir koşturmaca. Evet bunu da bir taraftan söylerken gerginliği atmamız gerekiyor gerek dekanımız gerek rektörümüz böyle birer cümle ile aslında bizi nezaketen uyardılar. Hem uzun oluyor hem sıkıştırma oluyor diye yani ne yapalım tabii ben öncelikle teşekkür ediyorum Karadeniz Lig bitkileri çalıştığınızı Samsun'da yapılması sevindirici. Diğer taraftan da aklıma muziplik geldi bizim Vali konağında kuzeye bakan yatak odasının balkonunda bir büyükçe saksı var o saksıda ısırgan otu var bizim denk geldiğimiz eskiden beri 20-30 yıldır evlerde hizmetçilik yapan ve aşçılık yapan hanımefendi emekli olmak istedi ve söyledi, ayrıldı. Yerine gelen hanımefendi bir kadında işte çevreyi temizleyeceğim diye oradaki ısırgandan hepsini sökmüş atmış bir ara camdan dışarı baktım boşalmış orası dedim ki niye söktün onları. Dedim ki o ısırgan otundan eski kadın yaprak alıp sabah salatayı katıyordu tekrardan biz orada ısırgan otu yetiştirmeye başladık. Tabii ısırgan otunun yapraklarının faydasını burada uzun uzun anlatacak değilim ama biz bir taraftan da kenevir ile mücadele ediyoruz. Aslında bu çelişkiden keşke vakit olsa gerçekten anlatsak. Geçen haftaydı Sayın İçişleri Bakanımızın Başkanlığında biz uyuşturucu ile mücadele konusunda 15 vali, emniyet müdürleri ve jandarma komutanları ile toplantı yapıldı uyuşturucu ile mücadeleyi konuştuk. Bir taraftan da gündemimizde başlıklardan biri olan kenevir vardı tabii kenevirinin neyi var biliyorsunuz dişi kenevirden esrar üretiliyor bunun ham maddesi var. Diğer türlü esrar Türkiye'de Ayrıca belirli illerde üretilmesine müsaade edilen bir bitki ve şu anda illerden bir tanesi Samsun ve Türkiye'de sadece artık Samsun da üretiliyor. Vezirköprü'de üretiliyor. Biraz önce Ali Kemal hocam bahsetmişti

orada da iyice sınırlandı. Tabii aslında artık ekilmesi belki yaygınlaştırılması gerekiyor tabii kontrollü olmak kaydıyla. Çünkü bir taraftan uyuşturucuyla çok şiddetli çok net terörle mücadele edecek düzeyde mücadele ediyorken, bir taraftan da gerekeni keten gerek kenevir gerek Isırgan Otu gibi liflerinden bir takım malzeme üretilen bitkilerinde geliştirmemiz gerekiyor. Ben Kastamonu Taşköprü'de, Kastamonu'da misafirlerimizin olduğunu söylediler, Taşköprü'de Kaymakamlık yaptım orada kendir fabrikası kurmuş Atatürk zamanında 1930 yıllarında ve maalesef 3-5 sene önce kapatıldı. Keten ekimi ve kenevir ekimi iyice azaldı ve sonra Yurtdışından Bangladeş'ten yanlış hatırlamıyorsam. Burada da misafir var Bangladeş'ten geldi. Evet Hoş geldiniz. Bangladeş'ten jüt ithal ettik ve jütten urgan yapıldı. Tabii nerelerde kullanılıyorsa. Tabii nerelerde kullanılıyorsa değil biliyorum mesela tütün balyalarında kullanıldı, çünkü tütün başyazarı içerisinde eğer bir kimyasal, sentetik ip kullanıldığında içine karıştığında kanserojen yapacağı için onun yerine jüt ipi ile o balyalar sarılıyor vesaire endüstriyel de de kullanılıyor. Onun için de bu anlamdaki yapılan çalışmaları şiddetle desteklemek gerekiyor.

Makinelerin çtırtısını dinlemek bana inanılmaz keyif verirdi Bir de Kastamonu'da ilçe adı Kastamonu'nun ilçesi o düzeyde Bir fabrikanın olması müthiştı tabii. Hemen yanı başında 1982'de açılan bir sigara kağıdı fabrikası var maalesef O da kapandı, kapanmış. Çünkü Sigara Fabrikası eski usulde sigara kağıdı yapıyordu sigara kağıdının üzerine Avrupa Birliği'nin getirdi her santimetre karesini de bir 100 civarında gözle görülmeyen delikler var tabii onun esprisi ne tam ben bilmiyorum.

O da internet sitesine sigara içiyoruz dediğinizde dışarıdan o hava giriyor sıcak havayla soğuk hava temas ettiğinde orada sigaranın zararlı maddeleri kalıyor ve daha az vücuda zarar intikal ediyor öyle bir çalışma yapmışlar son özelleştirme kapsamında oraya Mopak yanlış hatırlamıyorsam satın aldı. Şu anda herhalde kağıt üretiliyor bilmiyorum. Şimdi özellikle Karadeniz'in bu kadar zengin olduğu bir yöre de bizim mutlaka bunları masaya yatırmamız, uzun uzun işlemimiz gerekiyor. Bence mekan burası Ben değerli rektörüm hem de Kanıma Genel Sekreterim emeği geçen arkadaşlara teşekkür

ediyorum. Tabii ki Tarım Kredi Kooperatifleri misafirlerimiz var Genel Müdür Yardımcısı düzeyinde. Burada temsil ediliyor. Biz olabildiğince bunları burada çalışacağız. Tabii diğer taraftan yaptığımız bir diğer çalışma var. Özellikle Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu Başkanlığı Samsun valiliği'ne geçtiği için bunları biraz daha yakından takip ediyoruz. Çorumlu valimizin yaptığı bir çalışma var. Tokat valimiz bu işe katılıyor özellikle Itri bitkiler konusunda inanılmaz bir baskı görüyor. Oka Genel Sekreteri biz Samsun'da neleri yetiştirebiliriz Forum'da neler yetişir Amasya'da Tokat'ta neler yetişir Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı etki alanı içerisindeki illerde biz bunları çalışacağız. İnşallah ekonomiye kazandıracacağız. Ben tekrar emeği geçenlere teşekkür ediyorum. Bu toplantının hayırlara vesile olmasını dileyerek saygıyla selamlıyorum.

İbrahim ŞAHİN
Samsun Valisi

TEKSTİL SEKTÖRÜ VE HEDEFLERİ

Nebahat KILIÇ

Karadeniz Bölgesinde lif amaçlı bitkilerin tarımının yaygınlaştırılması ve lifinin yanı sıra diğer yan ürünlerinin değerlendirilmesi bölgenin kalkınmasına çok büyük katkıda bulunacaktır.

Lif bitkileri konusu ile ilgili strateji geliştirmek ve planlı bir şekilde çalışmak hedefimize ulaşmayı sağlayacaktır. Aksi taktirde bu sadece bir öngörüde kalacaktır.

Avrupada 18. yy da giyim amaçlı 1 milyon ton, 20.yy 14 milyon ton lif kullanılmış; lif dağılımları 19. yy 'da %78 yün, %18 keten, %4 pamuk, iken, 20. yy 'da %74 pamuk, %20 yün, %6 keten olarak değişmiştir. Günümüzde %61 bitkisel, %5 hayvansal, %34 kimyasal lif kullanılmaktadır, dünyadaki bu trend değişimi pamuk tarımı ve üretiminin olabildiğince makinalaşması ile sağlamıştır.

Osmanlı döneminde Anadolu'ya Mısır'dan pamuk tohumları getirilmesi, bedava Ege ve Çukurova bölgesine dağıtılması ile başlamış olan pamuk üretimi, Cumhuriyet döneminde makinalaşma ile asıl çıkışını başarmıştır.

1990 yıllarının sonuna doğru dünyada ekoloji bilinci gelişmeye başlayınca pamuk ekiminin çevreye verdiği zarar (Pestisit%10'u, insectisit%25'i pamuk üretiminde kullanılıyor, sentetik gübre kullanımında 4. sırada) nedeniyle sektör yeni arayışlara girmiş ve organik pamuk üretimi ABD ve AB ülkeleri tarafından desteklenmiş, politikalar geliştirilmiştir.

Amerika ve Avrupada birçok firma organik pamuk üretimini desteklemiş ve yeni markalar piyasaya sürmüştür. Avrupa kendi topraklarında pamuk üretilmediği için Türkiye'yi bu konuda üretim merkezi olarak seçmiştir. Türkiye ilk dönem sadece proje bazında sözleşmeli pamuk üretmiş sonra iplik, kumaş ve konfeksiyon ürünü olarak Avrupa ve Amerika pazarına girmeyi başarmış ama kendisi uluslararası marka yaratamamıştır. Günümüzde ufakta olsa bu alanda çalışmalar mevcuttur.

Pamuktan üretilen ürünlerde yakalayamadığımız markalaşma ve öncü olma trendini karadeniz lif bitkilerinde (keten, kenevir, ısırgan) yakalayabilir miyiz?

Anadolu'da M.Ö 1500 yıllarında kenevir üretildiği kazı kalıntılarından tespit edilmiş, dünyada bu kalıntılar M.Ö 8000 yıllarına kadar gitmektedir. 18-19. yy ortasına kadar dünyada üretilen tekstil liflerinin %80 'i keten ve kenevirten oluşurken 1930 'lu yıllarda geri sayım başlamıştır. Bunda uluslararası politika yapıcılarının kenevir politikalarının önemli payı vardır.

2000'li yıllardan itibaren özellikle Avrupa keneviri tekrar keşfetmiş, EHIA/Avrupa Endüstriyel Kenevir Organizasyonu kurmuştur. Bu organizasyon sayesinde keneviri tarladan bitmiş ürüne kadar planlı bir şekilde üretmiş ve istediği sanayi ürünlerine nasıl dönüştürebileceğini hesaplamıştır.

Yaptıkları ortak projeden çıkan sonuçlar aşağıdaki gibidir:

- 10.480 ha alandan ekilmiş, bu ekimden 76,095 ton kenevir sapı alınmıştır (7.3 t/ha) verim.
- 25,589 ton elyaf (2-25% odunsu kısım dahil)
- 43,621 ton odunsu kısım (Odunsu kısım ve elyaf arasındaki oran%1,8)
- 11,439 ton talaş (20% preslenmek üzere ısınmak için)
- 5,991 ton tohum,
- 7,5 ton çiçek (tıbbi uygulamalar, yiyecek içecek esansiyel yağ için) üretilen kenevirleri kullandı.

EİHA'nın Gelecek Trent Öngörülleri

Yapılan anket sonucu 4-6 kat üretimin artacağı, Kenevir odunsu kısım ve tozu 6 kat, Kenevir lifi ile güçlendirilmiş bio kompozitler 4 kat, Kenevir tohumu ve gıda pazarı 6 kat artacağı, Yatak malzemesi 3 kat, kağıt 2 kat artacağı öngörüldü. Lif konusu Avrupa için tekstil değil kompozit olarak öngörülmüştür.

2002 yılından bu yana sektörde yeni lif arayışları ön plana çıkmıştır, Dünya çapında piyasa yapıcı tekstil organizasyonu gelecek projeksiyonuna yeni lif arayışlarını katmış ve kenevir, keten ve ısırgan

konusunda çalışmalar başlatmıştır. İlk olarak kenevir ile başlamış ve 3 yıllık HEMP SYS AB projesini (Yaşam kalitesi ve canlı kaynakların yönetimi) tamamlamıştır.

Textile Exchange (USA, EU) rapor sonuçları:

Yüksek kaliteli kenevir lifleri için geliştirilmiş, ekolojik, sürdürülebilir bir üretim zinciri oluşturabilmek ve bunu liften son ürüne kadar yaygınlaştırmak,

Etkili ve yaygın bir kenevir tekstil pazarının oluşturulması, ekonomik altyapının hazırlanması,

Çıktıların yaygınlaştırılması,

Sonuç olarak kenevir ekimi Avrupa ülkelerinde toplam 33.330ha'a ulaşmıştır. Türkiye'de ise bu sene 100 dekar civarındadır.

Karadeniz bölgesi lif bitkileri üretiminde iklimi dolayısı ile doğal bir şansa sahiptir. Bölgenin mevcut tarım sistemi içerisinde saplarından lif elde edilen bitkilerin tarımının yaygınlaştırılması, yöre halkına alternatif gelir kaynağı sağlayabileceği gibi, tekstil endüstrisinin ihtiyaç duyabileceği kaliteli ve homojen standartlara sahip farklı kaynaklı elyaf üretimini mümkün dür.

Bu elyaftan tekstil sektörü önce karışımli iplik ve kademeli olarak da 100% kenevir, keten, ısırgan iplik üretebilecektir. Bu ipliklerden özellikli yeni örme ve dokuma kumaşlar ulusal ve uluslararası piyasalara sürülebilecektir. Ayrıca yerel kumaş kaliteleri, tekrar el tezgahlar ile canlandırılacaktır (Feretiko, Rize Bezi).

Yüksek mukavemet, nem çekme, nefes alabilirlik, pilling oluşturmama, antibakteriyel özellikli, UV koruma sağlayan, iyi elektrostatik özellikler göstermesi gibi katma değerli ürünlerin kullanılabilmesine sağladığı katkılar nedeni ile bölgemize pazarda özel bir yer edinme olanağı sağlayacağı gibi aşağıdaki sektörlere de hizmet verecektir:

Kompozit malzeme, otomotiv (Kaporta parçaları, spoileri, kapı içi panelleri, koltuklar), inşaat, (Çatı yalıtım ve dış kaplamalar, çerçeve),

kağıt, mobilya, oyuncak, müzik aletleri, gübre, tohum, yağ, ilaç, kozmetik....

Karadeniz Bölgesinin kalkınması için özel bir şans olan bu ürünlerin stratejik olarak ele alınması ve planlı bir kalkınma projesi ile hızlandırılması bölgesel ve genel olarak Türkiye için bir şanstır ve iyi değerlendirilmelidir.

I

OTURUM

KARADENİZ BÖLGESİ LİF BİTKİLERİ ÜRETİM OLANAKLARI

OTURUM BAŞKANI

Prof. Dr. Enver ESENDAL

Namık Kemal Üniversitesi

KARADENİZ BÖLGESİ LİF BİTKİLERİ ÜRETİMİ VE LİFLERİN SINIFLANDIRILMASI

Kanber ÜLKER
Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

BİTKİSEL LİFLER

- a) Tohum Lifleri
- b) Gövde (Sak) Lifleri (Keten, Kenevir, Isırgan, Jüt, Rami)
- c) Yaprak Lifleri
- d) Meyva Lifleri

KENEVİRİN TANIMI

Kenevir (Cannabis), Cannabaceae familyasına ait, tek yıllık bitki insanlık tarihinin en eski bitkisel hammadde kaynağıdır.

Anavatanı Orta Asya'dır. Ilıman ve Tropik bölgelerde yetişir ve kültürü yapılıdır. Tür; sert, alımsı, gövde içi boş, palmat yapraklı, dioik ve tek yıllıktır. Lifleri dayanıklı ve oldukça uzundur.

Liflerde lignin maddesi biriktiğinde esneklik özelliği azalır. Cinsin lifleri, kaba dokumacılıkta (çuval, halat çanta, ağ yapımı gibi) kullanılır.

Yapraklarının tıpta ve kozmetikte kullanımları vardır.

Tohumu ise oldukça yağlı olması açısından yakıt ve oldukça besleyici olması açısından da gıda olarak kullanılmaktadır.

Sabun yapımı ve boya yapımında da tohumlarından yararlanılır.

Tohumları kuşların en sevdiği besinlerden biridir.

KENEVİRİN TARİHÇESİ

İnsanlık tarihinin en eski bitkisel ham madde kaynağı olan, saplarında bulunan lifler iplik, dokuma ve kumaş yapımında, hamurlu kısmı ise kâğıt yapımında kullanılan bir bitki türüdür.

Yeryüzünde ip yapmakta kullanılan ilk bitkidir. M.Ö. 3000 yıllarında Çinliler kumaş yapmakta kullanmışlardır.

Farsçadan Arapçaya geçmiş olan ve kenevir karşılığı kullanılan "Şah Tohumu" (Şah Danaç) adı da bu bitkiye verilen önemi göstermektedir.

DÜNYADA KENEVİR

2002 yılında 28 bin ha alanda 63 bin ton iken

2013 yılında yaklaşık 22 bin ha alanda 68 bin ton iken.

2013 yılı dünyada ortalama tohum verimi 311 kg/da'dır.

2014 yılında yaklaşık 36 bin ha alanda 78 bin tona yükselmiştir.

2014 yılı dünya ortalama tohum verimi 217 kg/da'dır (FAO).

TÜRKİYEDE KENEVİR YETİŞTİRİCİLİĞİ

2002 yılında kenevir üretimi 950 ton iken, 2014 yılında 1 ton olarak gerçekleşmiştir (TÜİK).

2014, 2015 ve 2016 yılında Samsun Vezirköprü'de kenevir yetiştiriciliği yapılmıştır.

DÜNYADA VE ÜLKEMİZDE KETEN ÜRETİMİ

Dünyada üretilmekte olan sak lifleri arasında Jütten sonra ikinci sırada yer alır. Keten bitkisi tohum ve lifi için yetiştirilir. %40-45 yağ içeren tohumundan kuruyan yağ türünde yağ elde edilir. Bezir yağı olarak bilinen bu yağ boyacılıkta kullanılır. Lifi için ekilen keten, lif bitkileri arasında en eski tarihe sahiptir. Tarih öncesi devirlerine ait ketenden yapılmış mataryellere İsviçre'nin göl kıyılarındaki yerleşim bölgelerinde raslanmıştır. Keten tarımının Asya'da M.Ö. 400 yıl önce yapıldığı ve liflerinin kullanıldığı tesbit edilmiştir. Ayrıca Mezopotamya ve eski mısırda ekilmiş olup eski mısırda mumya mezarlarında keten kullanılmıştır. Bu da ketenin iplik ve kumaş haline getirilme işlemlerinin binlerce yıl önceden bilindiğini ortaya koymuştur.

ISIRGANIN TARİHÇESİ

Daha 1940 lar da Almanya ve Avusturya'da 500 ha ısırgan otu bitkisi kültüre alınmış ve tekstil üretimi için kullanılmıştır. Günümüzde ise bir Alman firması olan Stoffkontor Kranz AG tek başına 2000 yılında 100 ha ısırgan otu bitkisi üretimini tekstil endüstrisinde

gerçekleştirmiştir. Sadece Almanya' da ısırgan lifine olan potansiyel ihtiyaç ortalama 30.000 ton/yıldır. Bu ihtiyacın 50.000 i ton/yıla çıkarılması öngörülmektedir, Bu miktar lif ise 25.000 – 35.000 ha'lık bir alanda ısırgan otu bitkisi tarımı yapılmasını gerektirmektedir, Yine bir Alman firması olan Nova Enstitüsü ise ısırgan lifi ihtiyacını 40.000 – 70.000 ton/yıl olarak hesaplamaktadır.

ÜLKEMİZDE ISIRGAN ÜRETİMİ

Ayrıca alternatif tarım olarak adlandırılan ve üreticinin ikinci bir ürüne yönelmesini teşvik eden tarım politikası her zaman için gündemdedir.

Öte yandan günümüzde ısırgan otu bitkisi pamuğa alternatif olarak düşünölmeye başlanmıştır. Bu düşünceyi ortaya çıkaran ve geliştiren gerekçeler şunlardır. İklim nedeniyle Karadeniz Bölgesi ısırgan üretimine uygundur.

Sonuç olarak ısırgan bitkisinin ölkemiz için çok büyük iç tüketim ve ihraç potansiyeli olan tekstil ürünlerinin üretilebileceği bir kaynak olduğunu, ancak bu alana yatırım yapılmasını beklediğini söylemek mümkündür.

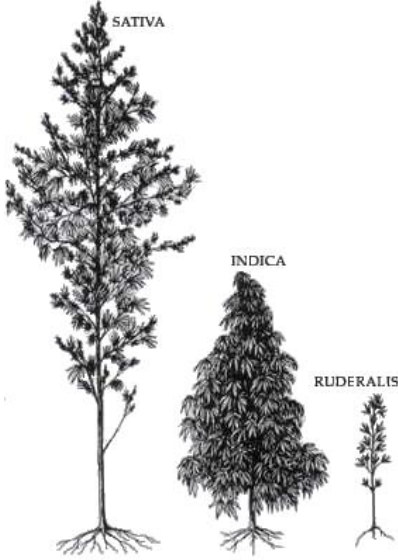
ENDÜSTRİYEL TİP KENEVİR (*Cannabis Sativa L.*) YETİŞTİRİCİLİĞİ

Selim AYTAÇ, Ali Kemal AYAN, Ş. Funda ARSLANOĞLU
Ondokuzmayıs Üniversitesi, selim@omu.edu.tr

Giriş

Kenevir (*C. Sativa L.*) çok eski kültüre sahip bir bitkidir. Tarihte bilinen en eski kullanım amacı liftir. Ancak, tohumundan elde edilen yağı (sabun, kozmetik, boya, vs) kullanılmaktadır. Diğer taraftan sapsarı yakacak olarak ta değerlendirilmiştir. Kenevir çok yönlü kullanıma sahip bitkidir. Her türlü bitkisel kısmı ekonomik olarak kullanılabilir. Sapsarı inşaat betonunda katkı maddesi, ısı ve ses izolasyon malzemesi, hayvan altlığı, araç kaportası yapımında ve kağıt sanayisinde kullanılabilir. Kenevirden çıkarılan liflerden ip, urgan ve sicim yapılabileceği gibi pamuk lifinin kullanılabildiği birçok alanda değerlendirilebilir. Kenevir liflerinden elde edilen kumaşın uzun ömürlü olması, kenevirden elde edilen kıyafetlerin vücudun havalanmasına müsaade etmesi gibi bir takım üstünlüğü bulunmasına rağmen kenevirden yararlanma dünyada ve ülkemizde yeterli seviyede değildir.

- Takım : Urticales
- Familya : Cannabinaceae
- Cins : Cannabis
Kenevir sistematik bakımdan şu varyetelere sahiptir;
- *Cannabis sativa var. vulgaris* L. (Kültürü yapılan kenevir)
- *Cannabis sativa var. indica* Lam. (Hint keneviri)
- *Cannabis sativa subvar. gigantea* (Dev cüsseli kenevir)
- *Cannabis sativa var. ruderalis* (Yabani kenevir)
- Kültürü yapılan kenevir bitkisi diploid yapıda ve 20 kromozomludur.
- Kültürü yapılan kenevirin,
- Kuzey Rusya-Finlandiya,
- (2) Orta Avrupa,
- (3) Güney Avrupa-Küçük Asya ve
- (4) Hint (narkotik) olmak üzere 4 eko tipi mevcuttur.

Not: çizim alıntıdır

Kenevirin Bitkisel Özellikleri

Kenevir (*Cannabis sativa* L.), 120 ila 450 cm yüksekliğe ve 0.6 ila 1.9 cm arası bir çapa sahip, ince bir sapı olan yıllık, otsu bir bitkidir. En içteki katman, hasır (kelek) olarak bilinen odunsu malzemeye çevrili ilikvari boşluktur. Odunsu malzemenin dışında “Bast fiber” olarak bilinen lifler gelişir.

Bitki yoğunluğuna bağlı olarak ana sap az ya da çok dallanır. Sık ekim yapılırsa sapsiz dallanmaz. Yaprakları palmiyeye tiplidir. Her yaprak 7 ila 11 kenarlı tırtıklı yaprakçıktan oluşur. Güçlü kökleri toprağa derinlemesine nüfuz eder. Bununla birlikte, toprak koşulları olumsuz olursa, ana kök kısa kalır, yan kökler daha fazla gelişir.

Toprak ve İklim İsteği

Endüstriyel kenevir, çok çeşitli toprak tiplerinde yetiştirilebilir. Kenevir, iyi nem ve besin madde tutma kapasitesi ile birlikte, pH

değeri 6 veya daha fazla olan, yeterince derin, iyi havalandırılmış bir toprakları tercih eder. Bununla birlikte, aşırı yağış sonrasında yüzeyde tutulan su, kenevir bitkisine zarar verebileceğinden, zayıf drenajı olan topraklar tavsiye edilmez. Kenevir, su taşkınına ve toprağın sıkışmasına son derece duyarlıdır.

Kenevir tohumunun hızlı ve üniform çimlenmesi için ince partiküllü, iyi bir tohum yatağı gereklidir. Klasik tohum yatağı hazırlığı uygulanabilir (Sonbaharda derin sürüm, ilkbaharda ikileme, tırmık ve taban) Tohum, 5 cm'den daha derine ekilirse, çıkış homojen olmaz. "Toprak işlemez tarım sistemi"nden iyi sonuçlar alınabilmesine rağmen çıkışlarda düzensizliklerin görülme ihtimali çok yüksektir

En uygun kenevir verimini elde etmek için hasatta toprağa nihayet çıkarılacak olan bitki için iki kat daha fazla besin mevcut olmalıdır. Bir kenevir tarlası, bitki örtüsünün kısa bir bitki örtüsünde çok büyük bir dökme kütlesi üretir. Azot alımı, ilk 6-8 hafta arasında en yoğun, potasyum ve özellikle de fosfor, çiçeklenme ve tohum oluşumu sırasında daha fazla ihtiyaç duyulur. Endüstriyel kenevir tarımı için, ortalama 9-11 kg/ da azot, 4-6 kg/da fosfor ve 6-8 kg/da potasyum gereklidir.

Kenevir yumuşak iklimi, nemli atmosferi ve yılda en az 630-760 mm yağış tercih etmektedir. Tohum çimlenmesi için ve genç bitkiler gelişene kadar toprak neminin iyi olması gerekir

Ekim Nöbeti ve Bitki Sıklığı

Endüstriyel kenevir, yabancı otlara karşı oldukça başarılı mücadele eder ve onları bastırır. Kenevir yetiştirilmesi için hiçbir kimyasala ihtiyaç yoktur. Endüstriyel kenevir, çok az bakım ister. Kenevir tarımı için kayıtlı kimyasal veya herbisit bulunmamaktadır. Metrekareye 200 ila 300 bitki yabancı otları gölgede bırakarak onları etkisiz hale getirir ve hasatta yabancı otsuz temiz bir tarla sağlanmış olur. Seyrek ekim yapıldığında ise kenevir yabancı otlarla gerektiği gibi mücadele edemez.

Ekim Zamanı

Kenevir kenevir için en uygun zaman takvimdeki tarih yerine hava ve toprak şartlarına göre belirlenmelidir. Kenevir, toprak koşullarının optimum olması koşuluyla, mısırdan 2-4 hafta önce erken ekilebilir. Bununla birlikte, toprak sıcaklığı minimum 6-8 °C ulaşana kadar ekim yapılmamalıdır. Kenevir, sıcaklık uygun olduğunda 24-48 saat içinde çimlenir ve 5-7 gün içinde çıkış yapar. Lif için yetiştirilen kenevir, olabildiğince erken ekilmelidir. Tohum için yetiştirilecekse, bitki boyunun fazla uzamaması için nispeten daha geç ekilmelidir.

Ekim ve Bakım İşlemleri

Kaliteli elyaf ve yüksek verim, uygun bitki yoğunluğu ile elde edilebilir. Toprağın türüne, toprak verimliliğine ve çeşitlerine bağlı olarak metrekaşe başına 250 ila 400 canlı tohumun ekilmesi gereklidir. Tohum üretimi, için metrekaşeye 150-250 tohum atılması gereklidir. Seyrek ekimlerde (70-120 tohum/m²), hem lif hem de tohum üretimi için, yabancı ot istilası riski bulunmaktadır.

Genellikle, kenevir *dioecious* bir bitkidir. Bununla birlikte, çeşitlerin üç sınıflandırması vardır: 1. **Monoecious tipler**; erkek ve dişi çiçekler aynı bitki üzerinde geliştiğinde; 2. **Dioecious tipler**, erkek ve dişi çiçekler farklı bitkilerde; 3. **Baskın dişi tipler**, dioecious dişinin monoecious polenle melezlenmesinden edilir.

Kullanımlarına endüstriyel kenevir iki tipte çeşitleri bulunmaktadır;

1. **Lif çeşitleri** - uzun saplı ve az dallı,

2. **Tohum çeşitleri** - kısa saplar, daha büyük tohum başlıkları ve birden fazla dallanmış olabilir (tohumda % 30-35 yağ içerir). Her iki tip de THC (Tetrahydrocannabinol-esrar) içeriği % 0,3'ten daha azdır.

Kenevir aynı arazide art arda birkaç yıl yetiştirilebilir, ancak diğer bitkilerle ekim nöbetine girmesi tavsiye edilmektedir. Kenevir, iyi bir münavebe bitkisidir. Kenevirin münavebe sistemi içerisine alınmasıyla toprak yapısında iyileşmelerin olabileceği

bildirilmektedir. Bir araştırma sonucuna göre; kenevirin soya kisti nematodlarının popülasyonunu önemli ölçüde azaltabileceğini ifade edilmiştir.

- Kaymak Tabakası
- Yabancı Ot Mücadelesi
- Azot Gübrelemesi
- Hastalık ve Zararlılarla Mücadele
- Sulama

Hasat

Yüksek kaliteli elyaf için kenevirin hasat edilmesi için en uygun zaman, erkeklerin polen salmasının sona ermesiyle oluşur. Tohum için hasat, lif hasadından 4-6 hafta sonra, tohumların % 60'ının olgunlaştığında yapılır. Lif kenevirleri, ekimden sonra 70 ila 90 gün içinde normalde hasat edilmesi için hazırdır. Lifin kullanılma şekli hasat yöntemi üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir. Lifin kullanılma amacına uygun hasat ve işleme teknolojileri geliştirilmiştir. Ve halen de geliştirilmeye devam edilmektedir. Klasik anlamda lif hasadı, bitkilerin toprak yüzeyine yatırılması, kurutulması (çiğde havuzlama), suda havuzlama (tercihen), balyalama, depolanma ve işleme esasına dayanır.

En iyi elyaf (lif) kenevir sapının odunsu kısmına yapışık olan liflerin pektin mikrobik ayrışması ile elde edilir (havuzlama).

Havuzlama

Arazi havuzlaması; Çok nemli bölgelerde uygulanır, hava şartlarına bağlı olarak 14-21 gün arasında gerçekleşir. Yerde serili bdurumdaki saplar, birkaç kez çevrilmek suretiyle homojen havuzlama sağlanır. Elyaf lar altın veya gri renkli renge döndüğünde ve liflerde saptan kolayca ayrıldığında, havuzlama işlemine son verilir.

Suda havuzlama; Tarlada kurutulan saplar, durgun veya akar suya yatırılır. Suyun sıcaklığına bağlı olarak 10-20 gün sürer. Saplardan liflerin kolayca ayrışması sağlandığında havuzlamaya son verilir.

İyi drenajlı tınlı topraklarda dönüm başına 750 ila 1 ton balyalanmış kenevir sapı alınabilir. Klasik lif/sap oranı 1/3-1/4'tür.

Tohum verimi ise dekara 90-135 kg arasındadır. Ülkemizdeki kenevir lif verimi dekara 100 kg dolaylarındadır. Tohum verimi ise 60-80 kg civarındadır.

Depolanacak kenevir saplarının nem içeriği % 10'dan fazla olmamalıdır. Balya halinde baraka, kulübe, ahır gibi kapalı alanlarda depolama yapılabilir.

Sonuç

Kenevir çok yönlü faydalanılan bitkidir. Ülkemizin birçok bölgesi kenevir tarımı için uygun iklim ve toprak özelliklerine sahiptir. Ülkemizde endüstriyel kenevir tarımının yaygınlaştırılması ve kenevirden elde edilen ürünlerin sanayisinin de geliştirilmesi gereklidir.

Kenevirin yalnız narkotik açıdan bakılarak yapılan bazı uygulamalarda, lif keneviri tarlalarının yakılarak yok edildiği, ekiciler hakkında kovuşturma yapıldığı haberleri duyulmaktadır. Keneviri kötü amaçlar için yetiştirenleri tam olarak saptamak ve gereken cezayı vermek, gerçek kenevir üreticisini de temize çıkarrır. Kötü amaç ve fiilin gereğince tespit edilmemesi veya yanlış uygulamalar elbette olumsuz sonuçlar doğurur.

Kaynaklar

Anonymous, 1999. Industrial Hemp (Cannabis sativa L.)BCMAF Industrial Hemp Factsheet. p.1-20

Anonymous, 2009. Recommended Methods for the identification and Analysis of Cannabis and Cannabis Products. Manual for Use by National Drug Analysis Laboratories. New York, 50 sayfa.

Anonymous, 2012. Guidelines for the conduct of Tests for distinctness uniformity and stability. International union for the protection of new varieties of plant.TG/276/1. HEMP UPOV Code: CANNB_SAT Cannabis sativa L.

Anonymous, 2016. Plant variety database - European Commission. http://ec.europa.eu/food/plant/plant_propagation_material/

- plant_variety_catalogues_databases/search//public/, Erişim tarihi:18.12.2016
- Anonymous, 2017. Kenevir Yetiştiriciliği ve Kontrolü Hakkında Yönetmelik.
www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/09/20160929-3.htm, Erişim Tarihi, 2 Ocak, 2017.
- Bocsa, I. 1999. Genetic Improvement:Conventional Aproaches. Sf:153. Advances in Hemp Research. Ed: Poala Ranaldi. Food Products Press, London.
- Clarke, R.C ve M. D. Merlin, 2013. Cannabis: Evoluation and Ethnobotany. Universty of California Pres. 2013. Sf:
- Clarke, R.C. 1981. An Advanced Study:The Propogation and Breeding of Distinctive Cannabis. Ronin Publising. 197 sayfa, erişim www.herb.com (20.12.2016
- Clarke, R.C. 2016. Sözlü Görüşmeler, Görüşme tarihi 19.11.2016; yer:Samsun
- De Meijer, E.P.M., 1995. Fiber hemp cultivars: a survey of origin, ancestry, availabilityand brief agronomic characteristics. J. Int. Hemp Assoc. 2, 66–73.
- Decorte, T. 2011. Fibre hemp and marihuana: assessing the differences between distinct varieties. International Police Execute Symposium. Genova Centre For The Democratic Control of Armed Forces Cotinga For Police Reforms And Community Safety. ttp://ipes.info/WPS/WPS_No_38.pdf, Erişim Tarihi:19.12.2016
- Gedik, G., Aving, O. O., Yavaş, A., 2016. Kenevir Lifinin Özellikleri ve Tekstil Endüstrisinde Kullanımıyla Sağladığı Avantajlar. Tekstil Teknolojileri Elektronik Dergisi. 4(3) 39-48
- Gren, G. 2004. The Cannabis Breeder's Bible: The Definitive Guide to Marijuana Genetics, Cannabis Botany and Creating Strains for the Seed Market. Gren Candy Pres. Online Kitap. Ziyaret tarihi: 22.12.2016.

- Gürel, A., H.Akdemir, Ş.H.Emiroğlu, H.Kadoğlu, H.B.Karadayı, 2000. Türkiye lif bitkileri (Pamuk tarımı, Teknolojisine genel bakış ve Diğer lif bitkileri. Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi, 17-21 Ocak, Ankara, 525-566.
- Hall, J., Surya P. Bhattarai & David J. Midmore, 2012) Review of Flowering Control in Industrial Hemp, *Journal of Natural Fibers*, 9:1, 23-36, DOI:10.1080/15440478.2012.651848.
- Holoborodko, P. V. Virovets, I. Laiko, S. Bertucelli, O. Beherec, G. Fournier, 2014 Results of Efforts by French and Ukrainian Breeders to Reduce Cannabinoid Levels in Industrial Hemp (*Cannabis sativa L.*) www.interchanvre.com/docs/article-Laiko.pdf
- Lisson, S. N., N. J. Mendham and P. S. Carberry, 2000. Development of a hemp (*Cannabis sativa L.*) simulation model 2.The flowering response of two hemp cultivars to photoperiod. *Australian Journal of Experimental Agriculture* 40(3) 413 – 417
- Mert, M., Çopur, O. 2010. Lif Bitkileri Üretiminin Artırılması Olanakları. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası VII. Teknik Kongresi, 11–15 Ocak 2010. Bildiri Kitabı–1, sayfa 397–421, Ankara
- Özdemir, O. Azot ve Bitki Sıklığının Kenevir'in Verimi ve Bazı Özelliklerine Etkisi. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Samsun Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları. Genel Yayın No:78, Rapor Serisi No:65. Samsun.
- Pei-yao, XIN, HE Chen-zhong, SUN Zhen-hai, YANG Ming ve GUO Hong-yan, 2008. Effect of Short Daylight Treatment on Inflorescence and Sex Expression in *Cannabis Sativa L.* *Hubei Agricultural Sciences*, 2008-07
- Salentijna, E.M.J, Zhangb, Q., Amaduccic, S., Yangb, M. and Trindadea, L. M. 2015. New developments in fiber hemp (*Cannabis sativa L.*) breeding. *Industrial Crops and Products* 68: 32–41

Sawler J, Stout JM, Gardner KM, Hudson D, Vidmar J, et al. (2015)
The Genetic Structure of Marijuana and Hemp. PLoS ONE 10(8):
e0133292. doi: 10.1371/journal.pone.0133292

Turan. Z.M. 2000. Lif Bitkileri. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Ders Notları No:83. Bursa

ISIRGAN VE LİF

Ali Kemal AYAN, Ş. Funda ARSLANOĞLU, Selim AYTAÇ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

1. Isırgan Otunun Genel Özellikleri

Isırgan giller familyası (Urticaceae) Urticales takımı içerisinde, her iki yarım kürenin tropikal ve subtropikal alanlarında yaygınlaşan geniş bir gruptur. Avrupa, Asya ve Amerika'nın ılıman bölgelerinde yetiştirilebilen bir bitki türüdür (Vogl, C.R.,Hartl, A., 2003). Isırgan giller familyası içinde 48 cins ve 1050 tür listelenmiştir. Isırgan giller familyası, genellikle yakıcı tüylü, münferit tohumlu, çoğunda sütsü öz bulunmayan, basit yapraklı ve yabancı tozlaşma gösteren özellikleriyle tanımlanmaktadır (Ayan ve Ark.2006). Bitki 30-150 cm uzunluğa kadar büyüebilmekte ve keskin dişli yapraklardan oluşmaktadır. Gövdesini ve yapraklarını kaplayan tüyler sıvıyla doludur ve dokunulduğunda sıvının deriye girmesini sağlayan iğneler sayesinde deride kabarcıklara neden olmaktadır (Kurban ve ark.,2011). Yakıcı tüyler tüm bitki geneline yayılmış olup, küresel, çubuksu, yıldızsı, solucansı şekiller göstermekte ve bazı türlerde teşhis edici özellik olarak kullanılmaktadır.

Aynı bitki üzerinde yaprak koltuklarında meydana gelen çiçekler ya erkek ya da dişidir. Erkek çiçekler 5 stamenlidir. Dişi çiçekler 4 ya da 5 taç yaprağın birleştiği karpel bir ovarie sahiptir. Bu zayıf çiçekler dikkat çekici değildir ama çiçeklerin düzeni türler için teşhis edicidir. Şekil 1'de *Urtica dioica* türüne ait erkek ve dişi çiçekli bitkiler görülmektedir.

Dişi çiçek	Erkek çiçek
	
<p>http://www.wildmanstevebrill.com/Plants.Folder/Nettle.html</p>	

2.Taksonomi

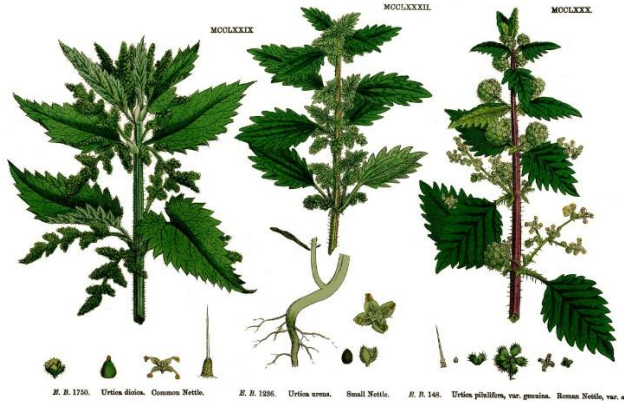
Isırgangiller familyasındaki bitkilerin büyük bir kısmı çok yıllık olup, diğerleri ise tek yıllık gelişim göstermektedir. Genelde otsu habitusa sahip olmakla birlikte çalı formunda olanları da mevcuttur.

Avrupa, Amerika da ve tekstil sanayinde en yoğun olarak kullanılan *Urtica dioica* 6 yeni alt türe ayrılarak sınıflandırılmaktadır (http://en.wikipedia.org/wiki/Urtica_dioica).

- *U. dioica subsp. dioica* (European stinging nettle): Avrupa, Asya, Kuzey Afrikada yayılış göstermektedir.
- *U. dioica subsp. galeopsifolia* (fen nettle or stingless nettle). Avrupada yayılış gösterir. Yakıcı tüylere sahip değildir.
- *U. dioica subsp. afghanica*. Güney Batı ve Asya merkezlidir. Bazıları yakıcı tüylü bazıları tüsüzdür.
- *U. dioica subsp. gansuensis*. Doğu Asya (China). Yakıcı tüylüdür.
- *U. dioica subsp. gracilis* (American stinging nettle). Kuzey Amerika da yayılım göstermektedir. Yakıcı tüylüdür.
- *U. dioica subsp. holosericea* (Nutt.) Kuzey Amerika'da yayılış göstermektedir.

Anadolu ise en yaygın olan türler Baytop (1963)'un bildirdiğine göre Anadolu'da *U. urens*, *U. pilulifera* ve *U. dioica* türleri

bulunmaktadır. Bunlardan *U. urens* ve *U. Pilulifera* tek yıllık, *U. dioica* ise çok yıllık özelliktedir. Bu türlerin etki şekilleri ve kimyasal özellikleri birbirine yakındır. Halk hekimliğinde birbirleri yerine ikame olabilmektedirler. Bir başka deyişle kimyasal yapıları benzerlik göstermektedir. Ülkemizde doğal olarak bulunan 3 türe ait resimler Şekil 2’de verilmiştir. Günümüzde özellikle *U. dioica* ve *U. urens*’e ülkemizin her bölgesinde rastlamak mümkündür. Dış görünüş olarak *U. dioica* daha büyük, uzun ve iri yapılıdır. *U. urens* tek evcikli olmasına karşın *dioica* iki evcikli özellik gösterir. *Dioica* ismi de Latince de iki evcikli anlamına geldiği için verilmiştir. Yapraklar boğumlar üzerinde karşılıklı olarak bulunur. Bitki aynı zamanda çok yıllık olup, çok sayıda yan kök meydana getirmektedir.

Şekil 2: Anadoludaki en yaygın ısırgan türleri

3.Bitkisel özellikleri

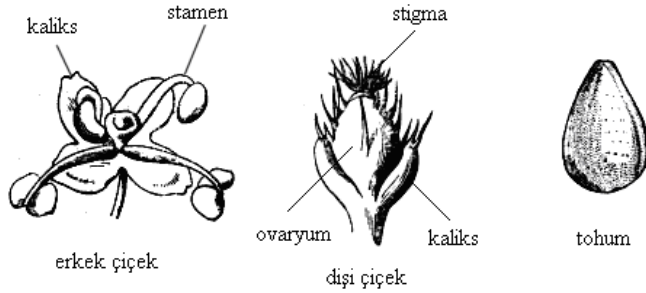
Kök: ısırgan rizomları 5 feetden daha fazla yeraltında yayılış göstermektedir. Saçak kökleri yeraltındaki rizomlar boyunca çıkış yapar ve gelişirler. Yeni bitkiler toprak altında yayılış gösteren rizomların boğumlarından gelişir.

Sap: 3-6.5 feet yüksekliğe kadar uzayabilen, ince ve dalsızdır. Saplar aynı zamanda yakıcı sivri ve yumuşak tüyler ile kaplıdır.

Yaprak: Yeşil renkli olan yapraklar testere dişli formda, düz yüzeyli ve yüzeyleri acı veren sivri tüyler ile kaplıdır. Yapraklar kalp şeklinde, sivri uçlu, 1-2 inch genişliğinde ve 2-6 inch uzunluğundadır.

Çiçek: Aktinomorfik simetrlili ve oldukça küçük (~2mm), yeşilimsi-griolan çiçekler, bir sarkık rasem (salkım) durumunda olup, genellikle her yaprak koltuğunda ikişer ve her boğumda dört tane dallanmış salkım bulunur (ort. uzunluk 8 cm). Çiçekler ayrı eşeyli oldukları için erkek ve dişi salkımlar aynı bitki üzerinde fakat farklı yaprak koltuklarında bulunurlar (monoik). Ya da farklı bitkilerde tamamen erkek veya dişi çiçekler bulunabilir (dioik). Erkek çiçek durumu (salkım) dişi çiçek durumundan daha uzundur.

Erkek çiçeklerin periant segmentleri dört tane ve eşit büyüklükte olup her birinin önünden bir stamen çıkar. Dişi çiçeklerin periant parçaları ikisi dış halkada küçük, ikisi iç halkada daha büyük (~1.5 mm) olacak şekilde dizilmişlerdir. Ovat şekilli ve dış yüzeyi tamamen tüylü olan iç periant çifti olgunlaştığında meyveyi kuşatır. Ovaryum üst durumda olup tepelik morumsudur. Çiçekler 6-9. aylar arasında olgunlaşırlar.

Şekil 3: *Urtica dioica*'nın erkek ve dişi çiçeği ile tohumu (orijinal boyut ~2 mm)

4. Üreme Biyolojisi

Tek eşeyli çiçeklere sahip *U. dioica* bireyleri eşey dağılışı bakımından monoik veya dioik olabilmektedirler. Monoik olanlarında erkek ve dişi çiçek salkımları, aynı bireyin farklı nodyumlarındaki

yaprak koltuklarında bulunur. Tomurcukta çiçeğin ortasına doğru kıvrık olan filamentler olgunlaştıklarında, aniden geriye doğru kalkar ve polenler çevreye dağılırlar.

Generatif olarak çoğalabilen *U. dioica*, rizomlarıyla da vejetatif olarak çoğalabilmektedir. Serin ve yağışlı Karadeniz iklimini tercih eden *U. dioica*, generatif çoğalmanın ışık ihtiyacı bakımından maliyeti çok daha yüksek olması nedeniyle, genellikle ışığın yetersiz olduğu gölge habitatlarda, vejetatif olarak çoğalmayı tercih etmektedir. Vejetatif çoğalma sonucu oluşan yeni bireyler ise (generatif çoğalanlardan farklı olarak) rizomundan geliştiği ata bireyin, genetik olarak aynı genotipe sahip olmaktadır. Bu durumda bir bireyin, tamamen aynı genetik yapısına sahip oğul bireyleri, elde edilmek isteniyorsa rizomlarından yararlanılması uygun olur kanısındayız.

5. Tarımı

Toprak seçiciliği olmadığı ifade edilmekle birlikte organik madde içeriği yüksek topraklarda (% 4-5) iyi verim verdiği ve gübrelemeyle verimin arttığı belirtilmektedir. İsrırgan otu bitkisi, besin maddelerince zengin, ağır, humuslu, nemli ve yabancı otu bulunmayan topraklarda daha iyi gelişmektedir. İklim adaptasyonu bakımından özel istekleri yoktur ve bu nedenle kuzey ve güney yarımkürenin ılıman bölgelerinde yaygın olarak bulunmaktadır. Donlara karşı dayanıklıdır. Lif amaçlı üretimlerde sıra arası 75 sıra üzeri 50 cm dir. Gübreleme verim arttırıcı unsurlardan bir tanesidir. Bitki nitrojen ve fosfat gübrelere çok duyarlıdır. Azot takviyeli topraklarda yetiştirilen ürünlerin miktarında artış olduğu gözlemlenmiştir.

6. Hasat

İsrırgan otu lif üretimi bitkinin 2.yılı ile başlamakta ve artarak devam etmektedir. İlk yılda ısırgan otu sapsarı lif için gerekli kaliteyi üretememektedir. Sapsarı çok zayıf ve cansız olup çok yapraklıdır. Üçüncü tarım yılındaki lif verimi ikinci yılının iki katından daha fazladır. Üçüncü yılın verimindeki aşırı artış bitki boyundaki artış ve bitki sapsarındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Genelde ısırgan otları 2.yılında temmuz ortası veya ağustos başında ya da ağustos başından sonuna kadar olan sürede hasat edilmektedir. Dişi klonların

çiçeklerinin zayıf bölgelerindeki tohumlar olgunlaştığında bitki hasat için hazır hale gelmiştir demektir. Fakat farklı hasat tarihleriyle yapılan bir deney en yüksek lif kazancına ulaşıldığında ısırgan otunun hala tomurcuk verdiğini göstermiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda bitki saplarının bitki ağırlığının %80'ine eş değer olması halinde hasat zamanının uygun olduğu öngörülmektedir. Böylece hasat ısırgan otu yapraklarından ikinci yan filizlerin gelişmesinden önce başlamaktadır. Yan filizler lif kalitesinde bir kayba yol açmamakta fakat işlemi geciktirmektedir. Çünkü saplar tarlada çok yavaş kurumaktadır.

Isırgan otunun hasatı için geliştirilmiş teknolojik bir makine yoktur. Çünkü ısırgan otunun morfolojik yapısı ve uzunluk özellikleri buna uygun değildir. Hasat için kesici sürgülü aletler kullanılmaktadır. Kenevirin morfolojik yapısı ve uzunluk özellikleri ısırgan otuna benzediği için aynı hasat makinesi ikisi için de kullanılabilir. Fakat ekipmanın dönen parçalarının etrafındaki liflerin makine parçalarına dolması ve kırılması gibi problemler meydana gelebilmektedir.

7.Yumuşatma (Çürütme)

Olgunlaşan bitki kesilip kurutulmakta hasatı yapılan bitki çürütme denilen yumuşatma işlemine tabi tutulmaktadır.

Yaprak ve tohumlarından ayrılan sapların ıslatılıp yumuşatılmasından sonra odunsu hücrelerin ve hücreleri bir arada tutan yapışkan pektin maddelerinin uzaklaştırılmasıyla lifli doku elde edilmektedir. Yumuşatma (çürütme) işleminde keten liflerinin üretimindeki çeşitli metodlar vardır:

a) Su ile çürütme: Saplar demet halinde bağlanmaktadır. Bir havuz içerisine veya nehir kenarlarına yatırılarak suyla örtülmekte ve bekletilmektedir. Bakterilerin neden olduğu fermentasyon sonucu direnci az olan odunsu dokuların bozunması ve hücreler arasındaki yapışkan maddelerin çözünmesiyle saplar giderek yumuşamakta ve lifler kolayca birbirinden ayrılmaktadır. Fermentasyon daha ileri gidecek olursa lifin kendisi de çürüyeceğinden ıslanma esnasında zaman zaman kontrol etmek gerekmektedir. İşlem yaklaşık üç hafta sürmektedir.

b) Çiğ ile çürütme: Su ile çürütmeye benzemektedir. Fakat daha yavaş olup altı hafta sürmektedir. Saplar otların üstüne yatırılarak fermantasyona uğraması için bekletilmektedir. Çiğ ve yağmurla veya gerekirse su serperek nemlendirilmektedir. Bazen de fermantasyon suda başlatılmakta; sonra çıkarılıp otlara yayılarak devam etmesi sağlanmaktadır. Bu metotla elde edilen renk daha güzeldir.

c) Kimyasal maddelerle çürütme: Bu metot, sapların kaynar oksalik asit veya alkali ile normal veya yüksek basınçta yumuşatılmasından ibarettir. Diğer metotlardan çok daha kısa sürmektedir fakat masraflıdır.

Günümüzde yumuşatma için çiğ ile çürütme daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Kimyasal maddelerle çürütme yöntemi ise liflere zarar verme eğilimindedir.

8. Zambık çıkarma, kırma-dövme-temizleme ve tarama

Suda çözünebilen maddeler, pektin, lignin ve hemiselüloz zambık çıkarma işlemi sırasında uzaklaştırılmalıdır. Rami lifleri için de uygulanan degumming yani zambık çıkarma işlemi ısırgan otu lif eldesi için de kullanılmaktadır. Bu işlem için; Çin'de uygulanmakta olan zambık çıkarma yönteminden bahsedilecektir. Çin'de ısırgan otu bitkisinden lif eldesi işlemi hasat ile başlamakta ve hasattan sonra sarılmış ısırgan otu bitkisinin 2 hafta boyunca havuzda bekletilmesiyle devam etmektedir. Sonrasında lifler elle saplarından ayrılmaktadır. Daha sonra benzer sak lifleri gibi kimyasal ve biyolojik işlemlerden oluşan zambık çıkarma işlemi uygulanmaktadır. Bu işlem ile lifleri bir arada tutan yapışkan maddelerin uzaklaştırılıp lif demetlerinin ayrılması sağlanmaktadır. Bunun için elyaf sıcak sabun veya alkali çözeltisinde muamele edilmektedir. Diğer sak liflerinde olduğu gibi ısırgan otu liflerinde zambık çıkarma işlemi karmaşıktır. ısırgan otu lifinin eğirme işlemine hazır bir tekstil lifi haline gelebilmesi hem biyolojik, hem fiziksel, hem de kimyasal işlemlerden oluşan bir üretim süreci sonucunda olmaktadır. Bu adımlar aşağıda kısaca özetlenmiştir:

- Suda kaynatma (F.O 1:16, 95-98°C'de 50 dakika muamele)
- Asitle muamele (F.O 1:15, 58-63°C'de 1,4 g/L sülfirik asit ile 50 dakika muamele)

- Suyla yıkayarak kalan asidin uzaklaştırılması
- Pektin enzimiyle zank çıkarma (enzim solüsyonunun oranı %7 olan pH = 4,7 ve F.O 1:15 banyoda 6 saat muamele)
- Yıkama ile kalan enzimin uzaklaştırılması
- Kimyasal zank çıkarma (12 g/L sodyum hidroksit ve %2 sodyum silikat içeren F.O 1:15, 98-100°C'lik banyoda 4 saat muamele)
- Yıkama ile madde kalıntılarının uzaklaştırılması
- Kırma-Dövme-temizleme yapılması, liflerin karıştırılması ve akabinde taraklanması

9. Kırma-temizleme

Zank çıkarma işleminden sonra sıra kırma işlemine gelmektedir. Kırma işleminin amacı kurutulmuş sapların yatay, oluklu silindirik çiftleri arasından geçirilmesi suretiyle, odun dokusunun küçük parçalar halinde kırılması, böylece sonraki işlemlerde kolay ayrılabilir hale getirilmesidir. Daha esnek olan bast elyafı bu işlemde zarar görmemektedir. Kırma işlemine uğratılan materyal hallaç yayı veya makinalarla atıldığında odunsu kısımlar liflerden tamamen ayrılmaktadır. Aynı zamanda lif demetleri de çözölmektedir.

10. Tarama

Materyal henüz çok miktarda odunsu kısım içermektedir. Bunlardan temizlenmesi için taranması gerekmektedir. Tarama esnasında odunsu kısımlardan başka çok kısa ısırgan otu lifleri de tarak altına geçerek ayrılmaktadır. Aynı zamanda henüz açılmamış olan lif demetleri varsa onlar da açılmaktadır. Bütün lifler birbirine paralel dizildikten sonra eğrilerek istenilen kalınlıkta iplik haline getirilmektedir. Aşağıdaki işlem adımlarının uygulandığı ısırgan lifi, artık eğirme işlemi için hazırdır.

- Fazla suyu uzaklaştırmak için santrifüjleme yapılması
- Ağartma (2,6 g/L sodyum silikat, 1,5 g/L sodyum hidroksit ve 2 g/L hidrojen peroksit içeren F.O 1:16 ağartma çözeltisinde 90°C'de kumaşın 1 saat muamele edilmesi)
- Yıkama ile kalan kimyasalların uzaklaştırılması
- Santrifüj (kalan suyu uzaklaştırmak için 5 dakikaya ihtiyaç vardır)

- Lifin yağlanması (%2,5 yağ ve %1 emülsiyon maddesi içeren F.O 1:12 yağlama çözeltisinde
- 86°C' de kumaşın 1 saat muamele edilmesi)
- Santrifüj ile fazla suyu uzaklaştırma
- Kurutma (mamulün 82-84°C' de 3 saatte kurutulması).

11. Eğirme

Yukarıda bahsedilen işlemlerden sonra sıra eğirme işlemine gelmektedir. Bununla ilgili yapılan araştırmalarda eğirme için %100 ısırgan otu lifi, polyester/ısırgan ve pamuk/ısırgan karışımları çalışılmıştır. Eğirme denemeleri göstermiştir ki %100 ısırgan otu ile iplik elde etmek ısırgan otu lifinin düzgün ve pürüzsüz yapısı nedeniyle zor olmaktadır. Başarılı bir eğirme için diğer lifler ile karışım yapılmasının daha uygun olacağı görülmüştür. Kıvrımlı ve pürüzlü yüzeyi olan liflerin tercih edilmesi önerilmektedir.

a) Ham, kabuklu ısırgan lifi	b) Ham, işlenmiş ısırgan lifi
	

Isırgan otu bitkisi çok yıllık bir bitki olduğu için hasat zamanı çok dikkatli seçilmelidir. Bitki çok küçükse yani ham ise lif tamamiyle gelişmemekte ve hücre duvarı zayıf ve güçsüz kalmaktadır. Eğer bitki çok olgunlaşmışsa içeriğindeki ligninin artmasından dolayı lif daha az bükülür hal alacaktır. Bu iki durum da lifleri eğirmek için uygun değildir.

Isırgan lifinden üretilen iplikler Nepal'de köylerde üretilmektedir. Köylüler, 10 gün içinde yaklaşık 1 kilo iplik eğirebilmektedirler. Şekil 5'de işlenmiş ve işlenmemiş ham ısırgan lifi görülmektedir.

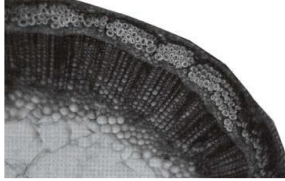
Nepal’de ısırgan otu lifinin soya, bambu, pamuk, keten ve diğer doğal liflerle karıştırılarak karışım iplikler üretilmektedir ve bu ipliklerde genellikle el dokuması halılarda, örme ve dokuma giysilerin üretiminde kullanılmaktadır.

12. Isırgan Lifinin Özellikleri

İlk kullanımı çok eskilere dayanmasına rağmen çok fazla bilgi sahibi olunmayan ısırgan otu lifi özellikleri hakkındaki bilgiler lifin son zamanlarda popüler olması ile yapılan çalışmalardan elde edilebilmektedir.

Isırgan lifi rami, kenaf ve jüt gibi bir sak liflidir. Sak lifleri bitki saplarından elde edilmektedir. Şekil 4’de keten ve ısırgan kesitlerinin mikroskop altındaki görüntüleri verilmektedir. Lifler, dış bitki kabuğunun hemen içinde demetler halinde bulunmaktadır. Isırgan bitkisi kesitinde lif demetleri koyu lekeler olarak görülebilmektedir.

Keten bitkisi enine kesiti

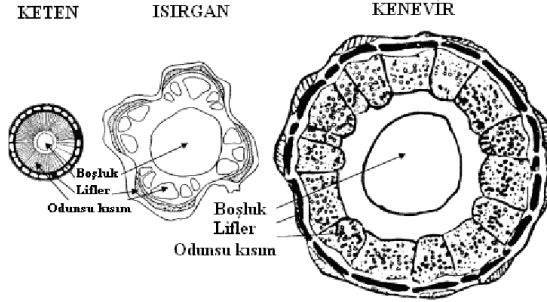

Isırgan bitkisi enine kesiti

Şekil 4: Keten ve ısırgan bitkisinin enine kesit görüntüleri

Şekil 5’de de üç bitkinin literatürde yayınlanmış sak enine kesitleri büyüklüklerine göre şematik olarak toplu halde gösterilmektedir. Keten bitkisinin (çap 2 mm; Hoffmann’a göre 1961), ısırgan bitkisinin (çap 4 mm; Bredemann’ a göre 1959) ve kenevir bitkisinin (çap 8 mm; Hoffmann’a göre 1961) sak enine kesiti sırasıyla 2 mm, 4 mm ve 8 mm olarak bildirilmektedir. Her üç türde de lifler, epidermisin altında sakın kabuk kısmında, büyük bir boşluğu saran odunsu kısmın etrafında bulunmaktadır.

Şekil 5: Keten, ısırgan ve kenevir bitkilerinin sak enine kesitlerinin şematik gösterimi

Zamk çıkarma işleminden sonra lifler eğirme öncesi kırma ve temizleme işlemine hazır hale gelmiş olmaktadır. Zamk çıkarma işlemi kimyasal yolla, enzimatik yolla veya her ikisinin karışımı ile birlikte yapılabilmektedir. Yapılan çalışmalar zamk çıkarma işlem sonucunda lif üzerinde bulunan gerekli ve gereksiz maddelerin tamamının uzaklaştırılmasının zor olduğunu göstermiştir. Bu nedenle zamk çıkarma işlemi sırasında gereksiz maddelerin uzaklaştırılması ile selüloz zararı arasındaki hassas dengenin gözetilerek uygulanması gerekmektedir.

Isırgan otu içerisindeki selüloz oranı yaklaşık olarak % 48 olup rami ve ketenden düşüktür. Raminin selüloz oranı %73 iken ketenin selüloz oranı %75'dir. Yapılan çalışmalarda tohumlanması ve yetiştirilmesi sırasında selüloz miktarlarının arttırılabileceği görülmüştür.

Kaynaklar

- Ayan, A.K., Çalışkan, Ö., Çırak, C., Isırganotu(Urticaspp.)'nun Ekonomik Önemi ve Tarımı, OMÜ Zir. Fak. Dergisi, 2006, 21(3):357-363
- Baytop, T., 1963. Türkiye'nin Tıbbi ve Zehirli Bitkileri. İstanbul Üniversitesi Yayınları. No: 1039 Tıp Fak No. 59. İstanbul.
- Davis, P.H. (ed) 1965-1985. Flora of Turkey and the East Aegean Islands.Vol.7.-EdinburghUniversity Press, Edinburgh.

- Hartl, A., Vogl, C.R., Drymatter and fiber yields, and the fiber characteristics of five nettle clones (*Urtica dioica* L.) organically grown in Austria for potential textile use, American Journal of Alternative Agriculture, 2002, Volume 17, Number 4
- Huang, G., Nettle (*Urtica cannabina* L) fibre, properties and spinning practice, Journal of the Textile Institute, 2005, Vol.96, No.1 pp:11-15
- Kılınc, M., Kutbay, H. G. (2004). Bitki Ekolojisi, Palme yayıncılık, Yay. No: 275, Ankara.
- Kozloff, Eugene N. Plants and Animals of the Pacific Northwest. 1976. ISBN 0-295-95597-X165-167.
- Kurban M., Yavaş A., Avinç, O.O., Isırgan otu Lifi ve Özellikleri, Tekstil Teknolojileri Elektronik Dergisi, Cilt:5 No:1(84-106). 2011.
- Pojar & MacKinnon. Plants of the Pacific Northwest Coast. 1994. ISBN 1-55105-040-4
- Seçmen, Ö., Gemici, Y., Görk, G., Bekat, L., Leblebici, E. (1986). Tohumlu Bitkiler Sistematigi. Ege Üniv. Fen Fak. Kitaplar Serisi No: 116.
- Tarakçıoğlu, I. "Tekstil Terbiyesi ve Makinaları", Cilt 1, Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir, 1978.
- Vardar, Y., (1983). Bitki Fizyolojisi Dersleri-II (Bitkilerin Büyüme ve Gelişme Olayları). Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Kitapları No: 69, İzmir.
- Vogl, C.R., Hartl, A., Production and processing of originally grown fiber nettle (*Urtica dioica* L.) and its potential use in the natural textile industry: A review, American Journal of Alternative Agriculture, 2003, Volume 18, Number 3
- Weeds of the West, 9th Edition, 2001, pg. 584-585. Ohio State University Extension Agricultural Research and Development Center Perennial & Biennial Weed Guide Stinging Nettle (*Urtica dioica*) <http://www.oardc.ohio-state.edu/weedguide/singlerecord.asp?id=210>

Woodland, D.W., 1982. Biosystematics of the perennial North American taxa of *Urtica*. II. Taxonomy. *Systematic Botany*, 7: 282-290

Zeybek, N. (1985). *Farmasotik Botanik*. Ege Üniv. Ecz. Fak. Yay. No: 1.

http://en.wikipedia.org/wiki/Urtica_dioica

<http://nativeplants.for.uidaho.edu/Content/Articles/2-2NPJ110-111.pdf>

http://www.researchgate.net/publication/237264895_Development_of_Urtica_dioica_L._Propagation_Methods_for_Organic_Production_of_Fiber

KETEN

Ş. Funda ARSLANOĞLU, Selim AYTAÇ, Ali Kemal AYAN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

1.Önemi: Keten dünyanın en eski ticari öneme sahip lif bitkilerinden birisi olup, 5000 yıllık tarih boyunca lifleri dokuma hammaddesi olarak kumaş, çeşitli ev eşyaları ve perdelik gibi ürünlerin üretiminde kullanılmıştır. Ketenden yapılan kumaşlar serin tutması nedeniyle gömlek, ceket, elbise, bluz, pantolon gibi yazlık dış giyimde, ev tekstilinde, çarşaf, süs eşyaları, yatak takımları, havlu gibi malzemelerin yapımında, yelken ve çadır bezlerinde, ince nakış ipliği üretiminde kullanılmaktadır. Ayrıca, su tesisatlarında bakımında, halat yapımı ve kaliteli kâğıt yapımında değerli bir hammaddedir. Lifler kaynar su, güneş ve deterjandan fazla etkilenmez. Lif yapısı nedeniyle eğrilemez ve ketenden yapılan kumaşlar ütütutmaz. Bu nedenle pamuk, ipek, yün gibi elyaflarla ve sentetik liflerle karıştırılarak da kullanılabilir.

Keten tohumu %30-45 oranında yağ içerir. “Bezir yağı” olarak tanımlanan keten yağı doğal olarak kuruma özelliğine sahip olduğu için boya ve vernik sanayisinin önemli bir hammaddesidir. Sabun yapımında kullanılır. Son zamanlarda yapılan ıslah çalışmaları ile linolenik yağ asidi düşük yemeklik tipleride üretilmektedir. Beyaz kurşun ile karıştırılarak ahşabın dayanıklılığının artırılmasında ve korunmasında kullanılan keten yağı diğer koruyuculardan çok daha üstün özelliklere sahiptir.

Yağı alındıktan sonra kalan küspesi %25-30 oranında protein içerir ve sığır besiciliğinde önemli bir yere sahiptir. Küspesi iyice öğütülmüş kapsül kabukları ve diğer yemlerle karıştırılarak atların beslenmesinde kullanılır. Keten tohumu küspesi süt verimini artırmaktadır.

Keten bitkisi aynı zamanda zayıf kök sistemi nedeniyle topraktan çok az besin maddesi kaldıran, toprağı yormayan iyi bir ekim nöbeti bitkisidir.

2. Orijin ve tarihçesi: Tarihi ve arkeolojik kayıtlara göre keten tarımı milattan önce 8. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Tarih öncesi

dönemlerde Mısır ve Ortadoğu'da keten yetiştiriciliğinin yapıldığı, bu devirlerde keten yağının ve kumaşlarının mumya yapımında kullanıldığı bilinmektedir. Romalılar döneminde lifi ve tohumu için yetiştirilmiş, İngiltere'ye bu dönemde yaygınlaşmıştır. XV. yüzyılda Amerika'ya kolonistler tarafından götürülmüş, 18.yüzyılda Amerika ve Kanada'da üretilmeye başlanmıştır.

Keten bitkisinin ana vatanı Güney-batı Asya ve Akdeniz havzasıdır. Halen doğal olarak birçok türünün bulunduğu Akdeniz Havzası liflik, Güney -batı Asya yağlık tip ketenlerin yetiştiriciliğinde öne çıkmıştır. Anadolu'da keten tarımı ve dokumacılığı M.Ö.2000 yıllarına uzanmaktadır. Yazılı kayıtlarda, bugünkü Manisa ve Salihli arasındaki Sales dolayları ile Doğu Karadeniz'de (Trabzon, Rize dolayları) keten tarımının yapıldığı belirtilmektedir. Osmanlı döneminde keten tarımı ve dokumacılığının merkezi Karadeniz Bölgesi olmuş, Birinci Dünya savaşında Şile'den Rize'ye kadar uzanan Karadeniz sahili boyunca keten kumaşı üretimi ve ticareti yapılmıştır. Şile bezi adıyla yapılan dokumalar Osmanlı saraylarında ilgi görmüş, İzmit-Kandıra'da dokunan ince keten dokumaları Mısırlı tüccarlar tarafından toplanarak Suriye, Arabistan, Irak ve Mısır'a satılmıştır. Birinci Dünya savaşından sonra keten tarımı azalmış, sadece aile işletmeciliği haline dönüşmüştür. Günümüzde ise keten lifi ve tohumuna ihtiyaç olmasına rağmen ne yazık ki ülkemizde üretimi yok denecek kadar azalmıştır.

3.Sistematigi: Keten (*Linum usitatissimum* L.), 9 cins ve 150 türü içeren Linaceae familyasının ekonomik öneme sahip tek türüdür. Keten, *L. angustifolium* Huds. (*L. bienne* Mill) yabani türünden köken almıştır. Batı Avrupa, Akdeniz, Kuzey Afrika, ve Kafkas'larda görülen bu tür fazla dallanmakta, çok yıllık, mavi çiçekli ve kapsülleri çatlama özelliğine sahiptir.

L. usitatissimum (2n=30) türünün lif, tohum ve her iki amaç için üretilen geçiş formları vardır. Bunlar; Orta ve Güney –doğu Avrupa'da lif keteni olarak kullanılan *L. usitatissimum* convar. *crepitans*, Kuzey ve Batı Avrupa'nın lif keteni olan *L. usitatissimum* convar. *elongatum*, Akdeniz bölgesinden köken almış ve yağlık amaçlı üretime uygun olan *L. usitatissimum* convar. *mediterraneum*, hem lif hem tohum amaçlı

yetiştirilebilen, yazlık ekilişlerinden tohum, kışlık ekilişlerinden lif elde edilen *L. usitatissimum* convar. *usitatissimum*'dur. Lif tipi ketenler uzun boylu, yüksekte dallanan ve kaliteli liflere sahiptir. Yağ tipi ketenler ise kısa boylu, kısmen alçaktan dallanan, tohum verimi yüksek olan tiplerdir.

4. Dünya ve Türkiye'de durum: Keten bitkisi yüksek adaptasyon yeteneği ve form zenginliği nedeniyle özellikle Kuzey Yarımkürede, ılıman ve subtropik kuşakta geniş bir yayılış göstermiştir. Dünyada keten ekim alanı; İkinci Dünya Savaşı sonrasında, 1950'li yıllardan 1970'li yılların başına kadar yaklaşık 8 mil ha civarında seyretmiş, daha sonra devamlı azalış göstererek 3 mil ha'nın altına düşmüştür.

Lif amaçlı keten üreticisi olan ülkeler, Rusya Federasyonu, Ukrayna, Fransa, Arjantin, İtalya, Almanya, İngiltere, Hollanda, Belçika, Polonya, Çin'dir. Kanada, yağ amaçlı, Amerika Birleşik Devletleri ve Hindistan lif ve yağ amaçlı keten üretmektedir. Ülkeler arasında Fransız keteni parlaklığı, İrlanda keteni beyazlığı, Belçika keteni kalitesi ile ünlüdür. Günümüzde dünya keten lifi üretimi 974 bin ton civarındadır. Bunun % 75'ini Fransa ve Çin karşılamaktadır.

Dünyada üretilen yaklaşık 2 milyon ton keten tohumunun yaklaşık üçte biri ihraç edilmektedir. Bunun % 75'i Kanada, % 25' ini Belçika, Fransa, Hollanda, İngiltere Çin ve Hindistan gerçekleştirmektedir. Dünyada ithal edilen keten tohum miktarı ise 730 bin ton civarındadır.

Türkiye'de 2002 yılından bu yana TÜİK (2017) verilerine göre lif amaçlı keten üretimi yoktur. Fakat iklim koşulları dikkate alındığında lif amaçlı keten üretimi için, serin ılıman iklimin hakim olduğu Batı Karadeniz bölgesi: Sinop-Ayancık, Kastamonu-İnebolu, Marmara Bölgesi: Kocaeli-Kandıra, Ege Bölgesi: İzmir-Tire (tohum ve lif) uygun bölgelerimizdir. Yağlık tip keten üretimi ise TÜİK (2012) verilerine göre 180da alanda 13 ton üretilmiş, bu tarihten sonra üretimi yapılmamıştır.

Günümüzde Sinop-Ayancık'tan başlamak üzere Kandıra'ya kadar uzanan sahil şeridinde yerleşmiş ilçelerimizde ev tezgahları yada Halk

eğitim m¼d¼rl¼kleri ve Kaymakamlıkların destekleriyle kurulan tezgahlarda ithal edilen keten iplikleriyle dokumacılığa devam edilmekte, kaybolmaya y¼z tutmuş bir gelenek devam ettirilmeye çalışılmaktadır.

Bu illerde keten sapı ve liflerini işleyen tesislerin kapatılması, k¼yden kente g¼c¼n artması, tekstilde pamuklu dokumalara daha fazla ¼nem verilmesi ve işçilik maliyeti ucuz, lif kalitesi daha d¼ř¼k olan j¼t lifinin ithal edilmesi ile ¼lkemizde keten tarımı tamamen bitmiştir.

5. Ketenin bitkisel ¼zellikleri

K¼k: Tek yıllık, otsu, yazlık ve kışık olarak ekilen keten bitkisi kazık k¼kl¼d¼r. Bundan çıkan ikincil ve yan k¼kler sayıca az ve gelişimleri zayıftır. Kazık k¼kler toprakta 80-130cm derinliğe kadar inebilir. K¼k sistemi genel olarak zayıf gelişmiştir. Yağ ketenlerinde yan k¼kler lif ketenlerine g¼re daha iyi gelişmiştir. Bu durum yağlık ketenlerde kurağa dayanıklılığı artırmaktadır.

Sap: Yuvarlak, dik gelişen ve ii ¼zle dolu olan sap lifin elde edildiği en ¼nemli kısımdır. Bitki tek sap oluşturur. Ancak, çıkışın gecikmesi, ana sapın zarar g¼rmesi, seyrek ekim, hastalık, b¼cek, kimyasal, don zararı nedeniyle k¼k tacında kardeşenlenme g¼r¼l¼r. Kardeşenlenme, yazlık ekimlere g¼re kışık ekimlerde daha fazladır. Lif ketenlerinde sap uzunluğu 100-150 cm, yağlıklarda 40-80cm arasında değişmektedir. Lifin alındığı k¼k tacından ilk dallanmanın başladığı yere kadar olan kısım teknik sap uzunluğu olarak tanımlanır ve lif ketenlerinde bu uzunluğu en az 60 cm olması istenir. Kaliteli bir lif eldesi için sap kalınlığı 1-2 mm olmalıdır. Sapın %16-24' ¼ liftir. G¼vde az veya çok dallanabilir. Lif ketenlerinde ana sap uca yakın kısımlarından, yağ ketenlerinde sapın orta kısımlarından dallanır. Ana sap ve dallar birer iekle son bulur. Sapın enine kesiti incelendiğinde dıştan içeri doğru, kabuk, dış parankima, lif demetleri, parankima, floem, kambium, ksilem kısımlarından oluşur. Lif h¼creleri kabuk kısmındaki parankim h¼creleri arasına gruplar halinde yerleşmiştir. Her bir grup lif h¼zmesi adını alır. Bir lif keteni sapında 15-40 lif h¼zmesi, her bir h¼zmede 10-40 adet lif h¼resi bulunur. Sap kalınlaştıkka, lif h¼crelerinin sayısı artar. Ancak sapın odun kısmı da

arttığı için, kaliteli lif oranı düşer. Bu nedenle ince sapların lif oranı daha yüksektir. Keten lifleri hüzmeleri, lif hücrelerinin birbiri içine girmesi ile oluştuğu için keten lifleri sağlamdır. Keten lifleri kenevir, rami, manila keneviri, pamuk, jüt gibi bitkisel lifler arasında dayanıklılık yönünden ilk sırada yer almaktadır. Liflerin dayanıklılığı ıslanıldığında %20 artmaktadır. Keten lifleri esnek ve yumuşak olmasına rağmen, pamuk lifleri kadar eğilmeye uygun değildir. Liflik ketenlerde, yağlık ketenlere göre lif, daha ince, uzun ve kalitelidir. Keten lifleri, %17 selüloz, %19 hemiselüloz, %2 lignin ve pektin içerir.

Yaprak: sapsız ve mızrak şeklinde, sapın alt kısmında almasıklı, üst kısmında ise spiral biçimde sıralanmıştır. Yapraklar 20-60 mm uzunluğunda ve 5-15 mm genişliğindedir. Yaprak sayısı yağ ketenlerinde, lif ketenlerine oranla daha çok olmasına rağmen, bir bitkide yaklaşık 80 adet yaprak bulunur.

Şekil 1: Keten bitkisinde yaprak

Çiçek: Çiçek durumu birleşik salkımlıdır. Çiçek yapısı 5'lidir. 5 çanak (sepal), 5 taç (petal), 5 erkek organ ve bir dişi organdan oluşur. Yumurtalık 5 gözlü olup, her gözde 1-2 adet tohum bulunur. Kendine döllenir. Fakat çevresel faktörlere bağlı olarak yaklaşık %5'e kadar yabancı tozlaşma görülebilir. Ana sap ve yan dallar çiçek durumu ile sonlanır. Çiçeklenme sınırsızdır. Çiçek rengi beyaz, mavi, viyole, mor ve pembenin değişik tonlarında olabilir. Lif ketenlerinde çoğunlukla mavi renklidir.

Şekil 2: Keten bitkisinde çiçek

Meyve (kapsül) ve tohum: Kapsüller, döllenmeden 10-14 gün sonra gerçek iriliklerine ulaşır. Kapsül uçları sivri-uzun, konik veya basık fiçî şeklindedir. Kültür formları kapalı kapsüllüdür. Kapsül çatlama oranı düşüktür. Her kapsül 10 gözlü, her gözde 1 tohum taslağı bulunur.

Şekil 3: Ketende meyve (kapsül) ev tohumlama

Tohumlar, sarı yada kahverengi olup 4-10 mm uzunluğunda, 2-3 mm genişliğinde, 0.5-1.6 mm kalınlığında, yassı-oval, çok parlak ve kaygan görünümlü, sarı yada kahverengidir. Uç kısmı gagamsıdır. Ketenin 1000 dane ağırlığı 2.83-11.5 g arasında değişmektedir. Keten tohumları, %20-25 protein ve %35-45 oranında yağ, %5-6 oranında yapışkan maddeler içerir. Sarı renkli keten tohumları, kahverengilere göre daha fazla yağ içerir. Tohumlar lignan, müsilaj, ve vitamin A bakımından zengindir.

6. Keten Lifinin Özellikleri

Lifin %87'si selüloz, %7'si pektin, %4'ü lignin'dir. Kenevir liflerine göre nispeten ince ve yumuşaktır. Elastikiyeti düşüktür ve çabuk buruşur, ütü tutmaz. Lifler açık sarı renkte, parlak ve sağlamdır. Lif özelliği nedeniyle iyi ağartılabilir ve boyanır. Keten, dayanıklılık bakımından bitkisel lifler içerisinde (sırasıyla kenevir, Rami, Manila keneviri, Pamuk, jüt) ilk sırada yer alır. Pamuktan sonra en iyi ter emicidir.

Şekil 4: Ham keten lifi

7. İklim- toprak istekleri: İklim istekleri, lif ve yağ tipi olmasına göre değişmektedir. Lif tipi keten, nispi nemi yüksek, kışları ılıman, yazları serin geçen iklimlere, yağ tipi ketenler daha sıcak ve kurak iklimlere uyum sağlamıştır. Keten bitkisi toprak isteği bakımından seçici olmamakla birlikte; iyi drenajlı, orta-ağır bünyeli, killi-tınlı, siltli-

killi, pH'nın 6-6.5 olduğu, yabancı otlardan arınmış topraklarda iyi gelişme gösterir. Tuzlu topraklara karşı hassastır.

8.Keten Tarımı: Toprak hazırlığı buğdayda olduğu gibidir. Tohumların homojen çimlenme ve çıkışı için toprak yeterince ufalanmış, düzgün işlenmiş ve yabancı otlardan temizlenmiş olmalıdır. Ekim zamanı üretim amacı ve bölgeye göre yazlık veya kışlık olabilir. Lif ketenleri, ülkemiz koşullarında kışa pençeleşmiş halde girip, baharda sapa kalkabilmesi için erken sonbaharda güzlük olarak ekilmelidir. Bu amaçla ekimler, 20 Ağustos-15 Ekim arasında tamamlanmalıdır. Daha sıcak iklimlere ihtiyaç duyan yağlık ketenler ise erken ilkbaharda, Mart-Nisan aylarında ekilmelidir. Tohum miktarını; ekim sıklığı, çeşit özelliği, ekim yöntemi, üretim amacı (liflik yada yağlık) ve tohumun çimlenme gücü belirler. Genel olarak ekimi daha sık yapılan liflik keten üretiminde 8-10 kg/da, seyrek ekim yapılan yağ ketenlerinde ise 3– 5 kg/da tohumluk yeterlidir.

Ekim sıklığı; lif ketenlerinde 6- 15 cm, yağ ketenlerinde 20-40 cm sıra arası mesafe ile yapılmalıdır. Sıra üzeri 2 - 2.5 cm, ekim derinliği; 1.5 cm- 2 cm olmalıdır. Koleoptilin zayıf olması nedeniyle ekim derinliği hiçbir zaman 3cm'den daha derin olmamalıdır. Ekim, elle serpmeye veya buğday mibzeriyle sıraya yapılmaktadır.

Çeşit seçimi lif yada yağ amaçlı üretim şekline göre yapılmalıdır. Ülkemizde 1 tane tescilli yağlık keten çeşidi (Sarı85) bulunmaktadır. Islah edilmiş liflik keten çeşidimiz bulunmamaktadır.

Gübreleme; ince köklü ve hızlı büyüyen bir bitki olması nedeniyle uygulanacak gübrelerin hızlı alınabilir formda olması gerekir. Besin isteği yağlık yada liflik üretim amacına göre değişir. Yağlık tipler genellikle liflik tiplerden daha fazla besin maddesine ihtiyaç duyarlar. Kaliteli lif üretimi ve verimi için mutlaka gelişme dönemlerinde uygun gübrelerle beslenmelidir. Genellikle her 100 kg sap ve tane için dekarda 1.3-15kg azot, 0.37-0.52 kg fosfor, 0.62-1.37kg potasyum tüketir. Dekardan 500kg sap, 60kg tohum verimi için 4.5-5kg azot, 3 kg fosfor, 6-8kg potasyum uygulanmalıdır.

Sulama: Ülkemizde kışlık ekimlerde (lif amaçlı üretim) genellikle sulama yapılmaz. Yazlık ekimlerde (yağlık) su ihtiyacı dikkate

alınarak, 2-3 sulama yapılabilir. Hasat tarihinden 3 hafta önce sulamaya son verilmelidir. Yabancı otlarla mücadele keten tarımının en önemli bakım işlemidir. En önemli zararlısı küsküttür. Saplardaki lif huzmelerini parçalayarak lif verimi ve kalitenin düşmesine neden olur. Bu nedenle kültürel ve mekanik yöntemlerle mücadele yapılmaktadır.

9. Hasat: Vejetasyon süresi kısa olan keten, ekimden 90-110 gün sonra hasat edilir. Hasat küçük alanlarda elle veya makine ile yapılmaktadır. Hasat zamanı; üretim amacına (lif, tohum, tohum-lif), çeşit ve çevre koşullarına göre değişir. Üretim amacına göre 4 hasat zamanı vardır. Bunlar,

- a. Yeşil olum dönemi: Çiçeklenmenin tamamlandığı, gövdenin ve kapsüllerin yeşil olduğu, liflerin çok yumuşak, kalitenin çok yüksek, fakat lif veriminin düşük olduğu dönemdir.
- b. Erken sarı olum dönemi: gövdenin sararmış, kapsüllerin kahverengileşmeye başladığı, tohumların çimlenme özelliği kazandığı dönemdir. Tohumda yağ verimi düşük, lifler yumuşak ve lif verimi bir önceki dönemden daha yüksektir. Lif amaçlı üretimde hasat bu dönemde yapılır.
- c. Sarı olum (tam olum) dönemi: tüm yaprakların döküldüğü, kapsüllerin tamamen kahverengileştiği, uç kısımların çatlamaya başladığı, lif kalitesinin bir önceki dönemden biraz düşük, fakat veriminin yüksek olduğu dönemdir. Tohum ve yağ verimi de istenen düzeydedir. Hem lif, hem tohum üretimi için bu dönemde hasat yapılır.
- d. Ölü olum dönemi: Gövde ve kapsüllerin tamamen kuruduğu, liflerin odunlaşmış elastikiyetini kaybettiği, kalite ve verimin düştüğü, sadece tohum ve yağ verimi için hasat yapıldığı dönemdir.

Lif ketenlerinde sap verimi 200-600kg/da, lif verimi 75-110 kg/da, yağ ketenlerinde tohum verimi 80- 150 kg/da arasında değişmektedir.

Hasattan sonra bitkiler birkaç gün tarlada bekletilerek kurutulur. Tohumları alındıktan sonra, saplar demet halinde, liflerinden ayrılmak üzere havuzlamaya (çaylama, limanlama, çürütme) bırakılır.

Havuzlamada bakteriler pektin lamellerini parçalayarak liflerin saplardan ayrılmasını sağlarlar. Biyolojik (çiğde, durgun veya akarsuda) ve kimyasal yöntemlerle yapılan havuzlamadan çıkarılan saplar kurutulur, dinlendirilir. Kuruyan saplar mengenezden geçirilerek kırılır ve lifler saptan ayrılır. Son kalan sap parçaları çırpma işlemi ile uzaklaştırılır. Elde edilen ham lifler taranır ve demet yapılarak ip haline dönüştürülmek üzere depolanır yada satışa sunulur.

Saplarından lif elde edilen bitkilerin üretimi için Karadeniz Bölgesi'nin avantajları

- *Bölgemiz üreticileri keten, kenevir ve ısırgana aşinadır.
- *Her üç bitkininde saplarından lif eldesi aynı yöntemle yapılmaktadır.
- *Geleneksel bilginin yeniden hayata geçirilmesinde yardımcı yaşlı üreticilerimiz, usta öğreticilerimiz bulunmaktadır.
- *Dokuma tezgahları halen aktif halde keten lifi işlemektedir.
- *Lif veya dokunmuş kumaş halinde Pazar problemi yoktur.
- *Bölgemizde bu bitkilerin üretiminin yeniden canlandırılması ile genç köy nüfusunun, ev hanımlarının istihdamına olanak sağlanacaktır.
- *Küçük aile işletmeciliği şeklinde kıraç tarım alanları değerlendirilebilecektir.
- *Kimyasal uygulaması yapılmaksızın üretim mümkündür.
- *Bölgenin iklim koşulları bu üç bitkinin lif amaçlı yetiştirilmesi için uygundur.
- Avantaj olmayan yönleri ise, tarımının tüm aşamalarında mekanizasyon eksikliği ve hasattan sonra işleme fabrikalarının olmayışıdır.

Sonuç olarak; Keten, kenevir ve ısırganın sap ve liflerini işleyebilme özelliğine sahip mevcut tesislerin desteklenmesi, üretim alanlarının artırılması, bölgesel işletmelerin kurulması, bu bitkilerin tarımında mekanizasyona geçilmesi, havuzlama- lif ayırma işlemi yapan küçük işletmelerin kurulması-desteklenmesi, keten-kenevir tarımının yeniden cazip hale gelmesine, yörede yeni ve farklı

istihdam alanlarının artmasına neden olacak, üreticimiz doğduğu yerde doycaktır.

10. Kaynaklar

- Akin Danny E., Roy B. Dodd, Jonn A. Foulk, 2005. Pilot plant for processing flax fiber. *Industrial Crops and Products* 21 (2005) 369–378.
- Bismarck A, I. Aranberri-Askargorta, J. Springer, A. Stamboulis, I. Shenderovich, Hans-H. Limbach, 2002. Surface Characterization Of Flax, Hemp And Cellulose Fibers; Surface Properties And The Water Uptake Behavior. *Polymer Composites, October 2002, Vol. 23, No. 5 (872-894)*.
- Bradbury, F. 1920. Flax Culture and Prepartarion. Piman’s Textile Industries Series. Sir Isaac Pitman and Sons, LTD., 1 Amen Corner, E.C.4, London, Bath, Melbourne and Newyork.
- Charlton Brian A., D. Ehrensing, 2001. Fiber and Oilseed Flax Performance. Annual Report. Klamath Experiment Station, Klamath Falls, OR. tarihi:12.06.2017.
- Chauhan M.P. S. Singh, A. Kumar Singh, 2009. Post Harvest Uses Of Linseed. *J Hum Ecol*, 28(3): 217-219.
- Hock Charles W., 1942. Microscopic Structure Of Flax And Related Bast Fibers. *Part of Journal of Research of the IXational Bureau of Standards*, Volume 29, (41-50).
- Gabiana, C. P., 2005. Response Of Linseed (*Linum usitatissimum* L.) To Irrigation, Nitrogen And Plant Population. A Thesis, 102 page. Degree of Master of Applied Science at Lincoln University. USA.
- Kandel H., I. Graves, 2015. Flax Production in North Dakota. Producers grow two types of fl ax: seed flax for the oil in its seed and nutritional value, and fi ber fl ax for the fi ber in its stem. NDSU Extension Servise.
- Khan M. B., T. Ahmad Yasir, M. Aman, 2005. Growth And Yield Comparison Of Different Linseed (*Linum usitatissimum* L.)

- Genotypes Planted At Different Row Spacing. *Int. J. Agri. Biol.*, Vol. 7, No. 3,515-517.
- L., Marsha, 2013. Flax Profile. Agricultural Marketing Research Center. Iowa State University, USA.
- Mert, M. 2009. Lif Bitkileri. Nobel Bilim ve Araştırma Merkezi yayın No. 52. Nobel yayın no:1446, Fen bilimleri:96. 1. Baskı, Ekim, 2009-Ankara.
- Nôžková J, K. Remeselníková, M. Bjelková,2014. Characterization and evaluation of flax seeds (*Linum usitatissimum* L.) on selected genotypes. *Journal of Central European Agriculture*, 2014, 15(1), p.193-207.
- Sampaio S., D. Bishop, J. Shen, 2005. Physical and chemical properties of flax fibres from stand-retted crops desiccated at different stages of maturity. *Industrial Crops and Products* 21 (2005) 275–284.
- Sparniş E., 2006. Mechanical Properties Of Flax Fibers and Their Composites. Licentiate Thesis. 184 page. Division Of Polymer Engineering, Department Of Materials And Manufacturing Engineering, Luleå University Of Technology S-971 87 Luleå, Sweden.
- Stamboulis A., C.A. Baillie, T. Peijs, 2001. Effect of environmental conditions on mechanical and physical properties of flax fibers. *Composites: Part A* 32 (2001) 1105-1115.
- Turan, Z.M. 2000. Lif Bitkileri. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Notları No:83-Bursa.
- TÜİK, 2017. Türkiye İstatistik Kurumu. www.tuik.gov.tr, erişim
- Zhu J., H. Zhu , J. Njuguna, H. Abhyankar, 2013. Recent Development Of Flax Fibres And Their Reinforced Composites Based On Different Polymeric Matrices. *Materials* 2013, 6, 5171-5198.

I. Oturum Soru ve cevaplar

Prof. Dr. Enver ESENDAL;

Funda hanım, Tebrik teşekkür duygularımızı iletiyoruz. Son konuşma olduğu için sözünüzü kesmedik arkadaşımızın tabii toleranslı da Funda Hanıma davrandım. Hiç soru gelmedi bize. Herhalde çok iyi anlaşıldı her şey. Sorumuz yok. Yorum var mı? Çünkü Yemekten önce ara vereceğiz. Sizden evvel Özer Bey, iki yabancı katılımcımız var. Söz vereceğim.

Prof. Dr. Özer KOLSARICI;

Keten lifinin, pamuk lif ile farklı olarak küçük olması, sabahleyin ütülensiniz. Akşama soba borusu gibi olur o pantolon. Bunun tek nedeni nedir biliyor musunuz? Bükülebilir özelliği yok. Yani bu özellikle diğer liflerde elyaflar da farklı oluyor. Pamuk lifinde falan Farklı oluyor Büklümleri yok ama o dediğimiz gibi başka liflerde şey yapılabilir. İslah çalışmalarında bunu çözemedim yani Hollanda'da Belçika'da İslahçılar bunu indiremedi ama başka liflerle karıştırarak bir nebze azaltıyorlar. Bu işi onu tek katkı olarak söyledim. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Enver ESENDAL;

Sanki bu konuda Işın Bey bir şeyler söyledi bize. Doğrumu pamukla keten lifini şey yapıyorlar, büküm verme konusunda sizin dikkatinizi çeken şeyler var değil mi?

Işın KOLDAGÜC;

Büklüm verebilme özelliğini diğer lifler ile mix yaparak birlikte sağlamaya çalışıyoruz sağlıyoruz.

Prof. Dr. Enver ESENDAL;

Sağlıyorsunuz. Mümkün olmuyor yani, teşekkür ederim. Mümkün oluyor, tek başına olmuyor.

Prof. Dr. Enver ESENDAL;

Mr. Rober Clark hoş geldiniz. Ne söylemek istersiniz.

Mr. Rober Clark;

Toplantı için teşekkürler. Bu bitkilerde eğitim ve mekanizasyon konularına ağırlık verilmeli.

Prof.Dr.Enver Esendal;

Mr. Guseppe italyadan geliyorsunuz değil mi?

Mr. Guseppe GIULIANO;

Evet teşekkür ediyoruz. Toplantıya katılmaktan mutluyum. Bu konu ile ilgili bir AB projesinde bir şirkete danışmanlık yapıyorum. Türkiye ye ve Samsuna ilk gelişim. İsrırgan, Keten ve Kenevirin birlikte düşünülmesi çok iyi bir fikir. Ben Akdeniz'den geliyorum ve bu Akdeniz kültürüdür. Bu konuda çok yıllık planlar yaparak yeni fırsatlar yaratabiliriz. Bu konu İtalya'da yerel bir ekonomi ancak Fransa'da ise geniş bir ekonomiye sahiptir. Yeni fırsatlar bulmamız için uluslararası işbirlikleri kurmalıyız.

II
OTURUM
SEKTÖREL YAKLAŞIM

OTURUM BAŞKANI
Prof. Dr. Özer KOLSARICI
Emekli Öğretim Üyesi

TRABZON FERETİKOSU

“DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ FERETİKO BEZİ ÇAYKARA PROJE ÖRNEĞİ”

Bakiye USTA

Samsun Canik İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünde Şube Müdürü

ÖZET

Dokumacılık Doğu Karadeniz Bölgesinde eski ve yaygın olan bir el sanatımızdır. Trabzon ve Rize yöresinde yapılan dokumacılığın halk dilinde kullanılan en eski adı feretikodur. 1960'lı yıllardan önce hemen hemen her evde bulunan feretiko tezgahından çıkan ürünlerde yöre kadınının el becerisiyle zekasını ince bir üslupla yansıtan desenler görülmektedir.

El dokuma tezgahların da üretimi yapılan feretiko dokumacılığının ham maddesi kendirdir. Geçmiş dönemlerde bölgede çok miktarda yetiştirilen kendir nisan ayının ortalarına doğru mısır ekimiyle birlikte humuslu toprağa ekilir. Ağustos ortalarına doğru 1.5-2 metreye ulaşınca hasat edilir. Hasat edilen kendir bitkisi tohumları gevşeyip soyulmaya başlayınca kadar yağmura bırakılır. Güneşle ağarıp yağmurda gevşeyen kendir sapları soyulduktan sonra her köyde 1 ya da 2 tane bulunan tokmaklarla dövülür. Sonra taraktan geçirilip ip haline alır. İp haline getirilen kendir liflerinin sarılması için çırkık kullanılır. İpler sarılıp yumak haline getirildikten sonra çözümler hazırlanır, feretiko ve keten olmak üzere 2 türlü bez dokunur. Çözgüsü pamuk, dokuması kendir olan bez feretiko çözgüsü ve dokuması kendir ipliğinden üretilen bezde ketendir. Her iki bezde dokunup bir kaç kez yıkanıp kurutulduktan sonra ağartma işlemine tabi tutulur. Ağartma işlemine "kasarlama" denir.

Fotoğraf 1: Kendir

1. GİRİŞ

Giyimi meydana getiren dokuma ve dokumacılığın ilk defa nerede, nasıl ve ne zaman başladığı konusunda tam ve kesin bir hükme varılamamıştır. Bu konuda buluntular az, deliller ise yetersizdir. Bu nedenle merkezler sık sık yer değiştirmektedir. Medeniyete kaynak arayan tarihçilere göre; başlangıcı ister Mısır ister Mezopotamya, isterse Orta Asya olsun, dokumacılık sanatının insanlık tarihi kadar eski olduğu muhakkaktır (Yağın, 1978).

Yapılan araştırmalar, Anadolu insanının dokumayı cilalı taş devrinden beri bildiğini göstermektedir. Olay, önce bitkilerin örülmesiyle başlamış ve gelişmiştir (Türkoğlu, 2002). Zamanla çeşitli koşulların zorlanmasıyla dokumacılık gelişmiş ve refah düzeyine, sanat ve teknik yeteneğine göre ilerlemiştir. Türk kumaşlarının gerek dokunuş, gerek malzeme gerekse desen zenginliği bakımından dünya kumaşçılığı içinde çok önemli bir yeri vardır (Altay, 1979). Tarihi kaynaklar eski Türk boylarının kendir bitkisini dokumacılıkta kullandığını yazmaktadır. Kullanılan desenlerden ve tezgahların ilk biçimlerinden feretikonun Türk el sanatları kapsamında bir öge olduğunu ortaya koymaktadır. Karadeniz Bölgesine Kuman Türklerince getirildiği düşünülmektedir.

Feretiko beziyle ilgili ilk belgeler Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon'un fethinden (1461) sonra bu konuyla ilgili yayınlamış olduğu fermanlardır. Daha sonra konuyla ilgili Evliya Çelebi bu bölgeden top

top kumaşın gittiğinden bahsetmekte ve 1482 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın yine ürünle ilgili yayınlamış olduğu fermanlara rastlanmaktadır.

Osmanlı padişahlarının giydiği kıyafetlerde sıkça feretikoya rastlanmaktadır. Kanuni Sultan Süleyman, Sultan Abdülhamit ve Sultan Abdülaziz'in kıyafetlerinde feretikoya sıkça rastlamak mümkündür. Saray kayıtlarında Sultan Abdulaziz öldüğünde üzerinden çıkan iç çamaşırlarının feretiko olduğu kayıtlıdır. Bunun yanı sıra Sultan Abdülhamit Han'ın bazı gömleklerinin yine feretikodan olduğu saray kayıtlarında mevcuttur. Osmanlı sarayında bu kadar önemli bir yeri olan bu dokuma aslında kendini dünyaya da kanıtlamış ve 1856 yılında Paris'te yapılan bir yarışmada ödül almıştır. Bazı dokuma ürünlerindeki teknikler her ne kadar İran ve Orta Asya dokuma tekniklerine benzese de aralarında kesin bir bağlantı kurulamamıştır (Megep, 2009).

El dokumacılığında önceleri basit dokumalar çalışılmış daha sonra tezgahlarda yapılan değişikliklerle dokuma çeşitleri ve teknikleri çoğaltılmıştır. 17. yüzyıla kadar sınırlı olan dokuma desenleri bu yüzyıldan sonra artarak çeşitlenmiştir (Akpınarlı, 119, s.16).

2. FERETİKO'NUN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Latince ismi "Cannabis genus" olan kenevir bitkisinin liflerinden dokunan feretikonun kelime anlamı; "kendir ve pamuk karıştırılarak dokunan keten, poplin gibi kumaş" olarak geçmektedir. Tarihi kayıtlarda ise; tanrıça Attika'nın giysisi anlamında, onu sıcak tutan feratika olarak geçmektedir (Morgül, 2007).

Çözümlü ipliği pamuk atkı ipliği ise kendir olan kumaş yüzey oluşumuna feretiko bezi denir. Feretiko hint keneviri de denilen kendir ipinden el tezgahında Trabzon ve Rize yöresinde dokunan bir bez türüdür. Feretiko genel olarak iç giysisi, gömlek, sargı bezi mendil, peşkir, şalvar ve geleneksel Türk el sanatlarından hesap işi kanaviçe vs. kullanılmak üzere bu sanatlarda uzman kişiler tarafından tavsiye edilen bir üründür.

Feretiko bezi bezayağı tekniğinde dokunur. Kendir bitkisi dünyada önde gelen termal lif cinslerinden biridir. Kendir ipliği pamuk gibi

hidrofil (suyu seven) bir iplik olmasının yanı sıra aynı zamanda da suyu uzaklaştıran ve dolayısıyla sürekli serinlik sağlayan bir iplik türüdür. Bu iplikten yapılan dokumalar gerek serin bir dokunuş sağlaması sonucu sıcaklarda bunaltmazken suyu veya teri çabucak buharlaştırması nedeniyle de hastalıklara karşı koruma özelliğine sahiptir. Bölgenin nemli olması ve terlemenin aşırı olması nedeniyle özellikle küçük çocuklara belli bir yaşa kadar feretiko atleti giydirilirdi. Bölgedeki dokuma atölyeleri, çay üretiminin artmasıyla neredeyse bitme noktasına gelmişti. Ancak 2000’li yıllardan sonra devlet desteğiyle bu kültür tekrardan hayata geçirildi.

Eski dönemlerde Karadeniz Bölgesi’nin pek çok yerinde kendir dokuması yapılmasına rağmen sadece Trabzon ve Rize bölgelerinde yapılan dokumaların meşhur olmasının sebebi; Doğu Karadeniz Bölgesinin çevresinin dağlarla çevrili olup bölgede subtropikal iklimin görülmesinden kaynaklanmaktadır. İklmiden dolayı görülen yağışlı hava ve sıcaklığın çok fazla yükselmemesi kendir bitkisinin mayalanmasını önlemektedir. Dolayısıyla buradaki kendir liflerinin istenilen inceliğe kadar inceltip bu ipliğin iç çamaşırı ve gömlek üretiminde kullanılması önemli bir ayrıcalıktır. Son dönemlerde ise el tezgâhlarında daha çok ev tekstil ürünleri üretilmekte ve farklı desenler işlenmektedir.

Feretiko dokuma iç gömleği, peşkir ve yatak çarşafı yapılır. Ketan bezinden biraz daha sert olduğu için daha çok gömlek, iç ve dış giysi, sargı bezi, mendil, dolaylık (kadınların genellikle bellerine doladıkları bir çeşit önlük) , peşgir ve şalvar, çeşitli dekoratif örtüler ve yatak çarşaflarında kullanılmaktadır.

2.1. FERETİKO BEZİ DOKUMASINDA KULLANILAN ARAÇ VE GEREÇLER

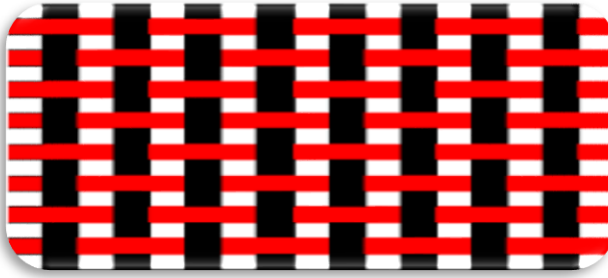
Feretiko kamçılı ahşap el dokuma tezgahında dokunmaktadır. El dokuma tezgahı iki çerçeveldir. Dokumada pamuk ve kendir ipi kullanılmaktadır.

Fotoğraf 2: Dokuma tezgahları

2.2. DOKUMA AŞAMASINDA UYGULANILAN TEKNİKLER

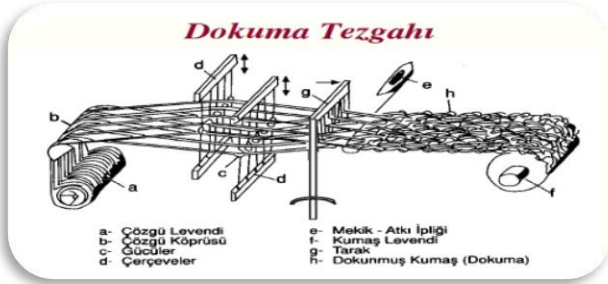
Bezayağı Tekniği: Yüzey oluşumun ilk örgüsüdür. En basit dokumadır. Çözgü ve atkı ipliklerinin bir alttan bir üstten geçirilerek yapılan dokumadır. İki farklı iplik sistemi olan çözgü ve atkı ipliklerinden oluşur. Örgü raporunda çözgü ipliğinin üstte kaldığı nokta dolu atkı ipliğinin üstte olduğu noktalar ise boş olarak gösterilir.

Şekil 1: Bezayağı görünümü

Feretiko el dokuma tezgahında iki çerçeveli olarak bezayağı dokuma yapılarak dokunmaktadır. Atkı ipliği ile çözgü ipliğinin tefe yardımı ile buluşturulması sonucu yüzey oluşumu gerçekleştirilmektedir. Dokuma makinasın da bir kumaşın oluşumu için öncelikle doku oluşumunun gerçekleşmesi için gereken hareketlerin yapılması gerekir. Bunlar özgünün sağılımı, ağızlık

açılması, atkının atılması, tefenin hareketi, oluşumu sağlanan kumaşın kumaş levendine sarılması.

Şekil 2: Çözgü ipliğinin dokuma makinası üzerindeki görünümü

Ajur Tekniği,

Çiftli Ajur: İkiden fazla iplik grubunun yer değiştirilerek yapıldığı ajur tekniğine çiftli ajur denir. Bu ajur tekniğinde iplikler gruplara ayrılarak yer değiştirilir ve aralarında ajur ipliği geçirilmesiyle oluşur. İplik kalınlığı ve desen özelliğine göre iplik gruplarının sayıları çoğaltılabilir.

Tekli Ajur: İlk iplik grubuyla ikinci iplik grubunun yeri değiştirilerek ajur ipliğinin ortadan geçirilmesiyle oluşan ajur tekniğine tekli ajur denir.

Fotoğraf 3-4: (Bakiye USTA)

2.3. MOTİF ÖZELLİKLERİ

Feretiko bezine desen vermek için el ile desen verme tekniği kullanılır. Bu teknikte el tefe ve mekik yerine kullanılır el yardımı ile istenen desenler uygulanır. Desen uygulamada toplam çözgü tel sayısına göre motif yerleştirilir. Ajur, desen özelliği ve çözgü ipliklerinin kalınlığına göre istenilen çözgü tel sayısı üzerine uygulanır. Yörede birçok motif kullanılmaktadır. Feretikonun güzel ve gösterişli olması dokuyan kişinin yaratıcılığına bağlıdır.

Feretiko Bezi Dokumalarda Motif Özelliğine Göre Kullanılan Desenler

Feretiko bezi dokumalarda motif özelliğine göre kullanılan desenler şunlardır:

- Kaydırma desenler
- Bitkisel desenler (gül, lale, çay yaprağı, mine vb.)
- Geometrik desenler (baklava, üçgen, dikdörtgen, kare, kilim deseni vb.)
- Hayvan desenleri (kelebek, kuş vb.)
- Karışık motifler (yazı, saksı, su testisi vb.)

Fotoğraf: 5-6 (Bakiye USTA)

3. FERETİKO BEZİ ÇAYKARA PROJE ÖRNEĞİ

PROJENİN AMACI

İlçede yaşayan 18 yaşını doldurmuş kadınlara “forodiko” olarak adlandırılan zanaatın üretim sahasının geliştirilerek kapsamlı bir istihdam, üretilen ürünlerin satışı için geniş bir pazar ağı oluşturmak ve tüm bunların Çaykara için uzun vadede sürdürülebilirliğini sağlamak.

PROJENİN HEDEFLERİ

- Çaykarada forotiko kapsamında başlatılan üretimin sürdürülmesi...
- Üretilen ürünlerin yörenin turistik yerlerinde satışını sağlamak.
- Kadınların sürekli iş sahibi olmalarını sağlamak.
- Bölge ve ülke ekonomisine katkı sağlamak
- Bölgenin tanıtılmasının kadına yönelik istihdam ile sağlanması
- Köyden kente göçü azaltmak
- “Forodiko dokumanın” süreklilik arz etmesini sağlamak

ÇAYKARADA FOROTİKONUN YENİDEN DOĞUŞU

Projenin başlangıç tarihi	: 14.09.2015
Projenin bitiş tarihi	: 14.09.2016
Projenin süresi	: 12 ay
Kordinatör	: İlçe MEM Şube Müdürü Bakiye USTA
Projenin hedef kitlesi	: Çaykara ilçe merkezi ve köylerinde yaşayan 18 yaşını doldurmuş kadınlardır.
Proje Bütçesi	: 93.150,00
Karşıl原因 Kurum	: Bakanlık

4. SONUÇ ÖNERİLER

Bu proje ile 18 yaşını doldurmuş merkez ve köylerde yaşayan kadınlara istihdam sağlayarak, aynı zamanda bölgede pazar oluşturularak hem bölgenin tanıtılması hem de, aile ve bölge ekonomisine katkı sağlamıştır.

Bu proje başka bölgelerde de uygulanarak unutulmaya yüz tutmuş olan el sanatlarımızdan olan dokumacılığın yaygınlaştırılması, aile ve bölge ekonomisine katkı sağlaması önerilir.

KAYNAKLAR

- Akpınarlı, F. (1996). Şanlıurfa Cülha Dokumacılığı. Ankara: Şanlıurfa İli Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı Yayınları, No:13, Kültür Dizisi 9. Araştırma Vakfı Yayınları. No:13, Kültür Dizisi 9.
- Altay, F., (1979). Kaftanlar, Yapı ve Kredi Bankası Kültür Sanat Hizmetleri, Topkapı Sarayı Müzesi:3 İstanbul, s.3.
- Aytaç, Ç, (1982) El Dokumacılığı, İstanbul
- Kaya, L. : YILMAZ S.(2013) “ Feretiko'nun Giysi Tasarımlarıyla Canlanması” Akdeniz Sanat Dergisi, cilt 6, sayı 12
- Megep., (2009). Rize Bezi (Feretiko) Dokumaya Hazırlık, Ankara
- Morgül, M., (2007). Liparit, Aspet, Ayane, Feretiko, Erişim: <http://www.mersintercuman.com/detay.asp?p=y871>
- Türkoğlu, S., (2002).” Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim- Kuşam, İstanbul, s.9-10.”

Yağan, Ş.Y., (1978). Türk El Dokumacılığı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.9.

RİZE BEZİ

Ali Erhan BİRİNCİ

BİRİNCİ METAL VE TEKSTİL - RİZE

Rize Bezi (Feretiko), Rize ekonomik hayatına yeni bir katkı vermek için son yıllarda ısrarla üzerinde durulan bir ekonomik ürün olmasının yanı sıra, Türk El Sanatları kültürünün de önemli bir parçası olarak önem arz etmektedir. Geçmiş çok eskilere dayanan bu kültürel miras, yakın tarihte çeşitli sebeplerden dolayı cazibesini kaybetmiştir. Cumhuriyet döneminin başlangıcında, yöre kadınlarının el emekleriyle ürettikleri Rize Bezi, Rize ekonomisine küçük çapta da olsa katkıda bulunuyordu. Toplam üretimin 15 ton seviyesine düştüğü 1960'larda, yani çayın Rize ekonomisinde baş köşeye oturmasından önce, hemen her evde bir feretiko tezgahı bulunuyordu. Şimdi önemli bir kısmı çay ekili olan alanlarda, çay ekonomisi öncesinde feretiko için gerekli ipliği elde etmekte kullanılan kenevirler ekiliyordu. Yöre için bu kadar önemli bir ürün gerek hammaddeye getirilen kısıtlamalar gerek çay ekiminin baskın çıkması, gerekse alternatif ürünlerin ilgi görmesi nedeniyle geri planda kaldı. Ancak 2003 yılında canlandırılmaya başlanan feretiko, turizm endüstrisi ile etkileşim içerisinde olup turistlerin alışverişinde özel bir yer tutmaktadır. Karadeniz Bölgesine tur düzenleyen seyahat acenteleri, tur operatörleri, profesyonel seyahat rehberlerinin gözdesi olmuştur feretiko.

Kumaşlar & Gömlekler

Salon takımları & Yağlıklar

Çarşaf lar vb. ürünlere bölgeye gelen turistlerin ilgisi oldukça yoğundur. Bölgede vaktini geçiren turistler Halk eğitim merkezleri ve özel atölyeleri ziyaret ederek alışveriş etmekte, işgücü artımına yol açarak istihdam sağlamakta.

Yüzyıllardır yörede kullanılan feretiko (sanat ürünü olan feretiko) yöre halkına iş imkanı sağlamakta, göçü bir nebze azaltmakta.

Yukarıda kısaca bahsetmiş olduğum Rize Bezi Feretiko için dokuma ipliğimizi yurtdışından temin etmekteyiz. Yıllık tüketimimiz yaklaşık olarak 10 ton. İpliğimiz yurt dışından temin edildiği için coğrafi işarette geçen “Feretiko Bezi” özelliğini taşımamaktadır. Dokunan ürünlerin Feretiko olabilmesi için ipliğinin Rize’de ekilen kenevir bitkisinden yapılması gerekmektedir. Bölgede üretilen son kenevir ipliği araştırmalarımıza göre 1965 yılında yapılmıştır. Bu tarihten bugüne kenevir üretimi yasaklanmış ve iplik üretimi tamamen bitmiştir.

2010 yılında kenevir üretimi için tekrar canlandırılan iplik atölyesinde Karadeniz bölgesinde yetişen kenevir bitkileri kullanılarak iplik üretimi amaçlanmıştır. Gerek makinalar gerek ustalardan kaynaklanan sorunlardan dolayı iplik üretimi gerçekleşmemiş olup atölye kapatılmış olup makineler çürümeye terk edilmiştir.

*2010 Yılında kurulan 17 atölyeden biri

Kendir üretimini iplik olarak bile ileride dünya tekstiline kazandırmış oluruz. Bu ürünü elde ettikten sonra, tekstil üretimi kendiliğinden gelişecektir. Yan sanayide kendiliğinden Rize’de gelişecektir. Rize’de bunu yapabilecek kapasite vardır. Bir örnek vermek gerekirse, bu konuda Gaziantep ilimizde GAP kurulmadan önce iplik üretimi yoktu. Kurulduktan sonra, artık bu ilimiz en büyük iplik üretim merkezi haline geldi, böylece tekstil ve yan sanayisi gelişmiş oldu. Bölgemizde sulama derdi diye bir sıkıntımız da yok. Bolca yağmur alan bölgemiz, bu üretim için ideal. Yetkililerden isteğimiz, kendir üretim alanlarının kurulması, iplik üretiminin yapılacağı bir iplik üretim fabrikasının bölgemiz’de kurulmasıdır.

Kısaca bu bölgede yetişen iplik ile yapılacak ürünlerin piyasası hazır ve talep ediliyor ise iplik yapımı için şartlar olgunlaştırılıp tekrar bölgede üretime başlamak gerekmektedir. Biz kenevir ipliği tüketicileri olarak üzerimize düşeni yapmakta hazırız.

AYANCIK DOKUMALARI

Asuman YILMAZ

AYANCIK HALK EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ - SINOP

Bölgemizde Türk El Sanatları köklü bir geçmişe ve çok zengin çeşitliliğe sahiptir. Dokumacılıkta Kültürel varlıklarımızdan biridir. Bozulmamış doğal güzelliğinin yanı sıra, Kültürel zenginliğe sahip Sinop'un Ayancık ilçesi de El Dokumacılığı ve El işlemleri ile adını duyurmuştur.

Ayancık'ın kendi adı ile anılan keten dokumaları, geçmişte ihtiyacı karşılamak için yapılmış ve hayatın her alanında kullanılmıştır. Ayancık halkı keteni ekmiş, hasat etmiş, keten bitkisini life, lifi ipliğe, ipliği dokumaya dönüştürmüştür. İnsanımız tarafından Keten dokumaların tercih edilmesinin sebebi serin tutma ve teri emme özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle de çoğunlukla iç giyimde kullanılmıştır. İç giyim olarak yapılan kadın göynekelele, paçalı don (paça işi) ve başa takılan nezgep işlenerek özenle süslenmiştir.

Keten bitkisinin ipe dönüştürülmesi oldukça zahmetlidir. Elle hasat edilen keten bitkisi ilk olarak tohumlarından ayrıştırılır. Daha sonra havuzlama yapılarak çürümeye bırakılır, havuzdan alınan lifler kurutulup, mengenez denen alet ile odunsu kısmından ayrıştırılır. Tarakla taranarak elyaf haline getirilir. Çıkırıkta el ile eğrilerek ip haline dönüşür. İpin doğal rengi kahverengiye dönük mat ve koyudur. Dokuma yapılırken küllü su ile ağartma işlemi yapılarak rengi açılır ve bu şekilde dokumalarda kullanılır.

Dokumalar iki şekilde yapılır. Atkısı ve çözgüsü keten olan dokumalar ya da atkısı keten, çözgüsü pamuk olan dokumalar. Dokumaların yapıldığı alete Düzen adı verilmiştir. Düzen ahşaptan çivi kullanmadan ahşabın birbirine geçirilmesiyle yapılmış yerel dokuma tezgahıdır.

Ayancık'ta unutulmaya yüz tutmuş keten, dokumaları yaşatmak adına çalışmalar yapılmıştır ve bugünde yapılmaktadır. 1990'lı yılların başında Ayancık Belediyesi tarafından belediye binasında keten dokuma yaptırılarak ketenin yaşatılması çalışmaları başlatılmış ve Ayancık Keteninin ön planda olduğu Geleneksel Ayancık Keteni

Festivali düzenlenmiştir. Bu festival her yıl Temmuz Ayı içerisinde gerçekleştirilmektedir. Aynı tarihlerde Kız Meslek Lisesi köylerde dokuma ve el işlemlerini yapan kişileri tespit çalışmaları yapmış ve tespit edilen kişilerden istifade edilme yoluna gidilmiştir. İlerleyen yıllarda keten üretimi yapan kişiler gittikçe azalmıştır. Ayancık'ta bir girişimcinin çabaları üzerine kurulan keten fabrikası sayesinde keten ektirilmiş ve keten üretimine başlanmışsa da keten fabrikasında çıkan yangın bu alanda yapılan çalışmaları sonlandırmıştır. 2001 yılında yeniden Keten dokumaları yaşatmak adına Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu bünyesinde dokuma eğitimi verilmeye başlanmıştır. Dokumanın geliştirilip yaygınlaştırılması için AB projesi yapılmıştır. Bu proje ile Ayancık'a 30 tezgahlı dokuma atölyesi kazandırılmıştır. Dokumalar üretim teknikleri, renk ve doku özellikleri bozulmadan günümüzde de sürdürülmektedir. Şu ana kadar yapılan çalışmalarda daha önceden üretilmiş ipler kullanılmıştır. Günümüzde sanayinin gelişmesiyle köyden kente göçün artması tarım faaliyetlerini bitirmiştir ve keten tarımı yapılmasa da Tarım İl Müdürlüğü'nün deneme amaçlı keten ekimini yeniden harekete geçirme projesi umut vericidir. Hayata geçirdiği Keten Ekim'i Projesiyle ilk ekim yapılmıştır. Keten dokumalarının sürdürülebilirliğini sağlamak için ketenin yeniden ekilmesi ve ipe dönüştürülmesi gerekmektedir.

Doğal ürünlerin öneminin arttığı son günlerde keten dokumalara olan ilgi de artmıştır. Ayancık Kaymakamlığının yaptığı çalışmalarla artan bu ilgiye cevap vermek istenmektedir. Organik tekstil ürünlerinin hızla yaygınlaştığı ve gelecek kuşaklar adına sağlıklı ve güvenli giyinme için bu çalışmaların nihayete ermesini umuyoruz.

VEZİRKÖPRÜ DOKUMALARI “VEZİRKÖPRÜ’DE DOKUMACILIK VE KENDİRCİLİK ÜZERİNE”

Bünyamin KIVRAK
VEZİRKÖPRÜ - SAMSUN

Vezirköprü, Orta Karadeniz Bölgesinde, Samsun iline bağlı 100 bin nüfuslu bir ilçedir. Samsun’a olan uzaklığı 110 km’dir.

Vezirköprü’nün tarihi Kalkolitik döneme kadar uzanır. Bölgenin verimli Kızılırmak havzasında yer alması, zengin yerel su ağları ile örülü olması, dalgalı bir topografyada her türlü ürünün yetişmesine uygun iklime sahip oluşu yerleşim için de uygun bir zemin oluşturmuştur.

Kalkolitik Döneme (M.Ö 5500 – M.Ö 3000) yani günümüzden 7.500 yıl öncesine ait izlere Vezirköprü ilçe merkezine çok yakın olan Adatepe’de rastlanmıştır.

Hititler (M.Ö. 2000- M.Ö. 1200) döneminde şimdiki ilçe merkezinin 8 km. kadar uzağına kurulmuş olan yerleşim merkezi Hititlerin bu bölgedeki varlıklarını ortaya koymaktadır. Oymaağaç Köyü’ndeki bu yerleşimde yapılan arkeolojik kazılardan elde edilen veriler Hititlerin kutsal kenti Nerik’in burası olduğunu düşündürmektedir. Oymaağaç’ta yapılan kazılarda Karadeniz Bölgesi’nde ilk kez bulunan çivi yazılı tabletlerde “Nerik” sözcüklerine rastlanmıştır.

Demir Çağının başlangıcıyla yıkılan Hitit Uygarlığından sonra yaşanan karanlık dönem sonunda M.Ö. 1200 yıllarında yörede Frig hakimiyetini görmek mümkündür. Frig hakimiyetinden sonra ise, Pers kökenli bir sülale olan Mitridatlar’ın kurduğu Pontus İmparatorluğu hakimiyetinde kalan Vezirköprü, son Pontus İmparatoru VI. Eupator’un Roma ordularında yenilgiye uğratılmasıyla uzunca bir süre Roma hakimiyetinde kalmıştır. Bu dönemin ilk yüz yılında Neapolis olan adı, daha sonra Roma İmparatoru Claudius’un adıyla anılmış ve Neoclaudiopolis olmuştur (Neoklaudiopolis Antik Kenti, Arkeoloji ve Sanat Yay.2015). 395 yılında Roma’nın ikiye bölünmesiyle birlikte Doğu Roma bölümlemesinde kalan kent; “ana tanrıçanın suyu” anlamındaki Andrapa olarak anılmıştır. 1071’de Türklerin

akın akın Anadolu'nun dört bir yanına girişleri ve Türkmen aşiretlerinin Bizans sınır hatlarında beylikler kurmasıyla Vezirköprü; Danişmendliler sülalesinin eline geçer. 1160 yılında Anadolu Selçuklu Devleti Sultanı Mesud, şehri Danişmendlilerden alır ve adına da Gedagra (Büyükkale) der. Şehrimizin 1426-27 Yörgüç Paşa'nın Canik Seferi sırasında Osmanlı sınırlarına dahil edildiğindeki adı, küçük bir köyü de ifade eden “Köprü” idi ve dahi Mehmet Paşa'nın adının başına eklediğimiz bu isim, Mehmet Paşa ve onun ardıllarına hürmeten Vezirköprüsü oluverdi. Ta ki 1925 yılındaki siyasi bölümlenmede Amasya'dan koparılıp Samsun'a bağlanıncaya dek.

VEZİRKÖPRÜ'DE DOKUMACILIK

Vezirköprü'de yapılan arkeolojik kazı ve yüzey araştırmalarında, Vezirköprülüler'in Tunç Çağı'ndan beri (M.Ö 3000 – 1200) Dokumacılığı bildiklerini gösteriyor. Özellikle Adatepe – Tepecik Höyük'te Prof. Dr. Rainer Czichon ve ekinin yüzey araştırmalarında çok sayıda ele geçen tezgah ağırlıkları ve bunların incelenmesi sonucu, yörede yapılan dokumaların ailesel ihtiyaçlarından fazlasını ürettiğini ortaya koymaktadır. Bu da yörede özellikle koyun yününden üretilen ürünlerin satıldığı ile açıklanabilir. Yine Oymaağaç Höyük kazısının Frig katmanında aynı bulgular elde edilmiştir. Bu bakımdan yörede dokumacılık çağlar boyunca önemli geçim kaynaklarından biri olmuş demektir. Ayrıca, Roma döneminde de yörede dokumacılığın hayli saygın bir yeri olduğunu söylemek mümkündür. Zira, Vezirköprü yöresindeki bazı Roma dönemi mezar taşlarında yün eğirmede kullanılan kirmen ve yün kutusu bulunuyor olması dokumacığa gösterilen önemi vurgular. Yine bir inşaat kazısında Roma dönemine ait bir genç kız mezarında özel eşyaları arasında yün eğirme çırığına ait iğ demirinin ele geçmesi de ayrıca ilginçtir.

Fotoğraf 1: Tezgah Ağırlıkları (B.Kivrak Koleksiyonu)

Fotoğraf 2: Roma Dönemi İğ (B.Kivrak Koleksiyonu)

“XIX. yüzyılın sonlarına doğru Kayserili tüccarların Adana’dan getirdikleri Adana pamuğu gerek Amasya’da ve gerekse Vezirköprü’de eğrilerek iplik hâline getirilmekte ve bu ipliklerden kaba basmalar, çadır ve yelken bezleri yapılmaktaydı. Amasya, Vezirköprü ve Tokat, Sivas vilâyetine bağlı olup vilâyetin sahip olduğu 13 bin dolayındaki dokuma tezgâhı Osmanlı devletinin son yıllarına kadar ayakta kalmayı başarabilmişlerdi.” (Necmettin Aygün, “Osmanlı Devleti’nin Son Zamanlarında Karadeniz’in Güney Kesiminde İktisadî Faaliyetler”, Karadeniz Araştırmaları, Cilt: 6, Sayı: 23, Güz 2009, s.41-76.)

Yakın zamana kadar evlerin bir çoğunda yörede ‘çulfalık’ ve ‘düzen’ olarak adlandırılan dokuma tezgahları ailenin bu alandaki ihtiyacını karşılamasının yanı sıra, satarak geçimini de sağlayan önemli bir kaynaktı. 1970’li yılların ortalarına dek, Vezirköprü’deki bir çok evde “çulfalık” denen bu tezgahlarda dokunan dokumalar, özellikle Merzifon’dan gelen tüccarlarca evlerden tek tek toplanırdı. Daha çok yatak çarşafı, ‘göynek’ olarak adlandırılan içlik giysiler ve don dikimi için üretilen dokumalar, ilçenin kendine özgü dokuma tarzını oluşturmuştur. Özellikle köylerde uzun yıllar içerisinde gelenekselleşmiş çoğunlukla boyasız ana zemin üzerine kırmızı şeritlerin kullanıldığı dokumalar, çeyiz sandıklarının da vazgeçilmez unsurlarıydı ve yöre kadının birçok giysisinde kullanılırdı.

Vezirköprü geleneksel dokumacılığını, dokuma malzemelerine göre üçe ayırabiliriz;

1. Keçi kılından yapılan dokumalar (Mutaflık)
2. Koyun yününden yapılan dokumalar (Soruk Vadisi Kilimleri)
3. Pamuk ipinden yapılan dokumalar (Susuz Köyü Dokumaları)

MUTAFLIK

Özellikle keçi kılından yem torbası, hayvan çulu gibi ürünleri dokuyan kimselere ‘mutaf’ denir. (<http://www.tdk.gov.tr>) Mutaflık, geniş ormanlara sahip ve kıl keçisi yetiştiriciliğine uygun Vezirköprü için vazgeçilmez mesleklerden biriydi. Vezirköprü’de bugün bile Mutafklar Çarşısı olarak anılan bir sokak mevcuttur. Kırsal bölgelerden

satın alınan keçi kılı, Vezirköprü’de bulunan Taşhan, Üzüm hanı gibi hanlarda eğirilip ip haline getirilerek, Mutaflar çarşısındaki işyerlerinde hayvan çulu, yem torbası, çöpür kilim, çadır, heybe ve çuval gibi şeyler için dokunuyordu.

Fotoğraf 3: Taşhan’da Mutaflar (Muammer Cebeci Arşivi)

KİLİM DOKUMACILIĞI

Bir diğer dokuma türü de koyun yününden kilim, heybe, torba ve çuval dokumacılığıdır ki özellikle Sarıdibek (Soruk) havzası boyunca – kısmen- günümüze kadar yapıla gelmiştir. Vezirköprü kilimleri iki temel motif üzerine kuruludur. Bunlardan biri hatların arasına çoğunlukla boynuz ve çengel motiflerinin dizildiği tarzdir. Diğeri ise tüm Türkmen kilimlerinde gözlenen *eli belinde*, *çengel*, *boynuz*, *saç örgüsü* motifleriyle bezeli zengin tarzdir.

Önceleri yalnızca kök boya kullanılan dokumalarda artık sentetik boyalar kullanılmaktadır. Kırmızı tonların ağır bastığı Vezirköprü dokumalarında çivit mavi, turuncu, siyah ve az miktarda yeşil de kullanılmaktaydı. Koyun yünün yanında keçi kılının da kullanıldığı

Vezirköprü dokuma kültüründe, daha çok boya kullanılmadan kılın kendi rengiyle dokunan ve siyah zemin üzerine beyaz yolların islendiği yer yaygısı ‘*çöpür kilim*’ adını almaktaydı.

Fotoğraf 4: Tahtaköprü Köyünde genç kızlar dokudukları kilimleriyle
(Foto:B.Kıvrak)

Fotoğraf 5: Emine Gözel ve Kilim Tezgahı (Foto:B.Kıvrak)

SUSUZ BEZİ

Susuz Köyü ve Susuz köyüne bağlı mahallelerde geçmişte özellikle kendi ürettikleri pamuktan yaptıkları iplerden dokudukları bir tür kumaş, ailenin neredeyse tüm kumaş ihtiyacını karşılıyordu.

Kadınların çeşitli giysilerinde kullanılan kumaşın yanı sıra, çarşaf, peşkir ve başörtüsü de dokunurdu. Özellikle başörtüsü yalnız Susuz köyünde değil, çevre köylerde hayli rağbet görürdü. Bugün de Sarıdibek ve Tahtaköprü köylerinin kadınları halen bu başörtüsünü kullanmakta ve her biri için ciddi paralar ödemektedirler.

Ne var ki Soruk Vadisi diye adlandırabileceğimiz Tahtaköprü ve Sarıdibek köylerinde dokunan kök boyalı kilimler ile, Susuz köyü ve Mahallelerindeki bez dokumacılığı, gelişen teknolojinin getirdiği ucuz ve sentetik ürünlere kolay erişebiliyor oluşu nedeniyle neredeyse 50 yıl önce tarih sahnesinden çekilmişlerdi.

Anılan yörelerde 2005 yılında yaptığımız çalışmalar sonucunda Sarıdibek Köyünde Emine Gözel (62) adlı kadının evinin bir köşesinde halen tezgahının durduğunu ve zaman zaman kilim dokumasa da daha küçük boyutlu olan torbalardan dokuduğunu fark ettik. Emine Gözel çoğunlukla sentetik ipler kullanıyor olsa da bizi bu sanatın tekrar canlandırılacağı konusunda ümitlendirdi. 2005 yılından itibaren takibe aldığımız ve tezgahını sürekli dolu tutması konusunda yüreklendirdiğimiz Emine Gözel’den hareketle 2010 yılında dönemin Vezirköprü Kaymakamı Ozan Balcı’nın da desteğiyle Vezirköprü dokumalarını tekrar hayata geçirme konusunda adım atma kararı aldık. Kilim dokuma tezgahı oldukça basit bir düzeneden oluşmakta ve kilim dokumasını bilen başta Emine Gözel olmak üzere birkaç kadın da bulabilmiştik.

Ancak Susuz Bezi dokuma konusunda bu kadar şanslı değildik. Susuz köyünde yaptığımız çalışmalarda kilim tezgahına göre bir hayli karmaşık bir yapıda olan bez dokuma tezgahlarının çoktan yok olduklarını gördük. Birkaç eski evin tavanında bulduğumuz farklı farklı parçalardan zor da olsa bir tezgah prototipi üretebildik.

Fotoğraf 6: Susuz Köyünde Dokuma Atölyesi (Foto:B.Kıvrak)

Bunu üzerine yöreyle bağlantılı Tosya, Boyabat, Sinop ve Durağan'da yaptığımız araştırmada, oralarda da aynı dokumalar konusunda çalışmaların yapıldığını ve hatta Tosya'da bir kişinin bu tezgahları ticari olarak ürettiğini öğrendik. Kısa sürede örnek tezgahlar ürettirerek Susuz köyünde iptidai olarak hazırladığımız atölyeye yerleştirdik. Köyün yaşlı kadınları dokuma yapabileceklerini ancak neredeyse bir mühendislik bilgisi isteyen çözgü işini yapamayacaklarını söylüyordu. Yaptığımız araştırmada, Aşağı Susuz köyünde yatalak bir kadının çözgü işini hatırlaması ve diğer kadınlara kısa sürede öğretmesi ile projeye başlayabildik. 2011 yılında ise Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı'ndan Bünyamin Kıvrak ve Reşat Gümüş koordinatörlüğünde "Taönemli bir destek alarak Tahtaköprü, Sarıdibek ve Susuz köylerindeki tezgah sayımızı artırdık ve üretimi sürdürülebilir bir noktaya taşıdık. 2017 yılı itibarı ile Samsun Büyükşehir Belediyesi himayesinde her üç köyde de aynı çalışmalar sürdürülmekte ve özellikle bölgemiz için önemli bir turizm potansiyeli taşımaktadır.

VEZİRKÖPRÜ’DE KENDİR TARIMI VE URGANCILIK

Vezirköprü’de Kendir konusunu iki ana başlık altında irdelemek gerekmektedir.

1. Kendir Tarımı ve Kendircilik
2. İpçilik ve Urgancılık

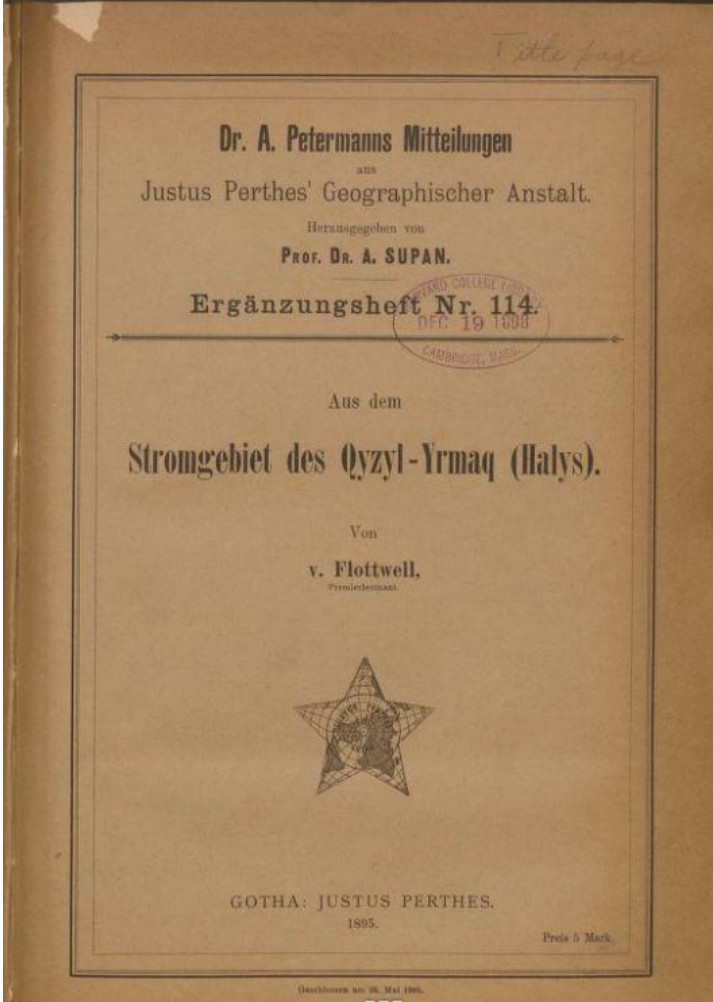
Vezirköprü coğrafyası birçok ürünün tarımının yapılabileceği ve yer yer de doğal ya da yapay kaynaklardan sulanabileceği yegane bir alandır. Sırtını dayadığı Taşan Dağları ve Kunduz dağından yıl boyunca aşağıya doğru süzülen yerel su kaynakları ve bu su kaynaklarına bağlı Vezirköprü coğrafyasının çeşitli yerlerine serpiştirilmiş yapay göletler, neredeyse tüm Vezirköprü ovasını sulanabilir kılmaktadır. Konumuz olan Kendir, hemen her türlü iklim koşullarında yetişebilen bir üründür. Vezirköprü ovasının sulanabilir oluşu ise kendir tarımına önemli bir artı değerdir. Bu bakımdan Vezirköprü’de kendir tarımı köklü bir geçmişe sahiptir. Osmanlı’nın üçüncü büyük tersanesi olan ve 19. Yüzyıla dek önemini koruyan Sinop tersanesinde yapılan Ahşap gemilerin en mühim malzemelerinden olan halat, urgan ve çeşitli iplerin kendir ve ketenden imal edilmesi bu ürünlerin üretimini bir devlet politikası haline getirmiştir. (Mehmet Ali ÜNAL)

<http://kultur.samsun.bel.tr/samsem2006/doc/014.pdf>

Bu malzemeler Canik Sancağı’nın bataklıklarında yetişen kendirden elde ediliyordu. Necmettin Aygün: “Samsun limanının sahil şeridinden çok Köprü, Havza, Lâdik, Zile, Tokat ve Kayseri gibi yerleşimleri ilgilendirmesi; Samsun’un sahil yerleşimlerine nazaran arka coğrafyasına daha fazla bağımlı olduğuna *yorumlanabilir.*” (Necmettin Aygün, “Osmanlı Devleti’nin Son Zamanlarında Karadeniz’in Güney Kesiminde İktisadî Faaliyetler”, Karadeniz Araştırmaları, Cilt: 6, Sayı: 23, Güz 2009, s.41-76.) demektedir. Böylelikle Sinop Tersanesine giden kendir lifleri içerisinde Vezirköprü kendirinin de olması muhtemeldir.

1893 yılı temmuz ayında Berlin’den üç arkadaşı ile çıkıp Aşağı Kızılırmak Havzasını araştırmak için Türkiye’ye gelen ve bunun sonucunda “Qyzyl –Yрмаq” adlı kitabı yayımlayan Flotwell, Hacı Hamza, Kamil, Zeytun hattını izleyip Tahtaköprü köyünden geçerek

Çeltek üzerinden Vezirköprü'ye ulaşırken, Tahtaköprü köyünden daha altlarda arpa ve kenevir alanları gördüğünü yazar. Tahtaköprü – Çeltek arasında gördüğü Kenevir ekili alanlar, kuşkusuz Yukarı Narlı ve Aşağı Narlı (Narlisaray) köyleriydi.

Fotoğraf 7: Flottwell'in Kızılırmak kitabının kapağı

Fotoğraf 8: Flotwell'in çizimiyle önde kendir ekimine tank olduğu alanlar; karşıda Şahinkaya Kanyonu

Çok uzun yıllardır Kendir ekimi yapılan bu bölgeye ek olarak, elbette Vezirköprü'nün Nalbantlı Mahallesinin çiftçilerine ait tarlaların olduğu “**şehir altı**” mevkiini de anmak gerekecektir. Vezirköprü'den başlayıp Uluçay deresi hattında, derenin İstavlas Çayına karıştığı Kayalı mevkiine dek 3 km boyunca kendir ekimi yapılmaktaydı. Şimdilerde yapılaşmaya açılan bu alan hem Uluçay deresinden hem de Nalbantlı Mahallesinde bulunan ve Nalbantlı Mahallesini boydan boya kat eden bir kanalla “*elmacının kuyusu*”ndan sulanıyordu. Tarlaların durumuna göre belli bir hiyerarşi takip edilerek yapılan sulama günleri boyunca kanala düşen çocuklar nedeniyle anneler bir hayli muzdarip idi. 1980'li yıllarda bir süre Adatepe, Oruç, Çeltek, İncesu köylerinde de ekim yapıldıysa da, kendir tarımının kendine özgü güçlükleri nedeniyle birkaç aile ile sınırlı kalmış ve terkedilmiştir.

Zira, Kendir üretimi zor bir süreçtir. Bu nedenle de pazarlama ve fiyat politikasındaki en küçük olumsuzluk kendir ekimini etkilemekte ve üretim yapan ailelerin gelecek sezon için üretimden vazgeçme kararlarını kolay almalarını sağlamaktadır.

Kendir ekimi Mart ayında yapılır. Genellikle iki kez çapa ister. Haziran sonunda 5 metreye kadar uzayan kendir, Ağustos ayıyla birlikte söküme gelir. Söküldüğünde henüz kurumamıştır ve elastiktir. Duruma göre 3-5 köklük bir demet elle kavranır ve topraktan belli bir açıyla çekilerek çıkarılır. Çıkarılan bitki, kuruması için söküm alanına serilir. Sabah çiğini alarak yavaş yavaş lif ayrışması gerçekleşip ve belli bir renge ulaşan bitkinin bu kez alt yüzünün kurutulmasına geçilir. *“Bu ters çevirme esnasında kendir sapları “çırpma” denen ve birbirlerine vurarak gerçekleştirilen yöntemle kurumuş yaprakların dökülmesi sağlanır. Diğer yanı da kuruyunca, bu kez bir insanın kaldırabileceği demetler oluşturularak sapları üzerine dikilir. Bu demetlere “cergi” denir. Belli bir süre bu istif alanında tutulan ve iyice kurumaları sağlanan cergiler, “ıslak” adı verilen havuzlara alınır. “Bu havuzlar standart bir büyüklükte olmamalarına karşın genellikle 10-15 m boy, 3-4 metre en ve derinlikleri 60 cm kadar olabilmektedir.”* (Muammer Cebeci; Siftah Senden Bereket Allahtan) Cergiler ıslağa düzgün yerleştirilir, üzerlerine baskılama taşları konulur. Aslında bu bir tür çürütmedir. Sürekli kontrol edilerek 10-15 gün suda tutulan ve sapı listen kolayca ayrılacağı gözlemlenen cergiler ıslaktan çıkarılır ve tekrar kurutulmak üzere sapları üstüne dikilirler. Kızılderili kampını çağrıştıran bu manzara, soyulmak üzere bulunduğu yerden götürülünceye dek araziye ayrı bir atmosfer katar.

Kendir tarımının yoğun yapıldığı dönemlerde belki bir ücret karşılığı yaptırılan soyma işlemi, çoğu kez de tutuşturmalık olarak kullanılan sapları karşılığı da yaptırılırdı. Vezirköprü “şehiralı” mevkiinde üretilen kendirler genellikle Nalbantlı Mahallesi ve Yeni Mahalleli kadınlara dağıtılır, bu kadınlar sokakta geç vakitlere dek ortada yanan bir ateş etrafında kendir soyarlardı. Bu ateşte, bitkinin işe yaramaz en uç bölümü yakılır. Bu uç bölüme “cığıl” denilirdi.

Sapından ayrılan kendir lifleri, kadınlar tarafından 3-4 kg lık demetler halinde iş sahibine teslim edilir. Bu demetler biraraya getirilerek yaklaşık 25 kg’lık balyalar haline getirilir ve her Salı günü Vezirköprü Ortacamii önünde kurulan kendir pazarında satılır.

Fotoğraf 9: Ortacamii önünde kendir pazarı (Foto: M.Şahin, Hasan Kıyafet Arşivi)

İPÇİLİK (URGANCILIK)

Genel itibarı ile urgancılık olarak anılsa da Vezirköprü’de bu işi yapanlara “ipçi” denir. İpçiler, balyalar halindeki kendir liflerini alıp bunu; sicim, ip ve urgan olarak işleyen kimselerdir. Yukarınarlı, Aşağınarlı (Narlisaray) köylerinde yalnızca kendir üretimi yapılır ve satılır. Oysa Vezirköprü “şehiraltı” mevkiinin kendir üreticilerinin bir kısmı aynı zamanda ipçidirler. Zira, Vezirköprü’de ip bükme işi, Nalbantlı mahallesi sakinlerinin geleneksel mesleğidir. Uluçay deresinin hemen yanında yer alan Nalbantlı mahallesi sakinleri, Uluçay deresinin zaman zaman taşkınlar vererek düzleştirdiği dere kenarındaki boş alanda ipçilik mesleğini icra ederler. İnsan gücü ve sabra dayalı bu meslek, Nalbantlı mahallesi için adeta sevgi, saygı, dayanışma, sosyal statü ve paylaşma demektir. 7’den 70’e herkesin emeğine ihtiyaç duyulan bu alanda çalışmayan Nalbantlı yok gibidir.

Fotoğraf 10: Nalbantlı Mahallesi gençleri ip bükerken (Muammer Cebeci Arşivi)

Küçük yaşlarda evden çaya yemek taşıma ile başlayan süreç, büyüyünce çıkırık (dolap;cüre) çevirmeye, “gebre sürmeye” oradan “düğü” taşımaya ve nihayet patronluğa dek sürer gider.

Fotoğraf 11: Çıkırık çeviren çocuklar (Muammer Cebeci Arşivi)

İP VE URGAN YAPIMI

Büyük balyalar açılarak içlerinden birkaç kiloluk demetler oluşturularak gelin duvağı gibi bir sıriğa geçirilerek “dürgü/tuğ” oluşturulur. Dürgüden bir uç alınıp düğüm oluşturulur. Çıkrıktan uzanan ve “iv/iğ” denen kancaya takılır. Cürede dört “iv-iğ” bulunur. Bu da dört ayrı dürgü ve dört ayrı çalışan demektir. Çıkrığın dönmeye başlamasıyla dürgü taşıyan kişi dürgüsünü kontrol ede ede ve lif çıkışını sağlaya sağlaya çıkrıktan uzaklaşmaya başlar. Dürgücü uzaklaştıkça kendir bükülür ve ip oluşmaya başlar. Oluşturulan bu ipler farklı bir dinamoda dört ayrı uca bağlanır, diğer uçlar da çengelle bir kişinin beline bağlanır. Dinamo çalışmaya başladığında “top” adı verilen ve içinde dört ayrı oluğu bulunan aparat, tek çıkış noktasında bu dört ipi birleştirmeye başlar. İşlemin başlamasıyla birlikte birbirine dolanarak kısalmaya başlayan ipler nedeniyle belinden bağlı bulunan ve ipleri belli bir ahenkle sabit tutan kişi hızla dinamoya doğru yaklaşmaya başlar. Böylece urgan (halat) meydana gelir. İhtiyaca göre çeşitli uzunluklarda üretilen halatlar için son işlem, pürüzlerin giderilmesi, renginin albenili hale getirilmesi ve belli bir ıslaklıkla birbirlerine uyumlarının sağlanması amacıyla “gebre” denilen ıslak keçe ya da ıslak yün dokuma (genellikle yün çorap ya da yün atkı) parçası ile sıkıca perdahlanır. (Kübra Karagöz, Vezirköprü Araştırmaları, 2014)

Fotoğraf 12: Tuğ Taşıyan ipçiler (Ali Cıdıloğlu Arşivi)

VEZİRKÖPRÜ'DE KENDİRE DAYALI EKONOMİ

Bugün tüm Türkiye genelinde yalnızca Narlısaray Mahallesi (köy, belde) çok sınırlı alanda (2016 yılında 100 dekar) üretilen Kendir, bir zamanlar Vezirköprü tarımı için vazgeçilmez bir üründü. Ne yazık ki kendirden yapılan ürünlerin yerini jüt ve naylon benzeri ürünlerin

alması ve kendir üretiminin oldukça zor ve karmaşık oluşu nedeniyle yıllar içerisinde hızla geriledi. 2005 – 2010 yılları arasında eskiden hiçbir ekonomik değeri olmayan liflerden sonraki kalan ve “kelek” denilen gövde için sınırlı miktarda ekilir hale geldi. (Zira bu kökler çok çabuk tuttuğu için sobada ve semaverde tutuşturucu olarak kullanılır)

Geçen yüz yıllık dönemde Yukarı Narlı, Aşağı Narlı gibi köylerin ana geçim kaynağı ve bir çok köy için de vazgeçilmez bir ürün olan kendir, kaynaklar, istatistikler ve anlatılar dinlendiğinde 1960’lı yıllardan itibaren gerilemeye başlamıştır. Gerilemenin ana nedeni, kendir ve ip üretiminin zor olmasının yanı sıra, kendir ürünlerine ikame edilen ve üretimi sanayileşmiş jüt ve naylon gibi ürünlerin yaygınlaşması, Vezirköprü üreticisinin gelenekselleşmiş iptidai yöntemlerden vazgeçememesi ve üretim giderleri ile kazancın hiçbir zaman istenilen oranı yakalayamamasıdır.

ÇEŞİTLİ YILLARDA VEZİRKÖPRÜ’DE KENDİR ÜRETİMİ

- Şemsettin Sami Kamus-ul Alam’ında 1541 tarihli Tahrir Defteri’ne dayanarak ip, halat, organ yapımında kullanılan kendiri Vezirköprü’nün önemli geçim kaynaklarından sayar.

- 1329 (1913) tarihli Ticaret ve Ziraat Nezareti İstatistik-i Umumiye’nin Memalik-i Osmaniye’nin 1329 senesi Ziraat İstatistiği’nde Köprü Kazası’nda 1000 dönüm kenevir ekildiği, ekilen alandan 144.000 kıyye (kıyye=okka; 1 okka 1.282 kg) ürün elde edildiği ve 1 kıyye kenevirin 4 kuruş olduğu yazılıdır.

- 1927-1928 Devlet Salnamesi’nde ise, üretim istatistiklerinde Kenevir mevcut olmakla birlikte miktar belirtilmemiştir.

- Vezirköprü 1971 Albümü (Vatandaş Gazetesi Yayınları) 1967 yılı istatistiklerinde Vezirköprü’de üretilen kendiri 625 ton olarak verir.

- Geçmişten Günümüze Vezirköprü-2008 adlı kaynakta 2007 verilerine dayanarak 522 dekar alanda 55 ton kendir üretildiğini yazar.

- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı; Tüm Türkiye’de 2011 yılında 16 ton, 2012 yılında ise 6 ton kendir üretildiğini kaydetmiştir.

KENDİR: YAĞLI URGAN (31 YIL ÖNCE) Hasan Kıyafet

Aslında zaman zaman kendir tarımı ve ipçilik Vezirköprülüler’in yüzünü güldürmüş olsa da kendir ürünlerinin yerine konan ikame ürünlerden sonra üretici durumundan hep şikayet etmiştir. Bu, diğer tarım ürünleri için de böyle olsa da kendirin ekimden hasada, hasattan urganı satıncaya dek geçen süre, diğer tarım ürünlerinden çok daha zordur. Ekim alanının binlerle ifade edilebilecek dönümden neredeyse sifıra yaklaşmış hatta bazı yıllarda tamamen durmuş olması durumu zaten açıklamaktadır.

YAĞLI URGAN

Kendirin
Öyküsü

Hasan Kıyafet

Fotoğraflar: Mustafa ŞAHİN

KENDİR ÇIKARAN İŞÇİYİ KARISI YANINA KOYMAZ!

Vezirköprü ilçesi, İncesu köyünden Hüseyin Çavuş'un kendiri tarlasındayız. Uzaktan görünen Kunduz. Yaylasının serinliği yok burada. Kızılmağa az ötede karışacak derini dereye, can alıcı bir sıcak çıkmış. Adam boyunu çok çok aşmış kendirleri söken uç kışiden biri Hüseyin Çavuş. Afından akan sanki ter değil bularık bir dere. İfade bir kalın kullu bileğiyle teri siliyor. Kendirlerden birkaçını demetlevisi kalça, bel, omuz gücünün ortaklığıyla asılıyor. Yakında sulandığı belli ıslak topraktan salkırm saçak ak kökler sağlıyor. Bazan iki üç kez yekiniyorlar. İh, bana mısın demiyor. Kökler kıpırdamıyor bile.

Elleri el olmaktan çıkmış, dallı-budaktı meşe odununa dönmuş üç kişimin, üç birden "Hoşgeldiniz" diyorlar. Yüreklice yaklaşan Hüseyin Çavuş, Güneş yamığı sağlıklı vuzu, sarı brivkiam, gür kasları ve ellerinde yaşıyla güleç, eimizi sikeyor. Leb demeden leblebiyi anlatan cinsinden.

Döşü bağı açık, kaim bedenli, başı taçlı "Takkeli" ötekli işçilerden biri sabırsız.

— Değirmenci olmaz un tepen. Kasap olmaz can keser. Kendirci olmaz yaptırıp insan asar. Siz hiç adam sırasına geçmiş kendirci gördünüz mü?

KENDİR "Kenevir"

Kendirin bir adı da kenevir. Kendirgiller familyasından lifli bir bitki. Karmış gibi uzun boyu 2 ile 3,5 metre arasında değişiyor. Adı ve Hint kenevirin olmak üzere iki cinsi var. Hint kenevir yalnız lifi için değil, yapraklarından esrar elde etmek için de yetiştiriliyor.

Kendir çok eski çağlardan beri bilinen bir bitkidir. Üstelik büyüğü gücü olduğuna, kutsallığına da inanılmış. Özellikle doğu toplumlarında açık-göz din lideriince, uyuşturucu etkisi tanırsal bir güç gibi kullanılmıştır. Hasan Sabban yanılarına "Hağhaşinler" demesinin bir nedeni de bu olsa gerek. Neyse konumuz değil.

Halen yurdumuzda pamuktan sonra gelen dokuma bitkisi kendirdir. Naylonun bulunuşuyla ekim alanı daralmış ama tükenmemiştir. Sözkonusu durum dünya için de o-

TOKAT

Yeni çıkmış Tokat sigarasından telhendirip sohbeti koyulaştırıyoruz. Hüseyin Çavuş:

Vezirköprüde üreticiler arkadaşımıza sorunlarını anlatıyor.

— Kendir yağlı bir urgan olup boyunuza geçti. Canımızın çıkmayıp ayağımızın az buçuk yere değişinden. Gördüğünüz gibi hiri hiri deblelenip duruyoruz.

cerlidir. Kendir ekim ve işlenimi açısından Sovyetler, Hindistan ve İtalya başı çekmektedirler. Yurdumuzun birçok bölgesinde yetişebilen kendir, daha çok Karadeniz bölgesin-

Fotoğraf 13: Yağlı Urgan (Hasan Kıyafet Arşivi, Fotoğraflar Mustafa Şahin)

Vezirköprü'de anılan adıyla kendir, literatürde çoğunlukla Kenevir, dişi hint keneviri nedeniyle basında çoğu kez haber olmuştur. Ancak, tüketicinin sorunlarını tarladan pazara en iyi yansıtan dizi yazı hiç kuşkusuz Yazar Hasan Kıyafet'in önce Cumhuriyet Gazetesi için yaptığı ve hatta Cumhuriyet Gazetesi'nin "Yağlı Urgan Boynumuza Geçti" başlığı ile duyurusunu yaptığı, ancak nedenini yazarının bildiği bir biçimde vazgeçilen ve bunun üzerine İstanbul Çağdaş Gazetesi'nde 9 Kasım 1986 yılında yayımlanan "Yağlı Urgan; Kendirin Öyküsü" dür. Burada Hasan Kıyafet İncesu Köyünde kendir sökümü yapan üreticilerle keyifli bir sohbet yapmıştır. Üreticilerden Hüseyin Çavuş, içtenlikle tüm süreci anlatmış ve neredeyse koydukları işgücünü de sayarsak, "zararına" çabaladıklarını belirtmiş. Kendir işinin güçlüklerinden de söz ederek, özellikle "ıslak çıkarma" işinin çok pis bir iş olduğunu, bu işi yapan işçinin günlerce kahveye bile gidemeyeceğini belirtmiş.

Fotoğraf 14: Hasan Kıyafet Arşivi

O yıllarda 333 üyesi bulunan bir de Kendir Kooperatifi varmış. Kooperatif Müdürü (ya da başkanı) Ali Yılmaz; ellerinin kollarının bağlandığını, devletin üreticiyi tüccarın insafına bıraktığını söyleyerek, halen geçen yıldan 60 ton lifin depolarında durduğunu ve ellerinde kaldığını belirtmiş.

Fotoğraflar: Mustafa ŞAHİN

Vezirköprü için bir amblem gerekse, bızce iki kulplu bir semaver çizmek yeterli olurdu. Köpürlü Mehmet Paşa zamanından kalma Bedestan'ın dört yanı semaverlerle dolu. Dödüklü, dödüksüz, tek iki musluklu, tenekeler, tunc semaverler. Dükkanların önünde, evlerin arşında, ağaçların altında kışla göz arasında semaver yakıyorlar. Hele pırl pırl o tenekeler semaverlerde ateşin yanmasıyla suyun fokurdaması bir ölüyor. İbrahim Beşer'in evindeki yedi müberrüt Rus semaverine hayran kaldık. Dedesinin dedesinden mi kalmıyım ne. Daha dün yapılmış gibi pırl pırl.

Hüseyin Çavuş, kati ellerini çadır pantolonuna hisır hisır aldı:

"— Biz sözü uzatacağa benzeriz. Dur şu semaveri ateşliye-yim ben."

Kendrinin serlinde buhar fışkıran semaverin çevresinde hal-kalandılar. Hüseyin çavuş:

"— Anlaşıldı kendini dipten doruğa anlatmamız istiyorsunuz. Bir dönümden, en iyi koşullarda elde edeceğimiz tıf 100 kilodur. Bir kilosunun maliyeti mi dediniz? Buyurun beraber hesaplayalım:"

- a- Ekim: 1500 TL.
 - b- Gübre: 5000 TL.
 - c- Çapa: 200 TL.
 - d- Solama: 3000 TL. (üç kez)
 - e- Devisirme: 2000 TL.
 - f- Havuza taşma: 1500 TL.
 - g- Havuzda kalma: 1500 TL.
 - h- Soyma: 1000 TL.
 - j- Tıra ve tarama: 1500 TL.
 - k- Pazarlama: 300 TL.
 - l- Arazi icarı: 7500 TL.
 - m- TOPLAM: 28300 TL.
- BİR KİLOSU/RUN MALİYETİ EŞİTTİR: 28300/100.
Yani: KİLOSU 283 TL.

Not: Demetleme, bağlama, tırbunü dökme, elleştirme, yukarıdaki hesaban içinde yoktur.

nuz.

Taçlı işçi:

"— Ohoo efendi biz kafayı zaten bulmuşuz. Pahalılık pahalılık bizi zerho etmiş ki korkutük. Vallaha şahsen ben burunum ucunu göremiyorum."

Çavuş, ona laf sokuşturmaya:

"Oh oldu, bin beter ol. O partiye oy verenin hali budur işte."

"— Yok Çavuş işe siyaset katma. Sanki senin partiye versek başımız göğe değecekti. Onu da denedik, iki yıla yakın başımızda kaldı ne yaptı?"

Kendiri talasına siyaset sokamazsınız deyip, işi tathyabağladı.

Çavuş güldü:

"— Siyasetin girmedığı yer mi kaldı? Duyduğumuza göre batıda Papa, doğuda Humeyni bile siyaset yaparlarmış. Hani dinde siyaset yasaktır... Herneyve, biz kendi siyasetimize bakalım. Bu yıl halimiz duman dedik ya. Yağmur zamansız yağdı bazı kendileri kararını. Seka'dan başka yüzüne bakan olmaz. O da hem öldüm pahalına alır, hem parasını zamanında vermez."

Evret devlette para kalmasın ama iş isten geçtikten sonra!

Taçlı işçi:

"— En iyi sigara kağıdı kendirden olur ha. Kendiri tutu-

Kooperatif Başkanı Ali Yılmaz...

Fotoğraf 15: Kooperatif Başkanı Ali Yılmaz'ın açıklamalarını içeren gazete kütürü (Hasan Kıyafet Arşivi)

Uluçay Deresi Kıyısında ip büken işçilerle de görüşen Hasan Kıyafet, benzer şikayetleri ve üretimin meşakkatini onlardan da dinlemiş. Dönemin işçilerinden Ahmet Mülayim ve Ali Işık; zaman zaman kendi işlerini zaman zaman da yevmiye ile çalıştıklarını belirterek, ürünün çok ucuza gittiğini özellikle Tire tüccarlarının kendilerinden yok pahasına aldıkları ipleri çeşitli yöntemlerle albenili hale getirip, tüketiciye kat be kat pahalıya sattığını belirtiyor.

Hasan Kıyafet lifi saptan ayıran ve “keleğçi” tabir edilen kadınlarla da görüşüyor ve gündelikçi olarak mı çalıştıklarını soruyor. Kadınlar da bunu keleş için yaptıkları yanıtını veriyor.

SONUÇ

Kendirin 2012 yılından sonra hiç ekilmediği yıllar olmuştur. Ne var ki, yine aynı yıllarda tüm dünyada ve Türkiye’de doğal liflerden üretilen ürünlere ilgi birdenbire artmış ve gözler sadece Vezirköprü’de kayıtlı üretimi yapılan kendire çevrilmiştir. Son birkaç yılda birkaç çiftçi Kendir üretimi için yoğun çaba harcıyor. Bu çaba Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nden doğal lifler konusunda iki uzman akademisyenin kişisel çabalarıyla destekleniyor. Doç. Dr. Selim Aytaç ve Prof. Dr. Ali Kemal Ayan zaman zaman Vezirköprü’ye gelerek kendir üreten çiftçilerle bir araya geliyor, üretim hakkında bilgi alıyor ve çiftçilere bilimsel destek sağlıyor. Bu arada Yurt dışında özellikle Japon Mizu markası ve Amerika’dan Bioagronomics Group müdürü ve kenevir experi Amerikalı **Robert Cornell Clarke**’ın Narlısaray’ı ziyaret etmeleri ve yurt içinden de birkaç firmanın Narlısaray kendirini kayda değer fiyatlarla satın almaları, çiftçinin yıllar içerisinde küstüğü bu ürünü tekrar ekonomiye kazandırabilecek mi, bunu zaman gösterecek.

Fotoğraf 16: Kendire Amerikalı İlgisi (Foto:B.Kıvrak)

KAYNAKLAR

T. Bekker-Nielsen, R. Czichon, C. Hogel, B. Kıvrak; Neoklaudiopolis Antik Kenti, Arkeoloji ve Sanat Yay.2015

Necmettin Aygün, “Osmanlı Devleti’nin Son Zamanlarında Karadeniz’in Güney Kesiminde İktisadî Faaliyetler”, Karadeniz Araştırmaları, Cilt: 6, Sayı: 23, Güz 2009, s.41-76.

Mehmet Ali ÜNAL,
<http://kultur.samsun.bel.tr/samsem2006/doc/014.pdf>)

Vezirköprü 1971 Albümü, Vatandaş Gazetesi Yayınları,1971 (Ed.)N.İğci, B.Kıvrak, Geçmişten Günümüze Vezirköprü, Vezirköprü Kaymakamlığı, 2008

(Ed)Cevdet Yılmaz, Vezirköprü Araştırmaları, Vezirköprü Belediyesi 2014

Muammer Cebeci, Vezirköprü’de Bazı Mesleklerin Yakın Tarihi: Siftahı Senden Bereket Allah’tan; 2017

1967 Samsun İl Yıllığı, Samsun Valiliği

Ali Tuzcu, Kemal Tuzcu, Vezirköprü Kazası 1870-1930 (basılmamış)

B.Yediöldüz, M.Öz, Ü. Üstün; Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları III. TTK 2002

Bellelen, Sayı 219 TTK

Ali Tuzcu, Kemal Tuzcu; Salnamelerde Amasya; Amasya Belediyesi
Kültür Yay.

<http://www.tdk.gov.tr>

V. Flotwell, *Qyzyl –Yrmaq*, 1895

II. Oturum Soru ve Cevaplar

Prof. Dr. Özer KOLSARICI;

Şimdi bana da Sayın Enver Hocamın dediği gibi hiçbir soru gelmedi. Zaten son konuşmacımız da yani, bunun kapağını güzel yaptı. Kendisini tebrik ediyorum. Tabi buyurun Nebahat Hanım. Sorunuzu kime yöneltiyorsunuz?

Nebahat KILIÇ;

Genel yöneltiyorum ancak özellikle Rize'deki arkadaşla sormak istiyorum. Rize'de kurulan iplik fabrikası neden çalışmıyor?

Ali Erhan BİRİNCİ;

Rize'de kurulan iplik fabrikası, 2009 yılında başladı. Yürümemesinin en büyük sebebi, ilk yapılan ürünün bildiğiniz halat kalınlığında kullanılmayacak durumda olmasıydı. Biz Rize'de 26 numara diye tabir ettiğimiz ip kullanıyoruz. Ve bu bayanlarımız için biraz da kalın geliyor. Artık hatta 32 numarada şu anda en son siparişimiz, o şekilde bu şeyi, keneviri iplik haline dönüştürecek ustayı bulamadılar.

Nebahat KILIÇ;

Ben şunu genel olarak sormak istiyorum özellikle köylerde halat üreten arkadaşlarımıza veya hocalarımıza veya herkese Evet biz halat ürettik veya kalın ip ürettik bu kalın ipten ince ipliğe geçmemizi önleyen şey neydi? neden ince ipe geçemedik?

Ali Erhan BİRİNCİ;

Niye geçemedik, şimdi çalıştığın başından beri çok güzel çalışmalar oluyor. Fakat birazdan çalıştığın sonu gelecek ama hala iplik üretmedik olacağız. Bu aşamada gerekli ustaları bulamıyoruz. Evet gerekli ustalar nasıl bulunur? Bu işi hocamız bahsetti, bir tane bayan bulmuşlar evinden çıkamıyor. Ondan gidip eğitim almışlar. Ben bugüne kadar "Ben kendir ustasıyım" diyen biri ile tanışmadım daha. Tanışmış olsaydım eğer bir şekilde yönlendirme yapabilirdim. Bir kere deniyoruz biz sadece. Bu belki de bizim çok büyük bir eksikliğimiz. İkinci denemeye inanmıyoruz biz.

Nebahat KILIÇ;

Biz doğru denemiyoruz bence sayın hocam eğer biz doğru denemiş olsaydık. Şu an doğru bir başlangıç yaptık diye düşünüyorum. Çünkü biz dedik ki önce biz deneme yapalım, elimizde var olan tekniklerle endüstriyel olarak bunu nasıl üretebileceğimizi. Bizler sizlerle beraber sağlayabileceğimizi düşündüm. Ben Türk insanını bu noktada anlamıyorum. 5 milyon dolarlık bir yatırımı kullanamıyorsunuz değil mi? Ben şunu diyeceğim. O zaman ben üreteceksem veya ne bileyim incecik ip, keten ipi vardır. Hani çuval ağzı bağlarsınız onu üretmek için bir tesis kurmak istiyorsam. Bu benim o paraya olan hıncımdan olması gerekir. Başka türlü Türkiye'nin geneline baktığımız da böyle bir şeye nasıl yatırım yapılır. Bunu anlamakta gerçekten zorluk çekiyorum.

Ali Erhan BİRİNCİ;

Evet, aynı dönemde mesela başka bir yatırım yapıldı. Bu dokuma tezgahlarının dengi 200 adet makine yaptık biz. İstanbul Teknik Üniversitesi ile o dönem de Prof. Dr. Ali Demir ile beraber, bir dönem ÖSYM Başkanlığı da yapmıştı. Tezgah şöyle tasarlandı, en azından bu bir örnek olur. Dokuyucuya yani dokuma yapan kişiye hiçbir şey sormadan, tezgah tasarlandı. Bize bir mail atıldı. Dediler ki bu tezgahtan yapılacak. Evet biz yaptık ama dokuyucu bundan memnun kalmadı. Burada da yine aynı şekilde, proje evet. Çok güzel kağıt üzerinde. Her şey çok güzel oluyor. Çizimlerde çok güzel oluyor. Simülasyonu yaparsanız, çok güzel dokuma yaparsınız. Burada da bence en büyük eksiklik bu ipe başlamadan önce güzel bir proje yapıp, işte bunun önümüze çıkacak sıkıntılarını önceden değerlendirip sıkıntı karşımıza çıktığı zaman biz bu nasıl çözelim diye sağ sola koştuktansa evet burada bir sıkıntımız var ve bu yolda ilerlemeliyiz diye. Bir proje yapılması gerekiyordu. Böyle bir çalışma yapılmadı. Sadece bir bina yapıldı. İçerisine yaklaşık 5-6 tonluk makineler konuldu. Yani bize yolunuz düşerse gelip bakabilirsiniz. Tamamıyla pas içinde şu anda. Zaten hurdacılar yavaş yavaş almaya

başladı. Burada en büyük sıkıntı o. Kendimize bir lider seçemiyoruz. Sadece insan ilişkileri iyi olan kişiler bir şekilde bu projeyi geçiriyor ve sonucuna gidemeden bu yarım kalıyor.

Nebahat KILIÇ;

Şimdi ben aslında cevabımın bu olacağını bilerek bu soruyu sordum.

Ali Erhan BİRİNCİ;

Bizde biraz sonradan söyledik onu ama.

Nebahat KILIÇ;

Evet, bilerek bu soruyu sordum. Maalesef bizim Türkiye olarak elimizdeki fırsatları kullanamamızın en büyük nedeni de bu yaptığımız işi doğru bir şekilde başlayarak yapmıyoruz. Biz Işın Bey ile has bel kader ben 2005 senesinden itibaren Işın Bey ile 2 senedir bu işi yapıp, çalışıyoruz. Biz bir ürünün endüstriyel olarak nasıl yapacağımızı düşünerek bu yola çıktık. Ve Pazar araştırması yaparken ben bunu satabileceğimizi ben emin olarak bu yola çıktım ama özellikle bu salonda bu saate kadar kalan herkesten rica ediyorum. Bu toplantı bittikten sonra herkes kendine bir görev çizsin. Bizim görevimiz var kendimize bir ödev edindin bununla ilgili kendimize bir yol çizdik. Ne iş yaparsanız yapın bir genç deli kanlı bir öğrenci bana dedi ki; okulumuz bitince ben iş yapmak istiyorum ne iş yapacağım? Önce bir bak etrafına neye var onu gör ondan sonra da bunu nasıl yapabilirim insanlar nasıl yapmış ama o insanlar derken sadece çevrendeki değil genel olarak bak. Bunu yapamadığımız için biz Türkiye’de “-miş” gibi yapıyoruz. Birilerine paraları aktarıyoruz. İşler o paralar aktarıldıktan sonra yapılamadan herkes birazcık mutlu olarak işi bitiriyor. Umarım biz bu çalıştayımızın sonucunda bu dar boğazı aşmış oluruz. Ben bu ümidi taşıyorum. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Özer KOLSARICI;

Ben teşekkür ediyorum. Evet bugünkü ikinci oturumu da tamamlamış oluyoruz. Bizi dinlediğiniz için teşekkür ederiz.

III
OTURUM
YATIRIM FIRSATLARI

Oturum Başkanı
Rektör Yardımcısı
Prof. Dr. Vedat CEYHAN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

KOOPERATİFÇİLİK VE BİRLİK OLUŞUMLARI

Fatih Zekeriya YERLİKAYA

TARIM KREDİ KOOPERATİLERİ YÖNETİM KURULU BAŞKAN YARDIMCISI - ANKARA

Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri, 1581 sayılı kanun ile bu Kanuna istinaden hazırlanıp Bakanlığınız tarafından tasdik edilerek yürürlüğe giren ana sözleşmeler çerçevesinde;

Teşkilatımız 1 Merkez, 17 Bölge Birliği (Urfa Bölge Birliği yeni kuruldu) ile 81 ilde örgütlemiş olup, bunun 56'sı il merkezinde, 772'si ilçe merkezinde, 300'ü belde, 497'si köyde olmak üzere toplam 1.625 kooperatifle yaklaşık 1 Milyon kayıtlı ortağına hizmet vermektedir.

Teşkilatımız yukarıda belirtilen hizmetleri bünyesinde istihdam ettiği 4.362 personel ile vermektedir. Bu personelin yaklaşık 1.230'unu Ziraat Mühendisi oluşturmaktadır.

Ortaklarının üretime yönelik faaliyetlerinde ihtiyaç duyduğu finansman, gübre, zirai ilaç, tohumluk, tarımsal araç ve gereç, akaryakıt, yem, süt sığırı ve besi sığırı gibi ihtiyaçlarının karşılanması ve pazarlanması faaliyetlerini gösteren, Bakanlığımızın denetimi altında olan ve yatay –dikey örgütlenmiş bir kuruluştur.

Bu bağlamda;

1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri kanunun;

Amaç ve Çalışma Konuları:

Kooperatiflerin, Bölge ve Merkez Birliğinin Çalışma Konuları Şunlardır:

I- Kooperatifler,

A) Ortaklarının;

Kısa ve orta vadeli kredi ihtiyaçlarını karşılamak,

II- Bölge Birlikleri,

Gerektiğinde kooperatiflerin ihtiyaç duydukları üretim ve zaruri tüketim maddeleri ile üretim araçlarını toptan sağlamak veya imal etmek,

III-Merkez Birliği,

Kooperatif ve Bölge Birliklerinin üretim ve zaruri tüketim maddeleri ile üretim araçlarını toptan sağlamak, imal etmek ve ortak ürünlerinin değerlendirilmesi ile ilgili faaliyetleri rasyonel bir şekilde düzenlemek ve bu konularda her türlü teşebbüse girişmek veya

iştirak etmek ve gerekli tesisleri kurmak, faaliyet konusuna giren hususlarda ithalat ve ihracat yapmak,

Olarak belirlenmiş olup, kanuna istinaden hazırlanan Merkez Birliği Ana Sözleşmesinde,

Merkez Birliği Amaç ve Çalışma Konuları:

Kooperatif ve Bölge Birliklerinin üretim ve zaruri tüketim maddeleri ile üretim araçlarını toptan sağlamak, imal etmek ve ortak ürünlerinin değerlendirilmesi ile ilgili faaliyetleri rasyonel bir şekilde düzenlemek ve bu konularda her türlü teşebbüse girişmek veya iştirak etmek ve gerekli tesisleri kurmak, faaliyet konusuna giren hususlarda ithalat ve ihracat yapmak, Mahsullerini değerlendirmek ve pazarlamak,

Hükümetçe finansman sağlanarak görevlendirildiğinde Devlet destekleme alımlar ile ilgili faaliyetleri yürütmek,

Bölge birlikleri ve kooperatiflerle, kredi ihtiyaçlarını da karşılamak üzere ortaklaşa bir banka ve sigorta şirketi kurmak veya bu gibi şirketlere iştirak etmek olarak belirlenmiştir

Gerek yukarıda değinilen hizmetleri gerekse küçük ölçekli ortaklarına götürdüğü hizmetlerinin niteliği ve yapısı itibarı ile ülkemiz tarımına ve tarımsal üretimine büyük katkıları olan Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri, yürütmekte olduğu görevleri itibarıyla kamu hizmeti vermektedir.

Ayrıca, Teşkilatımız bünyesinde;

- GÜBRETAŞ (Gübre Fabrikaları Türk Anonim Şirketi),
- Tarım Kredi Yem A.Ş.
- Tarım Kredi Birlik Tarım Ürünleri Hayvancılık Ambalaj Petrol Nakliyat İthalat İhracat Sanayi ve Ticaret A.Ş.
- Tareks Tarım Ürünleri Araç-Gereç İthalat İhracat ve Ticaret A.Ş.
- İmece Plastik Tarım İnşaat Taahhüt Petrol Ürünleri ve Gıda Sanayi Ticaret A.Ş.
- Tarnet Tarım Kredi Bilişim Ve İletişim Hizmetleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. Tareks Hayvancılık A.Ş.
- Tarkim Bitki Koruma Sanayi ve Ticaret A.Ş.

- Tarım Kredi Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş.
- Trakya Dış Ticaret A.Ş. olmak üzere 8 aktif şirketi olup,
- 26 Kasım 2016 tarihinde BEREKET EMEKLİLİK ve 13.01.2017 tarihinde de BEREKET SİGORTA'yı katmıştır.

Bulunan bu şirketleri ile ilk elden üreticilerimizin uygun maliyetle girdi tedariki ile üretimlerine büyük katkı sağlayarak ekonomik ve sosyal yönden gelişmelerine katkı sağlamaktadır.

Bu bağlamda, 2016 yılının Nisan ayından itibaren tedarik politikamız güncellenerek ortaklarımızın girdi maliyetlerini, başta gübre olmak üzere yem vb. ürünlerin fiyatlarında düzenlemeler yapılmıştır.

Ayrıca, ortaklarımızın gerek tohumluk (hububat, bakliyat, endüstri bitki tohumlukları) ihtiyaçlarının karşılanması gerekse ekim yapılmayan alanların değerlendirilmesi amacıyla sözleşmeli üretim yaptırmaktayız.

Örnek; TP Petrol Dağıtım A.Ş. arasında bio dizel katkı maddesi olarak kullanılacak aspirin alım garantili üretimleri Tekirdağ, Kütahya, Ankara, Konya, Sivas, Gaziantep, Kayseri, Samsun ve Mersin Bölge Birliğimize bağlı kooperatif ortakları nezdinde eğitim verdirilmek suretiyle başlatılmış ve böylelikle Aspirin üretimi ile ilgili farkındalık oluşturulmuştur.

Yine, Bakanlığımızın yürüttüğü genç çiftçi projesi kapsamında;

Başta, Tıbbi ve aromatik bitki yetiştiriciliği, işlenmesi, depolanması, paketlenmesi olmak üzere kapama meyve bahçesi, çilek, ahududu, böğürtlen, kivi, süs bitkisi, örtü altı, mantar yetiştiriciliği, yöresel tarım ürün vb. projeler için başvuran genç çiftçilerimize 30.000 TL'lik hibe desteği verilecektir.

Bu çerçevede, Karadeniz bölgemizde tarımsal faaliyette bulunan çiftçilerimizin hibe destekli projelerin hayata geçirilmesinde teşkilat olarak yardımcı olunacaktır.

Bu çerçevede, Karadeniz bölgemizde;

- Çiftçilerimize hibe destekli katma değeri yüksek keten, kenevir, ısırgan otu yetiştiriciliğinde gerekli eğitim verilecek,
- Bölge Birliklerimizde bu konularda hassas davranmaları ile ilgili çalışmalar yapılacak,
- Bu tür bitkilerin üretimi ile fason üretim işlenmesine yönelik çalışmalarda çiftçilerimiz desteklenecek,
- Bölge istihdamına katkı sağlanacaktır.

**GÜMÜŞHACIKÖY KENDİR FABRİKASI
“S.S.GÜMÜŞHACIKÖY İP SİCİM URGAN KÜÇÜK SANAT
KOOPERATİFİ”**

Ümit YETİŞİR

İP SİCİM URGAN KÜÇÜK SANAT KOOP. YÖNETİM KURULU BAŞKANI - GÜMÜŞHACIKÖY

Kooperatifimiz 23.07.1970 tarihinde başkan Hüseyin YETİŞİR, Mehmet DERTLİ, Osman TAHMAZ, İsmet ÇELİK, Ahmet YARAŞIR ve İsmail TEKEOĞLU tarafından kurulmuş olup, 07.09.1970 tarihinde tescili yapılmıştır. Kooperatifimiz bu süre zarfında Gümüşhacıköy ve çevresinde çiftçilerimizin el ile üretmiş oldukları kendir ve kendir ürünleri, kırnap, hayvanlar için yular, çuval ağzı ip, urgan ve halat pazarlamasını yapmıştır. Kooperatifimiz sayesinde çiftçilerimizin üretmiş oldukları ürünleri pazarlanmıştır. 1973 yılında çiftçilerimizin ürettiği kendiri daha daha teknolojik ve daha fazla üretim amaçlı olarak kooperatifimiz kendir ve kağıt fabrikası kurulması için teşebbüse geçilmiştir. Çiftçilerimizin ürettiği kendirden ip imalatı, kendirin çöpünden ise kağıt üretmeyi düşünülmüştür. 1974 yılında ilçemizin Gümüşhacıköy-Merzifon yolu üzerinde 85 dönüm (85.000 m2) arazi alınmıştır. Bu arazi içerisinde 3.040 m2 kapalı alan fabrika binası, idari binası 40 tonluk araç baskülü, derin kuyu su sontajı 10 adet kendir ıslama havuzu ve 360 tonluk su deposu mevcuttur. Kooperatifimizin taahhüt sermayesi 1984 yılı hesaplarına göre 13.482.650 tl. ve ödenmiş sermayesi 11.002.788 tl.dir. 318 üyenin iştiraki ile S.S. Gümüşhacıköy İP Sicim Urgan Küçük Sanat Kooperatifi, Kendir ve Kağıt Fabrikasının temeli atılmıştır. Kooperatifimizin sermayesinin kısıtlı olduğundan dolayı kağıt fabrikasından vazgeçilmiştir. Kooperatifimizin 318 üyesinin, her üyenin sermayesi eşit olarak yani her ortağın ortaklık payı 30.000 tl (1984 yılı hesaplarına göre) 3 pay olarak yapılmıştır kooperatifimizde, şirketler gibi kimin hissesi çoksa fazla söz sahibi olarak değil, her ortağın söz hakkı aynıdır. İlçemizin ve yöre çiftçilerimizin en önemli gelir kaynaklarından kendir, kendirin tohumu (çetene) kuş yemi olarak ayrı bir gelir kaynağı idi, kendirin elyaf olarak değerlendirilmesinde ve kooperatif üyelerinin iş istihdamını karşılamak amacıyla, yılda 1000 ton/yıl kapasiteli fabrikamızın makinaları, İtalya Bolelli firmasından ithal edilerek 10 adet makine

alınmıştır. 1984 yılı içerisinde montaj ve deneme üretimi yapılmıştır. Alınan bu makinalar için Tarım ve Köy İşleri Bakanlığından 160.000 tl. hibe, Ziraat Bankası Genel Müdürlüğünden 787.000 tl. işletme kredisi alınarak fabrikanın hem inşaatları ve makinaları alınmıştır Sabit yatırım tutarı 530.495.550 TL., işletme sermayesi 161.613.300 TL., Toplam proje tutarı 692.108.410 TL. dir (1984 yılı birim fiyatına göre) 1984 yılı sonlarında fabrikamızın resmi olarak açılışı yapılip üretime geçilmiştir. Fabrikamızdaki makinalar; Kendir yumuşatma (dövme) makinası, kendir taramak için kaba tarak makinası, ince tarak makinası, 4 adet cer (fitil çekme) makinası, 206 iğlik iplik makinası, katlama makinası ve bobin makinaları. Fabrikamızda imal ettiğimiz ip çeşitlerimiz halı fabrikalarında halının atkı ve çözgü ipi olarak kullanılmaktadır. İp çeşitlerimiz 5 numara, 6 numara, 8 numara ve on numara olarak ve 2 kattan 6 kata kadar imal edilmekteydi. Fabrikamız üç vardiya olarak 118 kişiye iş imkanı sağlamaktaydı. Fabrikamızda imalini yaptığımız ipleri, halı fabrikalarına satışı yapılmaktaydı ürünümüzü alan fabrikalar; Saray halı, Atlas halı, Birko Koyunlu Halı Fabrikası ve İstanbul ayakkabı fabrikalarına verilmekteydi. Fabrikamıza ek olarak çiftçilerimizin ürettiği kendiri tarladan sökülüp kurutulduktan sonra fabrikaya alıp kendir ıslamasını ve çöpünden ayrılma işlemini yapılması ve çiftçimizi biraz olsun rahatlatmak amacıyla daha teknolojik makinalarla kendirin elyafını ve çöpünü ayırmak için kendir soyma makinası alınmıştır. Bir yıl gibi kısa bir zaman içerisinde kendir soyma tesisimizi faaliyete geçirerek aynı yıl içerisinde kendiri çöplü olarak alımına başlanmıştır.

Kendiri kendi havuzlarımızda ıslayıp kurutup kendir soyma makinamızla çöpünden ayırma işlemini gerçekleştirdik. Yine aynı yıl içerisinde makine sayımızı güçlendirmek için kısa elyaf tarak makinası, cila ve kuka makinaları alınarak isteyen müşterilerimize cıvalı ip üretimi yapılmıştır. 1970 yılından 1985 yılına kadar yani kooperatifin kuruluşundan fabrikanın faaliyete geçmesine kadar emeği geçen kooperatif başkanımız, rahmetli Hüseyin Yetişir'in gayret ve çabalarıyla işletmemiz bu seviyeye gelmiştir. Fabrikamızda çalışanların tamamı kooperatifimiz üyeleri idi. Hem kendi ortağı olduğu fabrikada çalışacak hem de fabrikanın karından hissesini alacaktı kooperatifimizle İtalyan firması arasında yapılan anlaşmaya

göre ihracaat bağlantısı yapılmış olup 28 ton kendir ihracaatı gerçekleştirilmiştir. Fabrikamızda 1 adet işletme şefi , 3 adet makine mühendisi, bir adet elektrik mühendisi ve 118 işçi çalışmaktaydı, kooperatiflerde her yıl genel kurul, üç yılda bir yönetim kurulu seçimi olduğundan dolayı 1985 yılı sonlarında yapılan genel kurul toplantısının da yönetim kurulu değişikliği nedeniyle işin ehli olmayan yönetim kurulu geldiğinden dolayı fabrikamız 1986 yılında kapanmış olup, yönetim kurulu fabrikayı 20 yıllığına Gümüşsan A.Ş' ye kiraya vermişlerdir. Kiracı firma bir süre fabrikayı işletmiş işin ehli olmadıklarından dolayı onlarda fabrikayı kapatıp arazisini meyvelik yapmışlardır. O zamanki kooperatif yönetim kurulu iki adet makinaları satmıştır. Aktif ve faal olan bir fabrika ve kooperatif pasif hale getirilmiştir. 30.06.2010 yılında yapılan genel kurul toplantısında ben Ümit YETİŞİR ve yönetim kurulumuz aday olarak kooperatif yönetim kurulumuz seçimi kazandık. Pasif hale düşen kooperatifimizi ve fabrikamızı aktif hale getirmeye çalışıyoruz. Kooperatifi teslim aldığımızda kiracı firmanın altı yıl kira borcu birikmiş, kiracı şirketle anlaşamadığımızdan dolayı, kooperatif hukuki yollara baş vurmuştur. Ticaret ve Gümrük Bakanlığı Amasya İl Müdürlüğü talimatları gereğince paradan sıfır silinince kooperatif ortaklarının 3 payı eski parayla 30.000tl iken, yeni paraya göre üç liraya düştüğünden ve kooperatifin ana sözleşmesinin değişmesi doğrultusunda il müdürlüğünün talimatlarını yerine getirmek amacıyla aktif olmayan kooperatifin ortaklarının paylarını yükseltmeleri gerektiğinden dolayı sermaye artırımına gidilip her bir pay 100 tl olmak şartıyla, pay artırımını yapılmıştır. Şu anki ortak sayımız 150 kişidir, sermayemiz 15.000 tl. olup, fabrikamızın bugünkü değeri 10.000.000 tl.(Onmilyon liradır) Ortaklarımızla daha iyi iletişime geçmek amacıyla mesaj sistemi ve kooperatifimize web sitesi (www.ghkipsicim.com) yapılmıştır. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi hocalarımızdan sayın Doç. Dr. Selim AYTAÇ hocamızla tanışarak, ilçemize bir şeyler yapmak için ve fabrikamızı faaliyete geçirmek amacıyla çalışmalara başlandı bu çalışmaların meyvelerini inşallah almaya başlayacağız, Selim hocamız ile birlikte İzmir'den bir firmayla irtibata geçip, firmanın temsilcileriyle konuşup fabrikamızı açmak için çalışmalara başlamış bulunuyoruz, kiracı firmayla irtibata geçip, fabrikamızı teslim alarak ülke ekonomisine ve ilçemiz ekonomisine

katkı sağlamak amacıyla bütün çalışmalarımızı hızlandırılarak ve İzmir’deki firmayla da anlaşma sağlandığı takdirde yapılmayacak hiçbir şey olmadığını düşünüyorum. Bizlere yardımlarını esirgemeyen ilçemiz kaymakamı sayın Adem BALKANLIOĞLU’na, Belediye Başkanımız sayın Zehra ÖZYOL’a, bizlere he zaman desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Sayın Selim AYTAÇ’A kooperatif yönetim kurulu adına teşekkürlerimizi sunarız. Saygılarımızla

SAPINDAN LİF ELDE EDİLEN BİTKİLERİN İŞLEME TEKNOLOJİSİ

Aykut ÇAM

ENDÜSTRİ MÜH. – ÖZEL SEKTÖR - KAYSERİ

ISIRGAN ELYAFININ ÖZELLİKLERİ:

- İsrigan; kenevir ve keten benzer lif özellikleri içerir
- Anti-statik, ısı ve terleme karakteristiği iyidir.
- Hücre duvarı odunsu değil (yumuşaktır).
- Düşük özgül ağırlığı ile yumuşak ve dayanıklı liftir.
- Otomotiv endüstrisinde bazı uygulamalar için cam ya da karbon elyafları için yedek veya asbest lifleri yerine geçen bileşik özellikleri olan ketenden üstün bir liftir.

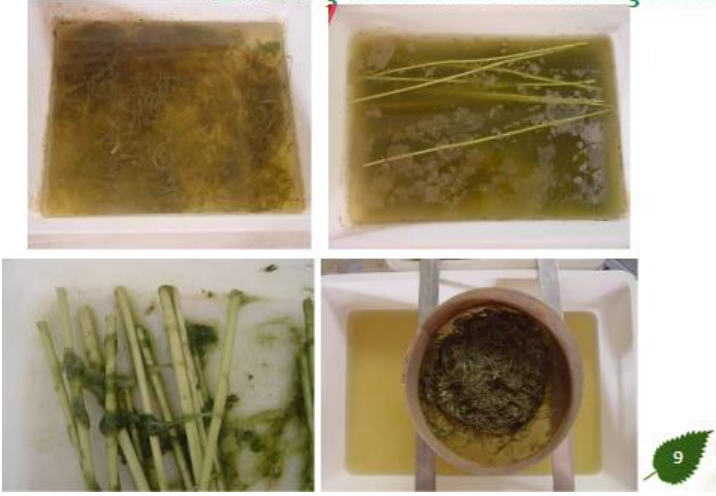
	İsrigan	Pamuk
Kopma mukavemeti (cN Tex-1)*	30-35	15-50
Uzama	2,2-2,5	6-10
Elyaf boyu	23-27	25-40
Homogeneity	+	++

ELYAF ÇIKARMA YONTEMLERİ:

Havuzlama:

- Sapların suya daldırılmasıyla gerçekleştirilir
- Bakteriler vasıtası ile (çürüme ile) ısrigan liflerinin kolay çıkarılması sağlanır.
- Suyun kirlenmesi ve kötü koku gibi problemler vardır.
- Farklı enzim formülasyonları üzerinde çalışılmaktadır. Bu yöntemler yakın bir zamanda keten, kenevir iplik üretim yöntemlerinde uygulanmıştır. İsriganda kullanım mümkündür.

Elvaf Çıkarma / Islak İşlem

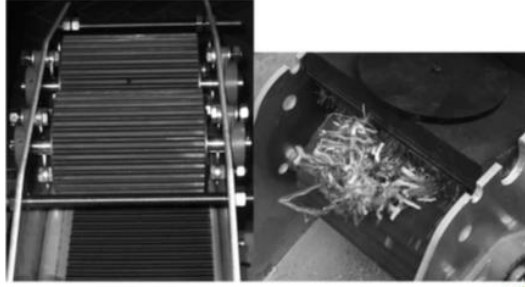
Isırgan Elyafı

ALTERNATIF ELYAF ÇIKARMA İŞLEMİ (KURU İŞLEM)

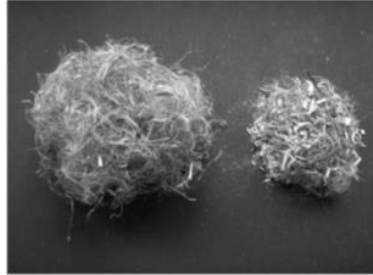
Alternatif elyaf çıkarma işlemlerinden kuru işlemde mevcuttur. Proses ıslak işleme göre elyafa daha çok zarar verdiği için ağırlıklı ıslak işlem tercih edilmektedir.

Alternatif Elyaf Çıkarma Yöntemi Kuru İşlem

11

Isırgan Elyafı

12

Farklı elyaf iplik fiyat karşılaştırması

Pamuk iplik fiyatı: 3-4 Euro/Kg

- Polyester iplik fiyatı: 2,5-3,5 Euro/Kg
- Keten iplik fiyatı: 7-8 Euro/Kg
- Kenevir iplik fiyatı: 12-13 Euro/Kg
- İsrırgan iplik fiyatı: 21-23 Euro/Kg

İSRIGANIN KULLANIMI:

- İsrırgan elyafı Tekstil için kenevir, keten ve pamuk gibi diğer doğal lifler gibi yararlı bir alternatiftir ve önümüzdeki 5 ila 7 yıl içinde giderek daha önemli bir rol oynayacaktır.
- İsrırgan lifleri içi boş özel bir özelliğe sahiptir. Bu sayede içindeki hava birikebilir doğal bir ısı yalıtımı oluşturacak; özel bir özelliğe sahiptir.
- İsrırganın serin tutması doğal bir elyaf olması bilinçli tüketiciler için bir tercih sebebi olacaktır.
- İsrırgan sanayiye kazandırdığımız anda fındık altlarında öldürmek için kullanılan zehir kullanımının da önüne geçmiş olacağız. Topraklarımıza ve denizlerimize zehir karışmamış olacak.

Alternatif İsrırgan Ürünler Üreten Firmalar G-Star Nettle Denim

III. Oturum Soru ve Cevaplar

Prof. Dr. Vedat CEYHAN;

Aykut beye çok teşekkür ediyoruz. Gerçekten fırsatları bize sundu. Bu toplantının neden amacına ulaştığını bence bu sunumda ortaya çıktı. Hakikaten talep var bir tarafta, arz-ı da ortaya koyabileceğimiz uygun ortam var. Bir kültür var ama hani helvayı yapma konusunda biraz sıkıntımız var. Nebahat hanım da değil mi hocam aklımda yanlış kalmadıysa. Nebahat hanım da buna benzer bir açıklama yaptı. Biz millet olarak, nedense, çalışmalara gözü kara giren bir toplumuz. 2014 yılında Tarım Ekonomisi Kongresini yapmak üzere yola çıktığımda para lazım oldu. Kulakları çınlasın Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı Zeki abi'yi ziyaret ettik para lazım diye. Kendisi otomotiv sektörüne yakın bir sektörde. Laf lafi açtı ve dedi ki Vedat hocam ben bir yatırım yaptım. Peynir altı suyu üretmek için devlet teşvik veriyor diye ortağı demiş ki gel bunu yapalım. Ne kadar tutar diye kendi aralarında konuşmuşlar, birkaç milyon \$'a biter diye karar vermişler. Ancak, 7-8 milyon \$ harcanmış daha ortada bir şey yok. Ondan sonra bakmışlar ki bu iş olacak gibi değil, kapatmışlar. Ya dedim Zeki abi sen bunu nasıl yaparsın. Böyle bir iş yapılacaksa, oturulur, o işin uzmanlarına tarafları bir araya gelir enine boyuna tartışır, fizibilitesini ortaya koyar. %100 tutmaz ama, gözü kapalı olmaktan daha iyidir. E bunu kim yapacaktı hocam diye sordu. Dedim ki bana verseydin ben yapardım. Gerçekten mi? Dedi. Evet ben tarım ekonomistiyim, benim alanıma girer. Sadece zamana ihtiyacım var diye cevapladım. Şunu demek istiyorum; Zeki abi benim daha önceden de tanıdığım birisi büyüğümüz. Samsun çok büyük bir şehir değil ama biz birbirimizi bulamıyoruz ve ben şu soruyu sordum. Buna çok güldü, dedim ki, Zeki abi sen peynir altı suyunu ne olduğunu biliyor musun? nerede kullanıldığını biliyor musun? Dedi ki bilmiyorum, yani şu perspektif bu çok hoşuma gitti yani bir marka bunu denemiş ve bir endüstri bu işi uygun kalıplarda götürdüğü zaman maliyetler bir müddet sonra düşecektir. Başlangıç maliyetlerine bakmayalım, zaten piyasada arz talep bu fiyatlarla buluşmaz. İşte tarım kredi dedi ki ben buradayım! her şeyi yapabilirim diyor. Özel sektör diyor ki önümüzde bir talep var. Ben bu işi başarabileceğimizin önünde bir engel düşünmüyorum, tek bir engel var fizibiliteye ihtiyacımız var. Bu konuda da başta

üniversite olmak üzere konunun uzmanlarını lütfen bir araya getirelim. Merak etmeyin para istemiyoruz. Sektörün bazen aklında bir acaba vardır. Para isterler mi diye! Biz iş yapmak istiyoruz. Daha çok sözü uzatmayayım heyecanımı da maruz görün. Ben birbirinden güzel üç konuşma için teşekkür ediyorum. Tek bir soru var o soruya da cevap verdikten sonra oturumu kapatacağım. Ordu Üniversitesi'nden Özbay DEDE'nin bir sorusu var. Soru şöyle "Literatür bilgilerine göre Gümüşhacıköy ilçesi dünyanın en iyi kenevir tohumu üretim yeri olarak bilinmektedir, acaba kooperatif başkanımız bu konuyla ilgili aydınlatıcı bilgi verebilir mi" buyurun Ümit Bey.

Ümit YETİŞİR;

Şu anda kendir/kenevir üretimi olmadığı için tohum bulma şansımız yok, ama çiftçilerimiz üretmeye başladığında o zaman talebinizi karşılayabiliriz

Nebahat KILIÇ:

Eski tohumlar var mı yoksa neyi kast ediyorsunuz

Ümit YETİŞİR;

Şu anda hiç tohum yok, hocam

Nebahat KILIÇ:

O zaman ne yapacağız

Ümit YETİŞİR;

Size güveniyoruz hocam

Prof. Dr. Vedat CEYHAN;

Evet, bu da bize şunu gösteriyor; sahip olduğumuz zenginlikleri koruyamıyoruz, Vezirköprü'den bir hocamız sunum yapmıştı. Hocam burada mı, ayrıldı mı bilmiyorum. Vezirköprü'de tezini yapmış birisi olarak gayet özlemle izledim. Ancak, biraz daha fazlasına ihtiyaç var, hepinize sabırla dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum, sormak istediğiniz katkı sağlamak istediğiniz bir şey varsa alalım, buyrun!

Emir POLAT:

Merhabalar Fabrika ile ilgili bir soru sormak istiyorum acaba fabrikanın üretimini karşılayabilmek için ne kadar bir alanda ekim yapılması lazım? Fabrikanın ne kadar kapasitesi var?

Ümit YETİŞİR;

Şu an fabrikamızın bir yıllık 1000 ton kapasitesi var

Emir POLAT:

1000 ton yani ürettiğini ürün olarak mı ne kadar

Ümit YETİŞİR;

Hammadde olarak

Emir POLAT:

Hammadde olarak 1000 ton girmesi lazım

Ümit YETİŞİR;

Evet yıllık

Prof. Dr. Vedat CEYHAN;

Evet Enver hocam arkadan daha önce bir el kalkmıştı söz için, buyurun.

Yrd. Doç. Dr. Özbay DEDE;

Teşekkür ederim o hocam, ben Özbay DEDE, Ordu Üniversitesinden. Soruyu soran da bendim, ben o konuyu açmak için istedim özellikle kenevir de baktığımız zaman hasat yöntemi olarak üç bölge geçer ve bunlar Kastamonu yöntemi, Gümüşhacıköy yöntemi ve Ünye-Fatsa yöntemi diye geçe. Özellikle bunu sormamın altındaki espirisi şuydu; yarın bu bitki ile ilgili tohum üretmemize ihtiyaç duyulursa bu tohumu nerede öğreteceğiz? Nereden nereye göndereceğimizi bilinmesi gerekiyordu, teşekkür ederim.

Prof. Dr. Vedat CEYHAN;

Biz teşekkür ederiz, Enver hocam buyurun.

Prof. Dr. Enver ESENDAL;

Ben, 1980’li yıllarda Gümüşhacıköy’deki bu fabrikayı gezdim. O zaman bize verilen bilgiye göre fabrikanın yönetimi eş, dost damat, kız-torba falan çok sayıda işçi almışlar. Kapanmasının sebebi olarak en önemli gerekçenin bu olduğunu söylediler. Doğru mu bilmiyorum fabrikanın geçmişine bundan ders alabilir mi?

Ümit YETİŞİR;

Doğru değil! Şimdi biz fabrikaya açarken Ziraat Bankası’ndan ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’dan kredi çektik. Ziraat Bankası’ndan çektiğimiz kredi beş yıl ödemesizdi. 1500 metre² kapalı alan yerimiz full kendir ile doluydu. Üç vardiya halinde 118 kişi çalışıyordu. Üretim miktarımız talebi karşılayamıyorduk. Saray halı bir gün alıyordu, atlas halı bir gün alıyordu, diğer markalar diğer günler alıyordu. Sorun bahsettiğiniz gibi değil. Kooperatiflerde seçim olayı vardır. Üç yılda bir seçim vardı. Yarın, benim karşıma bir kimin rakip çıkacağı bilinmez. Vakti zamanında kooperatifte rakip taraflar işçileri kışkırttılar. İşin aslı bu! Bizim “ince tarak” dediğimiz makinenin içi tahtadır. Tahtanın üzerinde çiviler vardır. Taranması için bu makinenin içine konulan kendirin içine demir attırıldılar. İnşaat demiri. Demir, makineyi komple parçaladı. Yetkili firmayı aradık yedek parça için. Paramız olmadığı için yedek parçayı ücretsiz istedik. Firma ücretsiz yedek parçayı gönderdi. Ancak, fatura olmadığı için gümrükten yedek parçayı çıkaramadık. Sonra, Firmadan fatura talep ettik. Yedek parçayı gümrükten nihayet alabildik. Bu işlemler iki ay sürdü. Bu süre içinde fabrika çalışmadı. Her an çalışabiliriz diye işçilere izin vermedik. Çalışmadan iki ay o kadar işçiye maaş ödemek kooperatifin tüm enerjisini, maddiyatını olumsuz etkiledi. Sonunda fabrikayı kapatmaya karar verdik.

Prof. Dr. Enver ESENDAL;

Yani katkısı var! sebebin bir tanesi.

Ümit YETİŞİR;

Evet aynen. Fabrikada çalışan işçilerin büyük bir kısmı kooperatifin ortağıydı. Biz fabrikayı kapattıktan sonra bir şirkete 20

yıllığına kiraya vermiştik. Ben, ilk kez yönetim kurulu başkanlığını kazandığım dönemde kiracı şirketten izin alarak, ortaklar ile birlikte fabrikayı gezdik. Makinelerin o hallerini gören ortaklar “eyvah biz ne yaptık!” diyerek, gözyaşlarına hakim olamadılar. Aradan 25 yıl geçti. Teşekkürler.

F. Zekeriya YERLİKAYA:

Hocam ben şunu da söylemek istiyorum bu konuyla ilgili. Hammadde yokken fabrika kurulması, hammaddeyi sonra temin etmeyi düşünmekten ziyade önce hammaddeyi üretsek daha doğru olur kanaatindeyim. Çiftçiler, ilk dönemlerde, bir kamu kuruluşu tarafından sübvansede edilerek hammadde üretimi belirli miktara kadar artırıp fabrika daha sonra kurulsa daha doğru olmaz mı? Örneğin, bir bölgede şeftali üretimi var ve şeftali olarak satıyor. Üretim belirli miktara çıkınca diyorsunuz ki, “ya buraya bir meyve suyu fabrikası kuralım” Kenevir işinde de sürecin bu şekilde gitmesi lazım . Benim kanaatim bu! Hammadde üretimi fabrikayı 3-4 yıl beslemeden sonra çiftçi o riskin altına girmez. Böyle olmadıktan sonra bu sürecin devamlılığı olmaz diye düşünüyorum.

Prof. Dr. Enver ESENDAL;

Sayın Yerlikaya’ya bir soru daha yönlendirebilir miyim? Şimdi siz çiftçiye her türlü kolaylığı sağlıyorum dediniz. Güzel şeylerdir bunlar, ama sadece sizle üretimin başında sözleşme yapan çiftçilerin ürünlerini mi alıyorsunuz? Ben bir çiftçi olarak herhangi bir ürünü üretsem ve sonra satacak yerde bulamayıp size gelsem. Ve müracaat etsem, benim ürünümü alır mısınız? Miktar konusunda asgari bir uygulamanız var mı?

F. Zekeriya YERLİKAYA;

Mesela, yaptığımız bir anlaşma da hatırladığım kadarıyla sözleşmeli üretim yaptığımız ürünün çiftçimizin ürününü alırız ama bağlantılı olduğumuz firma bizden daha fazla ürün talep ederse sözleşme yapmasına gerek yok alırız. Biz çoğu ürünü sözleşmesiz alıyoruz zaten. Örnek veriyorum, bizim Konya Bölge Müdürlüğü iki sene önce 20.000 ton mısır aldı ve bu 20.000 ton mısırın hiçbirinin sözleşmesi yoktu. İyi fiyat verdik, aldık. Fabrikamıza gönderdik.

İşlendi, yem oldu. Sözleşmeliden kastım şu; sözleşmeli olunca çiftçi bu işe girer. Çünkü garanti görüyor. “Tarım Kredi benimkini piyasanın % 5-10 üzerinde alacağını garanti gördüğüm için ekiyorum” diyor. Yani bu tür ürünlerde sözleşme mecburen gerekiyor. Çiftçi ürettiği ürünü her yerde satabiliyor ama biz de piyasa fiyatının % 5-10 fazlasını verince biz herkesten alıyoruz ortak olmayandan bile aldığımız oluyor.

Prof. Dr. Enver ESENDAL;

Peki, üretici piyasası olmayan bir ürünü üretti, bir yere satamadı. Ve size baş vurdu. Siz bu durumda ne yapıyorsunuz? Ben bunu öğrenmek istedim.

F. Zekeriya YERLİKAYA;

Onu da şöyle yapıyoruz! Şimdi ben Kooperatifimizin Tedarik Birimi'ne de bakıyorum. Diyelim ki öyle yüklü bir üretim üreten bir çiftçimiz geldi ve dedi ki “ben de 5000 ton şu ürün var, ekim tarlamda. Bir ay içerisinde de hasat edilmesi lazım” ilgili birimlerimiz araştırma yapar, dış ticaret şirketimiz de dış bağlantıları kurar. O ürün ile ilgili iyi bir bağlantı kurarsak adama deriz ki; senin şu ürünü vermek istersen X fiyattan alırız alabiliriz. Ürünü işlememiz gerekiyorsa işleriz, veya elenmesi gerekiyorsa eleriz, yapabileceğimiz ara işlemleri yaptıktan sonra biz satışımızı gerçekleştiririz. Bizim bağlantımız güçlü çoğu yerde tohum eleme ve işleme tesisimizde de var. Burada mevzuatımıza aykırı bir durum yok.

Prof. Dr. Enver ESENDAL;

Anladım, ben cevabımı aldım teşekkür ederim.

F. Zekeriya YERLİKAYA;

Teşekkür ederim

Prof. Dr. Vedat CEYHAN;

Teşekkür ederim sayın genel müdürüm. O zaman bu toplantı sonrasında Tarım Kredi Kooperatifleri olarak keten, kenevir ve ısırgan ile ilgili olarak şu an değil ama gelecekte bu ürünler ile ilgili çalışmalar düşünüyor müsünüz?

F. Zekeriya YERLİKAYA;

Yapabiliriz. Sektörün önde gelen isimleri “ortak neler yapılabilir?” diye toplanıp gelirse veya bizi de çağırırlarsa, görüşebiliriz. Ama dediğim gibi önce çiftçinin ama çiftçinin hammaddeyi üreterek kazandığını veya kazanabileceğini bilmesi lazımdır. Bunu devlet mi sübvansedecek başla biri mi sübvansedecek bilinmesi lazımdır. Bilmeden ekmesinin mümkünatı yok. Hiç kimse kimse garantisi olmadan tarlasını ekipte bir sene sonra ürünün alıcısı olup olmadığını bilmeden bu işi yapmaz.

Prof. Dr. Vedat CEYHAN;

Katılıyorum. Bir çalışma grubuna ben de tarafım. Artısıyla eksisiyle işi baştan sona profesyonel bir çalışmayla ne yapılması gerektiği ortaya konulmalıdır. Evet, her şey ülkemiz için ama bir ekonomist olarak sadece ülkemiz için sözüme karşıyım. Bu işler profesyonel düşünülmesi gerekmektedir. Her iki tarafın çıkarları maksimize edilerek “kazan kazan” formülünün oturtulması gerekmektedir. En büyük kusurumuz şu! Hepsini birden ben kazanayım diye gidiyoruz sonra da yolda dökülüyoruz. Esasında hep birlikte kazanalım, çok kazanalım, hissemiz artırsın ben bundan yanayım zaten.

F. Zekeriya YERLİKAYA;

Hocam zaten bizim çiftimiz için özellikle küçük çiftimiz için “ben bu işi yapayım da ülke çıkarı için yapayım, beş sene kazanmayayım” deme şansı yok, lüksü yok. Bir sene kazanmayayım deme şansı veya lüksü de yok. Ancak, bunu iş ile ilgilenen kurum, kuruluşlar ve devlet diyecek. Yani başka çare yok ve hatta çok iyi bir araştırma yapıp bu konu da pazar bulmak.

Prof. Dr. Vedat CEYHAN;

O zaman, bu oturuma başkan olarak, değerli organizasyon komitesine büyük bir görev atfedelim. Bundan sonraki adımda bu tarafları bir araya getirerek profesyonel bir çalışmayı mutlaka yerine getirelim, dökümente edelim, gerekirse bir proje veya başka bir yolla çözüm arayalım. Ben, sabrınız için çok teşekkür ediyorum. Buyrun!

Aykut ÇAM;

Sayın başkanım, aklıma gelmiş iken ifade edeyim. Isırgan ile alakalı şöyle bir çalışma yapıldı. Ben ve Ali kemal hocamın içinde olduğumuz bir ekiple Hamburg'da ısırgan ile alakalı bir tetkik gezisi yapmıştık. Ali Kemal beyin sunusunda izlemiş olduğumuz Bredemann'ın ıslah ettiği ısırgan kolonlarını halen üretip pazarladıklarını gördük. Biz o firmayla ilişkilerimize devam ettik, bugün toplantıya katılamayan Hakan ADANIR öncülüğünde, DOKAP, Giresun Valiliği ve Görele Belediyesi katkılarıyla 5000 tane ısırgan fidesi getirilmiş ve Ordu-Giresun'da dikilmiştir. Deneme çalışmaları için ikinci yıldan itibaren burada gelişmekte olan ısırganlar kullanılabilir. Bunun bilgisini vermek istedim.

Prof. Dr. Vedat CEYHAN;

Çok teşekkür ederiz. Zaten bu tarafların ticaret için bir araya gelmesin dışında da AR-GE'nin iyi fırsatlar sunduğunu biliyorum. Özellikle, Kalkınma Bakanlığının bazı Kalkınma İdareleri ve TÜBİTAK aracılığıyla, bunlar denenebilir. Ben çok teşekkür ederim. Güzel katkılarınız ve güzel sunumları için bütün sunucularımıza ve katkı sağlayanlara çok teşekkür ediyorum. Sahneden geri inmeden önce sabahtan şu ana kadar değerli bilgilerini paylaşıp, bu tartışma ortamına katkı sağlayan konuşmacılara Teşekkür Belgesi vermek onuru bana düştü. Bunun için gerçekten çok mutluyum. Samimiyetle söylüyorum herhangi bir programa katılmış bir yönetici duygusu ile değil Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Öğretim Üyesi olarak bu belgeleri büyük keyifle takdim edeceğim.

IV
OTURUM
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

OTURUM BAŞKANI
Doç. Dr. Selim AYTAÇ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Öğretim Üyesi

Değerlendirme ve sonuç oturumunu yönetmek üzere. Ondokuz Mayıs, Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Selim Aytaç'ı davet ediyorum.

Doç. Dr. Selim AYTAÇ;

Kıymetli hocalarım, değerli misafirler. Yorumcu günün sonrasında işin, esasında, en önemli kısmına geldik. Ama sayımız gittikçe azaldı, 170'le başladık. Şu anda salonda 20-30 kişi ancak görüyorum. Tabi az önceki oturum başkanı Vedat hocamızın dediği gibi. "Asıl olan sayı değildir, kalitedir." Herhalde şu anda burada olan değerli katılımcılar, işi en çok dert edinen ve işin çözümünde esas olarak katkı sağlayacak kişiler olduğunu düşünüyorum. Bence sayı yeterde artar bile teşekkür ederim. Değerlendirme toplantısının konseptini planlarken şöyle bir şey düşündüm. Daha önceki oturum başkanlarımızı taktim edeceğim buraya. Hocalarımıza 5'er dakikalık kendi oturumları ile ilgili bir özet bir dize bir sunum arz edeceğim kendilerinden.

Daha sonra da salondaki hazirundan günün değerlendirmesi ile ilgili; "Ne bekliyordı, Ne buldular" ya da bu çalıştay programda eksik kaldığımız ya da eksik olduğunu düşündükleri hususlar var mı? Kendi sözlerinden dinlemek isteyeceğiz. O bakımdan hocam Prof. Dr. Özer KOLSARICI buyurun efendim. Prof. Dr. Enver Esendal Hocam sizde buyurun lütfen. Bir önceki oturum başkanı Rektör yardımcımız olan Vedat Bey kendi hakkını bana devretti. Onun oturumu ile ilgili ben birkaç cümle sarf edeceğim. Kendisi idari işlerinden dolayı ayrılmak durumunda kaldı. Değerleme konusunu bana bırakmış oldu. Bende konuyla ilgili birkaç şey söylemeye çalışacağım. Enver Hocam sizden başlayalım isterseniz. Birinci Oturum Başkan sizsiniz. 4 konuşmacınız vardı. Nedir efendim bu oturumdan çıkan sonuç?

Prof. Dr. Enver ESENDAL;

Evet. Günün son saatti. Sayın özverili katılımcılarımızın huzurunda kendi oturumumda gördüğüm eksikleri tamamlamak adına, yani şunu da bahsetseydi daha iyi olurdu diye, sözüme başlıyorum. Keten kenevir ve ısırgan; her üçü de havuzlamaya ihtiyaç gösteren bitkilerdir. Yani lifi almak için havuzlama işleminden geçmesi lazım gelen bitkilerdir. İşlemin zor tarafı budur. Bunun teşvik ve destek

görmesi lazım ki çiftçilerimiz cesaretlensin. Diğer taraftan başka bir konu; özellikle ısrırgan ilk defa gündeme gelen bir lif bitkisidir. Halk tababetinde çok yaygın kullanılan bir ürün ama kültüre alındığını pek görmüyoruz, daha doğrusu ülkemizde üzerinde lif amaçlı çalışma yapılmamış. Bu nedenle, bu konuyu gündeme getiren arkadaşlarıma müteşekkirim. Ayrıca, adli çevrelerde vatandaşımızın kenevir tarlasındaki kenevirler hint Keneviri mi? değil mi? Mahkemeler.... Bu konuda, bilirkişi görüşüne başvuruluyor. Birçoğumuz biliyoruz. Bilmeyenler için de söyleyelim. Hint Keneviri; kenevirin bir türü. Büyüklük bakımından yaprak şekli bakımından lif kenevirinden farklıdır. Esasında kenevirin her türünün dışından esrar elde edilebilir. Çünkü, dişiler daha cüsseli ve dolayısıyla yaprak sayısı daha fazla olur. Esrar maddesi, çiçeğin perigon yapraklarındaki salgı tüylerinin bir eseridir. Tetrahidrokannabinol dediğimiz esrar bu yapraklarından elde edilir. Davis adındaki bir İngiliz bilim adamının bir eseri var. 13 ciltlik bir eser! Bu eserde Türkiye baştan sona taranmıştır. Bu eserden anlıyoruz ki; kenevir doğal olarak ülkemizde var. Trakya'da şu an benim çalıştığım bölgeden biliyorum. Türkiye doğal flora içerisinde kenevir var. Yani çiftçinin ekmediği, tohumunu atmadığı yerde de kenevir bitkisi yetişmektedir. Bunun da göz önünde bulundurulması lazım. Vatandaşın yakasına yapışmak, sen mi ektin? kimin tarlasıydı? Demek pek doğru değildir.

Diğer taraftan, özellikle, keten ve kenevirin tohumlarından çıkan yağı yemeklik değildir. Başka amaçlar için kullanılabilir. BU bitkilerin yağlarında, omega 3, Omega 6 veya Omega 9. dediğimiz çok değerli esansiyel yağ asitleri bulunmaktadır. Esansiyel dediğimiz zaman şunu kastediyoruz; vücutta sentez sentezlenemeyen mutlaka dışarıdan alınması gereken çok önemli fonksiyonları olan yağ asitleri demektir. İşte bu değerli yağ asitlerinden de yararlanmak lazım ama bunlar kavanoza koyarsanız, bozulur. Ne yapacaksınız? Tablet veya pelet şekline getirilerek saklama ömrünü uzatıp yararlanmak lazımdır.

Kenevir bitkisi daha yaygın ama ketenin tohumu çok daha pahalıdır. Anadolu'da artık üretmekten neredeyse vazgeçmiş durumdayız. İstatistiklere baktığınız zaman, orada geçenlere de ben inanmıyorum, şurada şu kadar üretiliyor denilmektedir. Ancak, bir gram tohum isteyin aldığınız cevap "ilimizde keten üretimi

yapılmıyor". Demek ki bu konularda her söylenene inanmamak lazımdır. Bizim keten bitkilerimizin bir özelliği vardır. Dünyadaki emsalleriyle kıyasladığınız zaman; düşük sıcaklık derecelerine daha iyi dayanıklılık gösteriyor. Güneydoğu'da yetiştirdiğimiz ketenler daha kalitelidir. Maalesef üzülererek öğreniyoruz ki; Gümüşhacıköy'de üretilmediği için kenevir tohumluğu yok. Tohum kalitesi bakımından Gümüşhacıköy'de üretilen kenevirlerin çok kaliteli olduğunu biliriz, ben öğrencilik yıllarımda okuduğum kitaplardan öyle bilirim.

Ülkemizin keten ve kenevirlerinin üstün özelliklerini ön plana çıkarmamız gerekmektedir. Konunun dışında ama haşhaşlarımız içinde aynı şeyleri söyleyebiliriz. Anadolu haşhaşların da layık olduğu değeri bulması lazım.

Ve son olarak şunları söylüyorum. Bu ürünlerin lif kalitesi çok düştü. Örneğin, ketenlerimizin lifleri aşınmaya karşı dirençli banknot kağıdı (para) yapılacak kadar değerliydi. Ve son cümlede şu olsun istiyorum. Bu bir başlangıç. Bir kıvılcım tutuşturdu. Umarım gelecekte devam eder. Ancak, sanayi üniversite iş birliğini de unutmamak lazımdır. Araştırmacılarımız çalışma sonuçlarını mutlaka sahada değerlendirilmesi lazım. Bir çeşit islah ediyorsunuz. Bu çeşidi sanayici ya da çiftçi benimsemez veya kabullenmezse, bu çalışmadan hayır gelmiyor. Onun için arkadaşlarımız işin başında (özellikle Ali Kemal Bey, Selim Bey ve Funda hanım ya da mesai arkadaşları) bunu da göz önünde bulundursunlar. Çalışmalarında, mutlaka ürünü değerlendirecek özel sektörü ve çiftçiyi, yanlarına alsınlar derim. Hepinize sağlıklı günler diliyorum, katıldığınız içi teşekkür ediyorum. Organizasyon komitesi davet etmekle incelik gösterdi. Bende kendilerini görmekten mutlu oldum. Eski günlerimi anma fırsatı çıktı karşıma. Hepinize çok teşekkür ederim.

Doç. Dr. Selim AYTAÇ;

Değerli hocam katkılarından dolayı çok teşekkür ederiz, ayrıca kırmadınız geldiniz sağ olasınız. Özer hocam sizin oturumunuz "Sektör Yaklaşımı" üzerineydi lütfen buyurun. Sektör yaklaşımda ne gibi çıktılar alabiliriz.

Prof. Dr. Özer KOLSARISCI;

Şimdi benim konuşmacılardan edindiğim intiba; yöresel bazı el işlemlerini yeniden yürütmeye yönelik uğraşları gördük. Tabii bunun için ticari anlamda katkı sağlayacak şekilde de bir organizasyonun içinde olmak gerekliliği ortaya çıkmıştır. Maalesef, konuşmacılardan randımanlı bir şekilde çözüme giremeyecekleri intibası ortaya çıktı. Mesela, Rize bezi ya da Feretiko dedikleri osmanlılardan kalma kumaş veya kıyafetler anlatıldı. Bu giysilerde çözgü ipi olarak pamuğu atkı ipliği olarak ta kenevir ipliğinin kullanıldığını öğrendik. Bunların üretimlerinin yapılması veya yaygınlaştırılması ile ilgili Halk Eğitim Merkezleri, ara kanalıyla Milli Eğitim Bakanlığı'nın çalışan öğretmen arkadaşlarımız genellikle, sunumları yaptılar. Sunumlar görsel destekli olarak yapıldı. Ben tabii bu konulara uzak olduğum için hocalarım kadar detaylı açıklama yapamadım ben. Şunu öğrendim ve gördüm; özellikle Rize bezi, üzerinde konuşma yapan arkadaşımızın 250.000 liralık bir ciro yaptığını 250.000 liralık cironun da 70 bin TL'yi pamuğa pamuğa harcadığını, 20 bin TL'yi de aklımda, kaldığı kadarıyla kenevir ipliğine verdiğini, çok az bir karla bu işleri yürütüklerini ifade etmiştir. Daha geniş, daha prodotif çalışmaların yapılması gerektiğini, biraz daha desteğe ihtiyacı olduğunu hissettim. Halbuki, aynı konuşmacının verdiği bir başka örnekte İspanya'da Barcelona'da 1 milyon avro gibi bir rakamdan bahsetmiştir. Yani, bu işleri Teknik olarak tabi devlet desteği ile kuruluşların destekleriyle üniversite-sanayi iş birliğiyle ve daha iyi aşamalara kaydedebileceğinin bir öngörüsü olarak karşımıza çıktı.

Bir başka arkadaşımız Vezirköprü'yü bize tanıttı, Vezirköprü'de yalnız benim bir şey dikkatimi çekti. Kenevirin üretimi, bu kadar da çok zor değil. O eski resimler bize çok primitif şartlarda bile iplik çıkarılabildiğini gösterdi. Bugün dünyada, kenevir ipliklerinin elde edilmesinin bu kadar uzun zahmetli olduğunu düşünmüyorum, çok daha teknolojik olarak daha kolay şekilde bu işler yapılabilir. Kenevir'de, son teknoloji, özellikle havuzlama sistemlerinde artık U şeklinde havuzlar var. Özellikle, Belçika'da özel havuzlar yapılıyor burada mikroorganizmaları dışardan aktive edebiliyorsunuz. Kontrol odasından havuz sıcaklığı ayarlanabiliyor. Ürünler elavator ile sandıklar içerisinde havuza giriyor havuzun diğer bir ucundan

çıkıtığında, havuzlanmış olarak çıkıyor. Otomasyon dediğimiz Sistemlere dönölüyor artık. Onun için bu primitif havuzlamalar ve bekletmeler vesaireler yapıldığı takdirde ne bu ekonomik olur? Ve de böyle bir iş gücünün içerisinde kimse girmez. Onun için gözümüz korkutmasın tabii. Arkadaşımız lokal bir yerde tarihçesi anlatmış oldu. Bunu ifade etmek istiyorum.

Ben, birkaç şey de kenevirin ilaç sanayinde kullanımı ile ilgili söylemek istiyorum. Kenevirden Nabilon ismiyle piyasaya sunulan bir ilaç geliştirildi. Bu tamamen kenevirin ham maddesinden üretildi. Allah korusun, kanser hastalığı geçiren insanlar, kemoterapi tedavisi görürken çok büyük sıkıntılar çekiyorlar. Bu ilaç, hastaların daha az sıkıntı çekmelerini sağlamak amaçlı olarak üretilmiştir. Yani onun için kenevir, sadece lifli değil, tıbbi anlamda da çok çok önemli bir yeri vardır. Tıp doktorları da kenevirin etken maddelerinden -bizim esrar dediğimiz etken maddeden- tedavi edici özellikleri olan ilaçların üretilebileceğini ifade etmektedirler.

Birde şunu söyleyeyim; Belçika başta olmak üzere bugün Brüksel Dantelleri dünya çapında isim aldı. Bu tamamen keten ipliklerinden yapılıyor, Brüksel'e yolunuz düşerse hediyelik eşya pazarlarında, dükkanlarda ketenden yapılmış ürünleri görürsünüz. Bu lifler, ketenlerin yeşil olum devresinde (daha çiçeklenme başlamadan) hasat ederek (0.1- 0.4 milimetre sap kalınlığında) elde ediyorlar. Bu liflerin iplikleri 200 mikron inceliktedir. Bu ipliklerden üretilen Brüksel dantelleri, bugün, marka olmuştur. Yani işlenmiş mamul maddeyi satıyorlar. Kendilerinin üretimleri yetmediği için dışarıdan keten sapı alıp işleyip satıyorlar biraz evvel dediğim havuzlama sistemlerinde, oralarda. Kendileri yapıyorlar. Anadolu ketenin orijin yerlerinden olmasına rağmen bu imkanları maalesef biz değerlendiremiyoruz. Kastamonu tarafında, Safranbolu da ve İnebolu'da herkesin evlerin altında bu mengene ve tarama aletlerini gördüm ben. Hepsi böyle atıl vaziyette depolarında duruyor. Zamanında, Ayancık'ta vesairede hep böyle hızlı bir şekilde üretilen ketenin bu işleme aletleri Batı Karadeniz de evlerin içinde hapsolmuş vaziyette. Bu işe öncülük edecek bütün arkadaşlarımıza gayretleri için teşekkür ediyorum, yani bunları tekrardan diriltmek lazım.

Bir anımı olarak anlatmak istiyorum. Ben Almanya'da iken orada çalışan Kastamonu'nun ilçelerinden Safranbolu'lu bir arkadaşımız bize geldi. Kooperatif kurmuşlar, Hocam dediler, memleketimizde bu keten tarımı yapılıyordu, işte keten iplikleri keten kumaşı. Bütün aletlerin biz fabrikasını kurmak istiyoruz sermaye getireceğiz, Belediye başkanımız destekliyor. Sizde bize tekrar bir tanıtım yapın, Neşet (ARSLAN) hocayla beraber biz, yerel gazetelerde de çıktı bu. Sunumlar yaptık. Ketenin tekrardan önemini anlattık. Hep böyle bir kıvılcım atılıyor fakat sonra arkası gelmiyor. İnşallah bu organizasyonu yürüten arkadaşlarımızın başlatmış olduğu bu kıvılcım ateş alır tutuşup birbirlerini destekleyerek zincirleme şekilde gider diye düşünüyorum. Kendilerine teşekkür ediyorum bizleri davet ettikleri için ayrıca teşekkür ediyorum. Hepinizi saygıyla sevgiyle selamlıyor, teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. Selim AYTAÇ;

Hocam çok teşekkür ederiz katkılarınız için ayrıca bizi kırmayıp buralara kadar geldiğiniz için. Üçüncü oturum da bu işin esasında olmazsa olmazı, çiftçi örgütlenmelerinden konuşmaya çalıştık. Çiftçi örgütlenmelerinde özellikle bizim ülkemizdeki gibi küçük çaplı üretim yapan üreticilerin, örneğin, herhangi bir alet-ekipman alımında tek başlarına güçleri yetmeyeceği için bir araya gelme, zorunluğu vardır. Bizim ülkemizde maalesef büyük üretim çiftlikleri yok. Bir hasat makinesi veya bir ekim makinesinin satın alınmasında veyahut ta üretilen ürünlerin pazarlanması konusunda bir birliğe, bir kooperatife ya da çiftçi örgütlenmelerine ihtiyacımız olduğunu gerçeğinden yola çıkarak böyle bir başlık açtık. Bu başlığında çok gerekli olduğunu düşündük, bu oturumda ortaya çıkan ilginç sonuçlar var. Mesela, Tarım Kredi Kooperatiflerinin hiç beklemediğimiz bir çıkışını görmüş olduk. Belki bizim için şu anda ileriye yönelik olarak proje çalışmalarında ar-ge çalışmalarında veya üretilen ürünlerin değerlendirilmesi veya pazarlanması konusunda belki de önümüzde Tarım Kredi Kooperatifleri bir kılavuz olabilecektir. Yine aynı oturumda Aykut beyin bir sözü çok dikkatimi çekti. "Keten kenevir ısırganı kullanan insanlar, elit insanlardır ve bilinçli insanlardır", ifadesi. Esasında olması gerekende bu değil mi efendim. Yani insanlar neyi tüketiyorlarsa, gerek gıda, gerek giyim, gerekse kullandıkları alet

ekipman, arabasından tutunda kalemine kadar hepsi sağlıklı olması gereken ürünler değil midir? Ve bunları tüketirken bilinçli olmamız gerekmez mi? O nedenle biz bilinçli tüketicilerimizi artırdığımız sürece ürünlerin değerlendirilmesi ve yahut ta değerli ürünlerin kıymet görmesi de ortaya çıkabilecektir. Şimdi toparlamaya çalışırsak ben birkaç cümle daha söyleyip, daha sonra hazirundan, dileyenlere söz vereceğim. Bir de sabrınıza sığınarak birkaç noktaya da işaret etmek istiyorum. Doğal ürünlere olan rağbet var ama biz Samsun'da bir keten gömleği, kenevir gömleği veya ısırgan gömleği arasam bulamıyorum. Bırakın Samsun'u Türkiye'nin en büyük mağazalarına gideyim. Oralarda da çok nadir keten bulabilirim, o da %100 keten değil... belki de tağşiş var. Yani, etiketle ürün aynı olmayabilir. Peki? Ben bulamıyorsam diğer arkadaşlarımız da bulamayabilir. Yani hadi ben bulamıyorum ama diğer arkadaşlarımızın ne kadarı bulabilir? Peki, kullanması gerekir mi? Evet. İhtiyaç var. Tüketmemiz lazım. Yani sağlık bakımından bir mahsuru yok, hatta daha da iyi. Küçük bir, araştırma yaptık ben ziraatın dışında işin işlemlerini de öğrenmeye çalıştım bilenlere sordum. Ve Türkiye'de tek bir tıkanma noktası, keşfettik. Tekrar söylüyorum. Keten, Kenevir, Isırganın son nihai mamul haline gelmesinde, Türkiye'de tek bir tıkanık nokta var. O tıkalı noktayı, sizle paylaşacağım şimdi. "Elyafın, iplik haline getirilmesi". Bakın. Tekrar söylüyorum; Elyafın iplik haline getirilmesi. Bugün, dokuma tezgâhları gerek yerelde el dokuma tezgahları çok yayılmış durumda siz işte Özer Hocamın yönettiği, oturumda Yerel dokuma tezgahlarımızın zenginliğini gördük. Peki, Türkiye'nin tekstil sektörü ne durumda? Çok gelişmiş durumdayız. Dünyaya, tekstil satıyoruz, tekstil pazarlıyoruz hatta Dünyaya teknoloji pazarlıyoruz. Ama bu kadar güçlü bir ülkede keten, kenevir, ısırganın elyafından iplik üretecek bir tane tesisi ok. Vardı. Vardı. Paylaşıldı sizlerle. Ancak, şu an örümcekler geziyor fabrikada, o örümcekleri kovacağız inşallah. Orada bir ufak çaplı çalışma başlatacağı, bu bir kıvılcım olabilir. Bunu başlatacağız derken. Hiçbir şekilde benim bir dokunmam olmayacak. Biz sadece fikri anlamda ifade etmeye çalışıyoruz. Bu şekilde sizlerin de katılımıyla bir kamuoyu oluşturmaya çalışıyoruz. Bende bu kamuoyu oluşturan bireylerin bir tanesiyim. Çalışma arkadaşlarımızla birlikte, bu işi yürütecek olan uzmanlar, bu işin ticaretini yapanlar, bu işi kendine dert edinenler. Onları dinledik bugün. Daha sonra tekrar

dinleyeceğiz. Ama önce dert edinmek lazım. Önce bunun bir sorun olduğunu düşünmek lazım. Neymiş efendim sıkıntımız elyaftan iplik yapamıyoruz. Burayı çözdüğümüz zaman zincir bağlanacak, bundan sonra ürün pazarlamaya girecek pazarlama uzmanlarımız var, üretim tezgahlarımız var. Her türlü tekstil sanayimiz var. Sorun burada. Şimdi hazirunu dinleyelim? Ne bekliyordu? Neler buldular? söz almak isteyenler. Buyurun, efendim! Özbay hocam ilk söz sizin.

Yrd. Doç. Dr. Özbay DEDE;

Evet, organizasyona öncelikle teşekkür etmek istiyorum, bizleri bir araya getirdiği için bizi, bir iki kelime bir şeyler söylemek isterim artık kanseri belki de kader kabul etmekte olan toplumun özellikle doğal liflerden üretilmiş ürünleri kullanma mecburiyeti var. Biz sentetik gübre ile kanser olmaya başladık. Bu açık ortada. Bunu tek başına çevre olarak kimse bağlamasın. Beslenme alışkanlığımız var ama büyük bir payla %100 giydiğimiz giysilerle alakalı. Sentetik hücredeki özellikle boya bırakması, insanın natural özellikleri gereği terlemelerle çözülmesi, hücrenin içine kadar işlemesi, en son toplatılan oyuncaklar, toplatılan bebek giysileri, hepsini düşündüğünüz zaman aslında biz bunları göz önüne alırsak giydiğimiz bilhassa iç çamaşırımızın bedenleri mesela giysilerimizin fiyatını değil, fiyatı ne olursa olsun, doğal lif kaynakları olsun. Özellikle keten, kenevir, ısırgan ve pamuğumuzu daha çok tüketeceğimiz bir ortam. Bir diğer konuya daha değinmek istiyorum. Kenevirin sıkıntısı olabilir narkotik özelliğinden dolayı. Aşmaya çalışırız dünya aşıyor biz de aşarız. Ancak, ısırgan diye bir bitkimiz var. Özellikle son yıllarda göç olayı, kırsal kesimden şehire göç! yerler boş bırakılıp şehire iniliyor. ısırgan, fındık tarımında yabancı ottur. Eğer köyler boşaltılmışsa marjinal alanlar için istilacı bir bitki. Ama siz kalkıp da değerlendirirsiniz çok önemli lif bitkisidir. Benim mantığım şunu kaldırır. Her zamanda söylüyorum. Hiç kimse malının asıl sahibi değildir, emanetçidir. Yerinizi terk ederseniz ya tarlalarınızı mutlaka bir baklagil bitkisi ile kaplayıp öyle gitmek zorundasınız ya da oraya bir ürünü yerleştirmek zorundasınız. ısırgan yerleştirilecek yetiştirilecek ürünlerden bir tanesidir. Uzun süre uğramasanız bile yetişebilecek bir üründür. Zaten istilacı olması dolayısıyla da siz gitmezseniz bile, O orayı istila edecektir. Hadi buyurun lif özelliği

yüksek olanları dikelim oralarda yetişsinler. Ülkemize de bu kaliteli ürünleri verelim diyorum. Hepinize saygılar sunuyorum teşekkür ederim.

Doç. Dr. Selim AYTAÇ:

Teşekkür ederim Özbay Hocam başka söz almak isteyen. Esra hanım buyurun.

Ziraat Mühendisi Esra ÇİĞNİTAŞ;

Sinop Ayancık İlçe Tarım Müdürlüğünde ziraat mühendisi olarak çalışıyorum. Öncelikle organizasyon komitesine çok teşekkür ederim, bu fırsatı bize verdiği için, burada bulunduğumuz için, hele ki bu oturma! Ayrıca, Gıda Tarım ve Hayvancılık bakanlığına. Çünkü biz Ayancık'ta bir ay önce 9 çeşit bir keten demostrasyon alanı oluşturduk ve ekim yaptık, tabi ki bunun fizibilitesi çok önemli. Eğer devam ettirebilirsek bunun üzerine ön çalışmalar yapılırsa, çiftçimize oldukça önemli fırsatlar çıkacaktır. Teşekkür ederim...

Doç. Dr. Selim AYTAÇ;

Biz teşekkür ederiz.

Ziraat Yüksek Mühendisi Kanber ÜLKER;

Efendim, öncelikle organizasyon komisyonuna çok teşekkür ederim, çok güzel bir uygulama çok güzel bir çalışma, bakanlık olarak bunun arkasındayız, bunu da destekliyoruz. Sunumda da bahsettiğim gibi, cüzi miktarda bir destekleme var. Keten, kenevir ve ısırgan ile ilgili cüzi bir destekleme var. Ancak, Tarım Kanunu'nun 7. maddesine dayanarak altı ayda bir destekleme kurulu toplanıyor ve bu toplantı sonunda, hangi ürüne hangi desteğin verileceği belirleniyor. Destek vermemek için bir neden yok. Gerçekten de lif bitkilerinin desteklenmesi gerekiyor. Bakanlık olarak da bu desteklerin verileceğini umuyorum. Organizasyon komisyonuna tekrar teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. Selim AYTAÇ;

Biz teşekkür ederiz. Kanber abimiz bizim her zaman yanımızdaydı. Bundan 4 yıl önce bir toplantıda, kendisi beni buldu. Bu işe gönül

vermiş insanlardan bir tanesi, emektar, bir abimiz sağ olsun. Çok teşekkür ederim her şey için. Şimdi biz birbirimizi biliyoruz da acaba uzaktan bakıldığında nasıl oldu bu toplantı? Bunu öğrenmek için, ben arzu ederlerse, yurt dışından gelen misafirimizden, birkaç cümleyle de olsa, fikirlerini almak isterim. Onlar, farklı bir kültürden gelen ve her biri kendi alanında uzman arkadaşlarımız. Bazılarını yeni tanıdım bazılarını ise daha önceden de tanıyorum. En sık görüştüğüm kişilerden başlamak isterim. Mr. Robert Clarke ne düşünür bu konuda. Bugünkü toplantıyı değerlendirebilir mi?

Robert C. Clarke-Amerika Birleşik Devletleri (Çeviri);

Bizi davet ettiğiniz için, özellikle, size ve bütün organizasyon komitesine teşekkür ederiz. Ben, bütün kariyerim boyunca etno-botanist olarak, yani insanlarla bitkiler arasındaki ilişkiyi inceleyen bir bilim adamı olarak, çalıştım. Kariyerim boyunca gezdiğim ülkelerde; (Çin, Japonya ve Kore gibi) bunalar daha endüstrileşmiş ülkeler ama daha da ilkel yöntemler ile iş yapılan Nepal gibi yerleri gezdim ve şimdi de Türkiye’de bulunuyorum. Bütün bu bölgelerde görüyoruz ki son yüz senedir benim özellikle üzerinde çalıştığım kendir konusunda çok kullanılan bir bitkiden artık çok ender bulunan bir duruma geldiğini görüyoruz. Kendirin bir köy ürünü, bir niş ürün olarak, kaldığını görüyorum. Bu durumdan, yani köy ürünü duru mundan endüstriyel bitki durumuna getirilmesi için, herkesin bugün bahsettiği gibi hem ekonomik olması lazım hem de bunun yanında eğitim olması lazım. Ve burada da size büyük bir rol düşüyor. Tabi ki siz ve ekibiniz burada iD yaparak hem yeni türler ıslah etmeniz verimi artırmanız hem de yeni yöntemlerle bu işe katkıda bulunmalısınız. Bugün konuşulan bir diğer konu da mekanizasyon, biz bundan uzak bir noktadayız. Gümüşhacıköy’deki fabrikayı hayata geçirmek için şu an mevcut kendir tarımının 100 katına çıkartmamız lazım tek bu fabrikayı hayata geçirebilmek için. Ancak, devlet katkısıyla bu bahsettiğiniz tarım kooperatiflerinin katkısı ile gerçekleşebilir, çiftçiler bunu kendi başına yapamaz. Ve mekanizasyon çift tarafı keskin bir kılıçtır hem artı yönleri vardır hem eksi yönleri vardır. Daha etkili bir üretim sağlar ama aynı zamanda istihdamı düşürür. Ve şu an hem Türkiye’de ve Türkiye ile Çin arasında bütün ülkelerde yaşanan bir sorunda insanların köyden şehre göç etmesidir. Bunu

önleyebilmemiz için köylerde iş yaratmamız lazım. Sözlerimi bitirmeden Çin örneğini vermek istiyorum. Çin, kendir konusundaki üretimde, dünyanın en başarılı ve en büyük üretimini yapan ülkedir. Ve şimdi, özellikle, Çin'de bu iç göç konusunda çok hassas davranıyorlar. Çin'de, kendir tarımı geleneksel yöntemlerde devam etmektedir. Havuzlama ve diğer diğer bütün prosesler küçük köylerde geleneksel yöntemlerle devam etmektedir. Tıpkı, Vezirköprü'de bugün yapıldığı gibi. 100 yıllardır yapılan yöntemlerle yapılması. Teknolojiyi uyguladıkları yerler ip fabrikaları ve devamındaki süreçler. Bunlar geleneksel yöntemlerle tarım işini yapıyorlar ancak teknolojiyi fabrikada uyguluyorlar. Bu şekilde on binlerce insana iş imkanı sağlıyorlar. Bununla ilgilide çok iyi bir pazarlama faaliyetleri var bütün dünyada biliniyor ki, Çin'den kendir alabiliyorsunuz. Çin iyi bir kendir üreticisidir. Benim düşünceme göre iki konuyu birleştirmek gereklidir. Hem geleneksel yöntemlerle üretimin devam ettirilmesi, kültürel yöntemlerle devam ettirilmesi hem de teknolojiyi doğru alanda uygulayarak bu ikisini birleştirmek. Çok teşekkür ederim, bana bu şansı verdiğiniz için, katıldığım için çok memnunuz, çok şey öğrendim, çok teşekkür ederim.

Doç. Dr. Selim AYTAÇ;

Bizde Mr. Clarke'a çok teşekkürler ederiz Mr. Clarke kenevir konusunda çok deneyimli bir insandır. Kendisini literatürden çok iyi biliyorum. Hayatını kenevire adanmış bir insandır. Çok teşekkür ediyoruz. Bizi kırmadınız buraya kadar geldiniz sağ olmanız. Belki diğer misafirlerimiz de konuşmak ister, Mr. Takashi bir şeyler söylemek ister mi efendim?

Takashi UCHIKAWA- Japonya (çeviri);

Buraya geldiğim için çok memnunuz, çok teşekkür ederim. Özellikle kenevir konusunda çok şey öğrendim, çok teşekkür ederim

Doç. Dr. Selim AYTAÇ;

Mr. Takaşi ile biz yaklaşık olarak geçen yıl ocak ayında tanıştık. Kendisi MUJI firması ile ilgili gelmişti. Mr. Helal bir şey söylemek ister mi? Oradan mikrofon ayrılmadan lütfederlerse çok iyi olur.

Hedatul ISLAM HELAL-Bangladeş (çeviri);

Takaşhi'ye buraya beni getirmeye zorladığı için çok teşekkür ederim. Çevre ile ilgili bir toplulukta çalışıyorum. Dolayısıyla bu işin çevresel yönü beni daha çok ilgilendiriyor bu yüzden buradayım. Bende aynı fikirdeyim, insanların daha büyük merkezlere götürülmesi değil de kendi yerlerinde olması konusunda. Benim ölkemde legal problemlerden dolayı kenevir üretilmesi söz konusu değildir. Bunun yerine, gerçekten meyilli arazilerimiz var Bangladeş'te. Onun için acaba ısırgan konusunda sizden yardım alabilir miyim?

Doç. Dr. Selim AYTAÇ;

Bir sonraki toplantıyı Bangladeş'te yaparsak ısırgan konusunda sizlere tabi ki yardımda bulunabiliriz. Mr. Gruseppe buyrun efendim.

Gruseppe GIULIANO-İtalya (çeviri);

Sabahtan şu ana kadar olan bütün toplantılar için herkesi tebrik ederim. Ancak, özellikle, bu son konuşma için tebrik ediyorum. Öncelikle, bu oturumda ortaya çıkarılan bir nokta üzerinde konuşmak istiyorum. Daha önce bu konuyla ilgili net bir şey söylenmedi. Yani bu konuyla yüzleşilmedi. Tarımı hakkında konuşabiliyoruz ama ekonomisi ve süreçleri proses hakkında konuşamıyoruz. Ürünü istersek yetiştirebiliriz ama problem olan o ürünü satmaktır. O ürünün pazarını bulabilmek ve bu ürünün prosesini gerçekleştirmektir. Birde ürünü bütün yönleri ile ele almalıyız. Hasattan sonra prosesi ve pazarlamasını da ele almalıyız. Bütün yönleriyle yüzleşmemiz gerekiyor, ayrıca çiftçinin bu işten para kazanması gerekiyor. Bu güzel çalıştay ancak, yalnızca bir başlangıç ama sonrası için düşünmemiz gerekiyor. Bunun üzerine çalışmamız gerekiyor. Özellikle Prosesi üzerine. Dünyadaki bütün bu keten üretiminin %80'i Fransa ya ait onlar doğru yolu bulmuşlar hem üretimi hem pazarlanmasını çok güzel gerçekleştirmektedirler. Fransa örneği model alınabilir. Vakit verdiğiniz için, konuşma fırsatı verdiğiniz için Teşekkür ederim. Başarılı bir çalıştay oldu.

Doç. Dr. Selim AYTAÇ;

Bizde çok teşekkür ederiz. Hem buradaki haziruna hem değerli misafirlerimizden değerli konuşmacılarımızdan çok şey öğrendim ben. Bu çalıştayın planlamasında, yürütülmesinde bizlere destek olan Samsun valiliği, Samsun Büyük Şehir Belediyesi, Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı ve Karadeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsüne çok teşekkür ederim. Yine bu çalıştayın planlaması ve yürütülmesinde devrede olan çalışma ekibi arkadaşlarıma çok teşekkür ederim. Bizleri kırmayarak bu çalıştay'da oturma başkanlığı yapan değerli hocalarımıza, çalıştay'da sunusu olan ve yahut ta dinleyici olan sizlere çok teşekkür ederim. Ayrıca, özel bir teşekkür de konusu olmadığı halde hatta bu konuyla ilgili daha önce bihaber olduğu halde bunu kendisine dert edinen değerli arkadaşım OKA uzmanı Dursun DEMİR beye çok teşekkür ederim kendisine bir alkış istiyorum efendim. Çünkü bizim başlangıcımız baştan bir olumsuzlukla başlamıştı ama daha sonra güzelliği keşfettim o bakımdan özel bir torpil geçtim. Bağışlayın beni efendim.

Evet, nihayet bitirdik 18:00 biteceğine dair söz vermiştim. 17:57:'de a bitiriyorum. Saat 18:00'da Kızılırmak Deltası'na gezi için buradan araç hareket edecektir.

ÖZGEÇMİŞLER

Prof. Dr. Ali Kemal AYAN

1965 Çaykara-Trabzon doğumlu.

1989 yılında OMÜ ziraat Fakültesinden mezun oldu.

1993 yılında Yüksek Mühendis, 1998 yılında Tarla Bitkileri Endüstri bitkileri alanında doktora ünvanı aldı.

2007 yılında doçent, 2013 yılında profesör ünvanı almıştır.

Halen OMÜ Bafra Meslek Yüksek Okulunda öğretim üyesi olarak görevine devam etmektedir.

Evli ve 2 çocuk babasıdır.

Doç. Dr. Şahane Funda ARSLANOĞLU

Sinop'ta doğdu. İlk orta ve lise eğitimini Sinop'ta tamamladı.

1991 yılında Trakya Üniversitesi Tekirdağ Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümünden mezun oldu.

Aynı üniversitede 1994 yılında yüksek lisans, 1999 yılında doktora eğitimini tamamladı.

2003 yılında Yardımcı Doç. Dr. olarak göreve başladığı Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde, 2012 yılında Doçent ünvanını aldı.

Halen Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümünde, Endüstri Bitkileri alanında akademik çalışmalarını sürdürmektedir.

Doç. Dr. Selim AYTAÇ

1987 yılında Ondokuzmayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümünden mezun oldu, 1990 yılında yüksek lisans, 1996 yılında ise doktora eğitimini tamamlamıştır.

Halen aynı bölümde Endüstri Bitkileri alanında akademik çalışmalarını sürdürmektedir. Evli ve dört çocuk babasıdır.

Ali Erhan BİRİNCİ

09.09.1987 tarihi, Rize doğumludur. İlk, Orta ve lise eğitimini Rize ilinde tamamlamıştır. 2009 yılında Sakarya Üniversitesi Metal Öğretmenliği Bölümünden mezun olmuş ve aynı yıl başladığı Yüksek lisans eğitimini 2011 yılında tamamlamıştır.

Halen sahibi olduğu BİRİNCİ METAL VE TEKSTİL firmasında çalışmaktadır.

Asuman YILMAZ

1968 Sinop Ayancık doğdu. İlk, Orta ve Lise eğitimini Ayancıkta tamamlayan YILMAZ, Kız Meslek Lisesinde üç yıl Nakış Eğitimi almış, Anadolu Üniversitesi Ev İdaresi bölümü, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İşletme bölümünlerinden mezun olmuştur.

1996 yılında Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulunda Nakış Öğreticisi olarak göreve başladı.

2001 yılında ailesinde gelenek haline gelmiş olan Keten Dokumacılığının yaşatılması ve tanıtımı hakkında eğitim vermeye başlamış, 16 yıldır bu görevini sürdürmektedir.

2005 yılında, Yöresel Keten Dokumacılığı ve Yöresel El Nakışları AB projesinde görev almıştır.

2009 yılında Keten dokumalarının eğitim programının hazırlanması ve Proje tabanlı beceri yarışmalarında çeşitli dereceler,

2009 yılında elde yapılan yöresel nakışları dokumaya uyarlayarak yaptığı kına kıyafetiyle üçüncülük,

2010 yılında ev tipi tezgah modeli ile yaptığı eserlerle ikincilik ödülü almıştır.

2016 yılında “Sergilemeye Değer Ürün” ödülü kazanmıştır.

Halen Sinop-Ayancık Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulunda Dokuma alanında Usta Öğretici olarak görev yapmaktadır.

Bakiye USTA

Trabzon'un aykara ilçesinde doğdu. İlkokulu Eğridere Köyü ilkokulu'nda, Ortaokul ve Lise ğrenimini Trabzon Beşikdüzü Kız ğretmen Lisesi'nde tamamladı. Lisans eğitimini Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümünde aldı.

İlk ğretmenlik görevine 1996 yılında Erzurum'da başladı. 2009-2014 yılları arasında Samsun'un değişik okullarında öğretmenlik ve Okul Yöneticiliği,

2014-2017 yılları arasında aykara İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünde Şube Müdürlüğü görevinde bulundu.

2017 Şubat ayından itibaren de Samsun Canik İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünde Şube Müdürü olarak görev yapmaktadır.

Evli ve üç çocuk annesidir.

Bünyamin KIVRAK

1966 yılında Vezirköprü’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Vezirköprü’de tamamladı. Yüzüncü Yıl Üniversitesi’nde Ön lisans, Anadolu Üniversitesi’nde lisans diploması ve Bahçeşehir Üniversitesi Terör Okulu’nda Uluslararası Terörizm alanında eğitim aldı.

Vezirköprü tarihi ve kültürü ile ilgilendi. Bu anlamda hazırlanan kitaplarda editörlük ve metin yazarlığı yaptı.

Oymağaç Höyük Kazısı ekibi ile “Vezirköprü ve Çevresi Yüzey Araştırması” (Güney Danimarka Üniv.) ekibinde yer aldı. “Tahtaköprü’den Susuz’a Bir İlmik, Bir Umut, Bir Hayat” adlı proje ile Vezirköprü’nün unutulmaya yüz tutmuş Kilim ve Bez Dokuma geleneğini tekrar yaşama geçirdi. Halen Türkçe Öğretmenliği ve Eğitim idareciliği yapmaktadır ve amatör olarak fotoğrafçılıkla ilgilenmektedir. Arkeolojik Eser Koleksiyoneridir, evli ve iki çocuk babasıdır.

Aykut ÇAM

Kayseri Fen lisesi mezunu olan Çam, Lisasn eğitimini Dokuz Eylül Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümünde tamamlamıştır.

1995-1998 yılları arasında Hes kablo'da kalite müdürü

1998-2014 yılları arasında Ortadoğu Grup'ta ürün geliştirme müdürü,

2014 yılından bu yana Şirikcioğlu Mensucat sanayi ve Ticaret A.Ş.'de ürün geliştirme müdürü olarak çalışmaktadır.

Fatih Zekeriya YERLİKAYA

1981 yılında Konya’da doğmuştur.

2000-2003 yıllarında Erciyes Üniversitesi- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde Lisans Eğitimi almıştır.

1999 yılında erciyes üniversitesinde, 2004 yılında Essen Üniveristesinde birer Yıl İngilizce Dil Eğitimi alan Yerlikaya, Halen Niğde Üniversitesi- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde Doktora öğrenimine devam etmektedir.

2004 yılında Almanya’da E-Ticaret üzerine yürüttüğü 3 yıllık çalışma sonrası 2007 yılında Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği’nde Müfettiş yardımcısı olarak göreve başladı. 2010 yılında yeterlilik sınavını kazanarak Müfettiş olarak çalışmalarına devam ederken 26.12.2014 tarihli Merkez Birliği Yönetim Kurulu kararıyla Konya Bölge Birliği’nde müdürlük görevine getirildi. 30.06.2016 tarihinde Merkez Birliği Tedarik Daire Başkanlığı görevini üstlenen Yerlikaya, 19.08.2016 tarihinde Genel Müdür Yardımcısı olarak görevlendirildi. Evli ve 2 çocuk babasıdır.

Ümit YETİŞİR

10.11.1966 Yılında Amasya İli Gümüşhacıköy ilçesinde doğdu.

İlk ve orta okul eğitimini Amasya -Gümüşhacıköy’de, lise eğitimini merzifon ticaret lisesinde tamamladı. Daha sonra çeşitli kuruluşlarda çalıştı. 5 yıldır kendi işletmesinde ticaretle uğraşmaktadır.

Sayın Yetişir, 30.06.2010 Yılından İtibaren S.S.Gümüşhacıköy İp Sicim Urgan Küçük Sanat Kooperatifi Yönetim Kurulu Başkanlığı yapmaktadır.

Evli ve üç çocuk babasıdır.

Fatih Zekeriya YERLİKAYA

2004 yılında Almanya’da E-Ticaret üzerine yürüttüğü 3 yıllık çalışma sonrası 2007 yılında Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği’nde Müfettiş yardımcısı olarak göreve başladı. 2010 yılında yeterlilik sınavını kazanarak Müfettiş olarak çalışmalarına devam ederken 26.12.2014 tarihli Merkez Birliği Yönetim Kurulu kararıyla Konya Bölge Birliği’nde müdürlük görevine getirildi. 30.06.2016 tarihinde Merkez Birliği Tedarik Daire Başkanlığı görevini üstlenen Yerlikaya, 19.08.2016 tarihinde Genel Müdür Yardımcısı olarak görevlendirildi.

Doğ. T. Yeri : 22.03.1981 Konya

Eğitim Durumu : -Essen Üniversitesi- 1 Yıllık Almanca Dil Eğitimi (2004)

-Erciyes Üniversitesi- 1 Yıllık İngilizce Dil Eğitimi (1999)

-Erciyes Üniversitesi- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Lisans Eğitimi (2000-2003)

-Niğde Üniversitesi- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi- Doktora (Tez aşamasında)

Yabancı Dil : İngilizce ve Almanca

Medeni Hal : Evli, 2 çocuk babası

İletişim : 216 44 06 zyerlikaya@tarimkredi.org.tr

ÇALIŞTAY İLETİŞİM FORMU

Ünvan Adı SOYADI	Kurumu	E-Posta Adresi
Adem DANIŞIK	Tarım Kredi Koop. Mer. Gen. Müd.	ademdatsimkredi.org.tr
Ahmet BOZ	Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarm.	ahmetbos61@hotmail.com
Alper TANER	OMÜ Ziraat Fakültesi	alpertaner_2000@yahoo.com
Arş. Gör. Dr. Sevgi MARAKLI	Amasya Ün. Fen- Edebiyat Fak.	sevgi.marakli@amasya.edu.tr
Arş. Gör. M. Safa HACIKAMİLOĞLU	OMÜ Ziraat Fakültesi	safa.hacikamiloglu@omu.edu.tr
Aslan BÜYÜKBAYRAKTAR	Amasya İlçe GTH. Müd.	aslan.buyukbayraktar@tarim.gov.tr
Aslıhan YAVUZ	Sinop İl Gıda Tar. ve Hayv. Müd.	aslihan.yavuz@tarim.gov.tr
Asuman YILMAZ	Halk Eğitim Merk. A.S.O. Ayancık	asumanyilmaz_57@hotmail.com
Ayşegül ÇELİK	Karadeniz Tarımsal Ara. Ens.	a.efendioglu@hotmail.com
Bakiye USTA	Canil İlçe MEM.	bakiyeusta@hotmail.com
Belgin KÖKLÜ	Naz Dokuma Çeyiz Sinop	nazdokuma@hotmail.com
Bünyamin KIVRAK	Vezirköprü	bunyaminkivrak@gmail.com
Büşra ARSLAN	Omü Ziraat Fakültesi TBB.	busra.arslan@outlook.com
Canan BAYSAN	Omü Ziraat Fakültesi TBB.	canan_baysan@hotmail.com
Çağatay BATMAN	Samsun Büyükşehir Bel.	cagataybatman@hotmail.com
Çetin ŞAHİN	Sinop İl Gıda Tar. ve Hayv. Müd.	cetin.sahin@tarim.gov.tr

Derya AKSOY	Omü Ziraat Fakültesi TBB.	deryaksuy.19@gmail.com
Doç. Dr. Selim AYTAÇ	OMÜ Ziraat Fakültesi	selim@omu.edu.tr
Doç. Dr. Y. Benal ÖZTEKİN	OMÜ Ziraat Fakültesi	yurtlu@omu.edu.tr
Dr. H. Hüseyin ÜNAL	Pendib Vet. Kat	hzunal@gmail.com
Dr. Hasan AKAY	OMÜ Ziraat Fakültesi	hasan.akay@omu.edu.tr
Dr. Olgunay SAHİNOĞLU	Atakum Gıda Tarım ve Hayv. Md.	olgunay.sahinoglu@tarim.gov.tr
Dr. Öğr. Elnaz LATİFİAN	OMÜ Ziraat Fakültesi	eli.latifian@gmail.com
Dr. Yılmaz BOZ	Atatürk Bahçe Kült. Mer. Arş. Ens.	yilmaz.boz@tarim.gov.tr
Dursun DEMİR	OKA	dursun.demir@oka.org.tr
Emel KARACA ÖNER	Ordu Üniv. Teknik Bil. MYO.	emelkar55@hotmail.com
Emine BASAR	Omü Ziraat Fakültesi TBB.	bonus_13_95@hotmail.com
Emir POLAT	İş Adamı	emirpolat@yahoo.com
Emre DEMİRKAYA	OMÜ Ziraat Fakültesi Öğrencisi	emredmk@hotmail.com
Erdoğan ÖZAYDIN	Sinop İl Gıda Tar. ve Hayv. Müd.	erdogan6357@hotmail.com
Erdoğan TOPUZ	Hanönü Belediyesi Yazı İşl. Md.	vurgun_37@hotmail.com
Esra ÇİĞNİTAŞ	Ayancık İlçe GTH. Müd.	esra.cignidas@tarim.gov.tr
Fatih ERNALBANT	GM Int. Ship. Supply S.A	fernalbant@gmshipsupply.com
Fatma TURGUT	Kayseri İl Gıda Tar. ve Hayv. Müd.	fatmaturgud@hotmail.com

Gruseppe GIULIANO	Studiogruliono - Maly	gruseppegruliono@studiogruliono.it
Gülhan ATAGÜN	Karadeniz Tarımsal Ara. Ens.	gulhan53@gmail.com
Hasan KARYAĞDI	Tokat İl Gıda Tarım Müd.	hasan.karyagdi@tarim.gov.tr
Hatice Tarkan DOĞANAY	Vezirköprü Devlet Hastanesi	haticéalidoganay@hotmail.com
Haydar ÖNGÜL	Kendir Fab. Gümüşhacıköy	studio_avsar@hotmail.com
Haziz BEKİRBEŞEOĞLU	İl Gıda Tarım ve Hayvancılık BK.	halitsametkast37@windows.live
Hedatul ISLAM HELA	Bangladesh	helal.email@gmail.com
Hicran ÇIKIŞ KANCA	S.B.Ş.B. Kırsal Hizmetler	hicrankanca@hotmail.com
Hüseyin AKYOL	TAGEM	akyol.huseyin@tarim.gov.tr
Hüseyin ALTAŞ	Tarım İl Müd.	-
Işın KOLDAGUÇ	Mayteks Örme San. Tic. A.Ş.	isinkoldaguc@mayteks.com
İbrahim DUYAR	OMÜ Ziraat Fakültesi Öğrencisi	iduyar93@hotmail.com
İbrahim ERDOĞAN	Sinop İl Gıda Tar. ve Hayv. Müd.	erdogan.ibrahim@tarim.gov.tr
İbrahim SAĞLAM	Gümüşhacıköy İlçe GTH. Müd.	ibrahim.saglam@tarim.gov.tr
Kanber ÜLKER	BÜGEM	kanber.ulker@tarim.gov.tr
M. Şerafettin SARAÇ	Kayseri İl Gıda Tar. ve Hayv. Müd.	seref56@gmail.com
Mahmut DOK	KTAE - SAMSUN	mahmutdok@hotmail.com
Mehmet DENİZ	Tarım İl Müd.	murat.deniz@tarim.gov.tr

Mehmet ERDOĞMUŞ	KTAE - SAMSUN	erdogmusm55@yahoo.com
Mehmet TOPUZ		
Meral ERGİN	Karadeniz Tarımsal Ara. Ens.	mergin_55@hotmail.com
Metin DÜNDAR	Tokat İl Gıda Tarım Müd.	metin.dundar@tarim.gov.tr
Mikail KARAKAŞ	Kradeniz Birlik	apk@karadenizbirlik.com.tr
Mine Eker	Atakum Gıda Tarım ve Hay. Md.	mine.eker@tarim.gov.tr
Muharrem ÖLMEZ	Fen Edebiyat Fak. Tarih Böl.	muharrem.olmz.25@gmail.com
Mustafa ACAR	KTAE - SAMSUN	mustafaacar@tarim.gov.tr
Muttalip Nanlıoğlu	Yozgat Gıda Tarım Hay. Müd.	muttalip.nanlioglu@tarim.gov.tr
Nurbanu ERDEN	Omü Ziraat Fakültesi TBB.	nurbanuerden@hotmail.com
Özgür TORYEL	OKA SAMSUN	ozgur.toryel@oka.org.tr
Prof. Dr. Ahmet OKUMUŞ	TARBiO Biyoteknoloji Co.	info@tarbio.com.tr
Prof. Dr. Enver ESENDAL	NKÜ.	enesendal@nku.edu.tr
Prof. Dr. Hatice BOZOĞLU	OMÜ Ziraat Fakültesi	hbozoglu@omu.edu.tr
Prof. Dr. İlknur AYAN	OMÜ Ziraat Fakültesi	ilknuray@omu.edu.tr
Prof. Dr. Özer KOLSARICI	A. Ü. Ziraat Fak. Emekli Öğr. Üy.	kolsaric@agri.ankara.edu.tr
Prof. Dr. Sebahat SULLIVAN	OMÜ Ziraat Fakültesi	sozman@omu.edu.tr
Reyhan KARAYEL	Karadeniz Tarımsal Ara. Ens.	reyhank55@hotmail.com

Robert C. Clarke	USA - Lmt. Hemp Assoc.	robefbioagronomics.com
Rumeysa KAYA	Omü Fen-Edebiyat Fakültesi	rumeysakaya8355@gmail.com
Seyhan TÖRE	Omü Ziraat Fakültesi TBB.	seyhan_tore05@hotmail.com
Takashi UCHİKAWA	RYU Cop.	t.uchikawa@gmail.com
Tekniker Naim BAYRAK	Bartın Gıda Tarım ve Hay. İl Müd.	naim_bayrak@hotmail.com
Tolga AYDEMİR	KTAE - SAMSUN	tolga.aydemir@hotmail.com
Tuygut TÖRE	OMÜ Tarih Öğrencisi	taygunture@hotmailil.com
Uğur MACİT	Gümüşhacıköy İlçe GTH. Müd.	ugur.macit@tarim.gov.tr
Ümit YETİŞİR	Kendir Fab. Gümüşhacıköy	umityetisir@my.net
Yılmaz KURT	Samsun Büyükşehir Bel.	yilmazkurt@gmail.com
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin DURAN	OMÜ Ziraat Fakültesi	huseyin.duran@omu.edu.tr
Yük. Lis. Öğr. İlknur BAKİ	OMÜ Ziraat Fakültesi	ilk-nur-baki@hotmail.com
Yük. Lis. Öğr. Nurya ÇELİK	OMÜ Ziraat Fakültesi	nuryacelik@gmail.com
Yük. Lis. Öğr. Tuba ÖZYILMAZ	OMÜ Ziraat Fakültesi	tubaozyilmaz@windowslive.com
Yük. Lis. Öğr. Y. Emre ARVAS	OMÜ Ziraat Fakültesi	yunusearvas@gmail.com
Zehra Gül OĞUZ	Omü Ziraat Fakültesi TBB.	zehraguloguz@gmail.com
Zeki ACAR	OMÜ Ziraat Fakültesi	zekiacar@omu.edu.tr

PROGRAM (GÜN 1)

Kayıt

Açılış Ve Protokol Konuşmaları

Prof. Dr. Ali Kemal AYAN – OMÜ Öğretim Üyesi

Mevlüt ÖZEN – OKA Genel Sekreteri

Ekrem YÜCE – DOKAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanı

Prof. Dr. Sait BİLGİÇ – OMÜ Rektörü

İbrahim ŞAHİN – Samsun Valisi

Tema Konuşması

Tekstil Sektörü ve Hedefleri – Nebahat Kılıç (MAYTEKS Örme San. ve Tic. A.Ş.)

I. OTURUM

Konu: Karadeniz Bölgesi Lif Bitkileri Üretim Olanakları

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Enver ESENDAL (NKU Öğretim Üyesi)

Konuşmacılar: Karadeniz Bölgesi Lif Bitkileri Üretimi – Zir. Yük. Müh.

Kanber ÜLKER

Kenevir - Doç. Dr. Selim AYTAÇ

Isırgan - Prof. Dr. Ali Kemal AYAN

Keten – Doç. Dr. Ş. Funda ARSLANOĞLU

II. OTURUM

Konu: Sektörel Yaklaşım

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Özer KOLSARICI (Emekli Öğretim Üyesi)

Trabzon Feretikosu – Bakiye USTA

Rize Bezi – Ali Erhan BİRİNCİ

Ayancık Dokumaları – Asuman YILMAZ (Ayancık Halk Eğitim Müdürlüğü)

Vezirköprü Dokumanları – Bünyamin KIVRAK

III. OTURUM

Konu: Yatırım Fırsatları

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Vedat CEYHAN (OMU Rektör Yardımcısı)
Kooperatifçilik ve Birlik Oluşumları – F. Zekeriya YERLİKAYA (tarım
Kredi Koop. Genel Müdür Yrd.)

Gümüşhacıköy Kendir Fabrikası – Ümit YETİŞİR (ip. Sicim. Urgan
Küçük Sanat Koop. Yönetim Kurulu Başkanı)

Sapından Lif Elde Edilen Bitkilerin İşleme Teknolojisi – Aykut ÇAM
(tekstil AR-GE Direktörü)

IV. OTURUM

Konu: Değerlendirme ve Sonuç

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Selim AYTAÇ (OMÜ Öğretim Üyesi)
Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti Gezisi

PROGRAM (GÜN 2)

Yer: Vezirköprü

Samsun – Vezirköprü Seyahat

Aşağı Narlısaray Köyü Arazi İncelemesi

Şahinkaya Kanyonu Gezisi

Vezirköprü – Samsun Seyahat

Karadeniz'in Lif Bitkileri (Keten, Kenevir, Isırgan) Çalıştayı Sonuç Raporu

Son yıllarda tüketici bilincinin artmasıyla doğal ürünlere olan talep artma eğilimindedir. Bebek ve çocuklara yönelik tekstil ve giyim sektörü başta olmak üzere doğal lifler ve bu liflerden elde edilen ürünlerin cazibesi artmaktadır. Dünyada ve ülkemizde doğal liflerin elde edildiği bitkilerin en fazla üretileni pamuktur. Ancak, yapılan çalışmalara göre dünyada kullanılan tarımsal ilaçların % 20 si pamuk tarımında kullanılmaktadır. Bu nedenle organik pamuk üretimi son yıllarda önem kazanmıştır. Pamuk iklim istekleri nedeniyle Ege, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgemizde yetiştirilmektedir. Fakat, ülke olarak ihtiyaç duyduğumuz pamuğu üretememekte, bu açığı pamuk ithalatı ile gidermekteyiz.

Keten, Kenevir ve Isırganın Karadeniz Bölgesi'ndeki illerde yoğunlaşması bu konunun bu bölgede konuşulup tartışılmasını zorunlu hale getirmiştir. Sahip oldukları bazı üstün lif özellikleri, organik tarımsal üretime uygunlukları, sap ve atıklarının endüstriyel kullanım olanaklarının çokluğu ve ürünün tekstil sektöründe kullanılması nedeniyle istihdama kapı açması, bu bitkilerin önemlerini artırmaktadır.

Tarımsal üretimin devamlılığını sağlamak için "Doğduğun Yerde Doy" sloganının karşılık bulması ancak ve ancak tarımsal üretimin katma değerinin yerelde sağlanması ile mümkündür. Ülkemizde en yoğun göç hareketinin yaşandığı Karadeniz Bölgesi'nde keten, kenevir ve ısırgan tarımının yaygınlaştırılması, üretilen liflerin yerelde işlenmesi için tesislerin kurulması, istihdamı sağlayacak ve göçü kısmen önleyecek, bölge tarımına ve sosyo ekonomik yapısına hareketlilik kazandıracaktır.

Keten, Kenevir ve Isırgan bitkileri ile herhangi bir şekilde ilgilenen kişi, kurum, kuruluş ve sektörü bir araya getirerek "birlikten güç çıkarmak" amacıyla Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Samsun Valiliği, Ondokuzmayıs Üniversitesi ve Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın ortaklaşa düzenlediği "Karadeniz'in Lif Bitkileri Çalıştayı" gerçekleştirilmiştir.

Çalıştay, 5-6 Mayıs 2017 tarihinde Samsun'da gerçekleştirilmiştir. Çalıştay'a Sayın Valimiz İbrahim Şahin, Üniversitemiz Rektörü Prof. Dr. Sait Bilgiç, OMÜ Rektör yardımcımız Prof. Dr. Vedat CEYHAN, OMÜ Ziraat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Yusuf DEMİR, DOKAP

Başkanı Ekrem YÜCE, OKA Genel Sekreteri Mevlüt ÖZEN, Tarım Kredi Kooperatifleri; Merkez Birliği Genel Müdür Yardımcısı Fatih Zekeriya Yerlikaya, Tarım Kredi Kooperatifleri Samsun Bölge Müdürü Mustafa Doyurucuoğlu, Tarım Kredi Kooperatifleri Bitkisel Üretim Müdürü Adem Danışık, Karadeniz Tarımsal Araştırma Müdürü Dr. Kibar AK, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı BÜGEM temsilcisi, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı TAGEM temsilcisi, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı İl Tarım Müdürlüğü temsilcileri, Değişik il ve İlçelerden Halk Eğitim Merkezleri, Tekstil üreticileri, Çiftçiler, Amerika, İtalya, Japonya ve Bangladeş'ten sektöre ilgi duyan birer temsilci, akademisyenler ve öğrenciler olmak üzere 130 civarında katılım olmuştur. Çalıştay süresince; konu ile ilgili yerli ve yabancı sektör, kurum ve kuruluşlar tanışma ve görüşme fırsatları bulmuşlardır. İleriye dönük ortak yapılabilecek olan girişim fırsatlarının ilk adımlarını atmışlardır.

Çalıştayda yüzyıllardır üretimi yapılan keten ve kenevir gibi lifli bitkilerin üretiminin gittikçe azaldığını, hatta yok olma noktasına gelindiğini, ekolojik-ekonomi için doğal liflerden yapılan ürünlerin üretilmesi ve tüketilmesi gerektiği, Karadeniz Bölgesi iklim ve kültürünün keten-kenevir ve ısırgan tarımı için çok uygun olduğu vurgulanmıştır. Bu bitkilerin yetiştirilmesi ve tam veya yarı mamul işleme tesislerinin Karadeniz bölgesinde kurulması gerektiği de ifade edilmiştir. Ayrıca, güç birliği için tarımsal örgütlenmenin mutlaka gerekli olduğu da belirtilmiştir.

Sonuç olarak; Karadeniz Bölgesinde lif bitkilerinin (keten, kenevir, ısırgan) üretiminin artırılması ve işlemeciliğinin geliştirilmesi gerekmektedir. Ürünlerin tarladan ipliğe dönüşümünü sağlayabilmek için Sinop, Amasya, Samsun, Ordu, Giresun, Kastamonu, Zonguldak, Batın ve Rize gibi bir çok farklı ilin koordinasyonuna ve çiftçiler, üretici örgütleri, tekstil sektörü vb işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır.

Karadeniz'in Lif Bitkileri Çalıştay sonuçlarının bölgemize uygulanabilir ve gerçekleştirilebilir olması için multidisipliner üyelerden oluşan "Karadeniz Lif Bitkileri Yürütme Kurulu" nun kurulmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

- Konu ile ilgili illerin Tarım İl ve ilçe Müdürlükleri, ilgili üretici örgütleri, üniversiteler, araştırma enstitüleri, kalkınma ajans ve idarecileri ve tekstil sektörü taraflarının yer alacağı bir çalışma ekibinin kurulması ve düzenli bir çalışma takvimi oluşturarak uygulamaya konması,
- Keten, kenevir ve ısırgan'ın ekim alanı ve üretiminin yaygınlaştırılması için tarımsal yayım ve eğitime ihtiyaç vardır.
- Köyden kente göçün önlenmesi ve köy şartlarında istihdamın artırılması için keten, kenevir ve ısırganın kırsal kalkınma ürünü olarak ele alıp kırsal kalkınma desteklerinden faydalandırılması gerekmektedir.
- Keten, Kenevir ve Isırgan tarımının bölgede yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi için tarımsal ürün desteği kapsamına alınması,
- Keten, kenevir ve ısırgan bitkilerinin geçmişteki etnobotanik (bitki-insan ilişkileri) kültürü kaybolmadan endüstriyel amaçlı kullanılacak miktarda üretim yapabilmek için mekanizasyon mutlak gereklidir. Bu nedenle üreticiye ilgili makine ve teçhizatların alınabilmesi için hibe desteğinin sağlanması büyük önem arz etmektedir,
- Keten, Kenevir ve Isırganla ilgili demonstrasyon, yetiştirme tekniği, ıslah ve çeşit geliştirilme çalışmalarına ivedilikle başlatılması ve geliştirilmesinin yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Mevlüt ÖZEN

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı

Dr. Kibar AK

Karadeniz Tarımsal Araş. Enst. Müdürü

Prof. Dr. Vedat CEYHAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rektör Yardımcısı .